

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

**BİYOLOJİK ÇOCUĞU OLAN KORUYUCU
AİLELERİN AİLE İÇİNDEKİ İLİŞKİ DEĞİŞİM
DENEYİMLERİ: EKOLOJİK KURAM ODAKLI
SOSYAL GRUP ÇALIŞMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nur Sena YILMAZ

İstanbul

Şubat-2024

T.C.

İSTANBUL SABAHATTİN ZAİM ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

SOSYAL HİZMET ANABİLİM DALI

SOSYAL HİZMET BİLİM DALI

BİYOLOJİK ÇOCUĞU OLAN KORUYUCU AİLELERİN
AİLE İÇİNDEKİ İLİŞKİ DEĞİŞİM DENEYİMLERİ:
EKOLOJİK KURAM ODAKLI SOSYAL GRUP
ÇALIŞMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nur Sena YILMAZ

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

İstanbul

Şubat-2024

TEZ ONAY SAYFASI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Üye Dr. Öğretim Üyesi Kaan SEVİM

Üye Dr. Öğretim Üyesi Mehmet GEDİK

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Erhan İÇENER

Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİK BEYAN SAYFASI

Yüksek lisans tezi olarak gerçekleştirdiğim "**BİYOLOJİK ÇOCUĞU OLAN KORUYUCU AİLELERİN AİLE İÇİNDEKİ İLİŞKİ DEĞİŞİM DENEYİMLERİ: EKOLOJİK KURAM ODAKLI SOSYAL GRUP ÇALIŞMASI**" başlıklı araştırma, öneri aşamasından sonuçlandığı evreye kadar geçen süreçte, bilimsel etik ve akademik kurallara hassasiyetle riayet ettiğimi belirtmek isterim. Tezin içeriğindeki tüm bilgileri, bilimsel etik değerlere ve akademik normlara uygun bir şekilde edindim. Ayrıca, tez yazım kurallarına uygun bir şekilde düzenleme gerçekleştirdim. Bu çalışma bağlamında gerçekleştirdiğim alıntılara ilgili şekilde atıfta bulunarak doğrudan veya dolaylı referansları sağladım; kullanılan kaynaklar, kaynakça bölümünde belirtilen eserlerle örtüşmektedir.

Nur Sena YILMAZ

ÖN SÖZ

Araştırma sürecimin başlangıcından itibaren; tez önerisini sunduğum andan savunma gününe kadar beni destekleyen, akademik bilgisi ve sahadaki deneyimleriyle rehberlik eden kıymetli danışmanım Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ'a, Veri analizi sürecinde MAXQDA programıyla tanışmama vesile olan, programa dair eğitimleri aldığım hocam Burak VAROL'a içten teşekkürlerimi iletiyorum.

Veri toplama aşamasında ve koruyucu ailelere ulaşmamda sağladığı destekle çalışmama katkı sağlayan Çanakkale Koruyucu Aile Derneği Başkanı Şenol TUZCU'ya, araştırma kapsamında benimle duygu ve deneyimlerini paylaşarak araştırmaya katkı sunan kıymetli koruyucu ailelerimiz, sizlere çok teşekkür ediyorum. Bu çalışma siz olmasaydınız olmazdı.

Çalışmamın iyileştirilmesine katkı sunan canım arkadaşım, Psikolog Yaren Asena ERDEN'e teşekkürü bir borç bilirim. Onun analizleri ve samimi desteği, bu çalışmayı bir adım öteye taşıdı.

Tez sürecimde beni yalnız bırakmayan, her anımda içimi aydınlatan ve motivasyonumu canlı tutan yol arkadaşlarıma, samimi dostlarıma ve kıymetli yakınlarıma ayrı ayrı minnettarım.

Omuzlarımda desteklerini hep hissettiğim destekleriyle bana inanmaktan hiç vazgeçmeyen kıymetli aileme; annem Sevgi YILMAZ ve babam Ali Metin YILMAZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak, bu çalışmaya verdiğim emek ve mücadele için kendime teşekkür ediyorum.

Bu çalışmanın literatüre katkı sağlamasını ve koruyucu aile hizmetinin geliştirilerek yaygınlaşmasını diliyorum.

Nur Sena YILMAZ
İSTANBUL-2024

ÖZET

BİYOLOJİK ÇOCUĞU OLAN KORUYUCU AİLELERİN AİLE İÇİNDEKİ İLİŞKİ DEĞİŞİM DENEYİMLERİ: EKOLOJİK KURAM ODAKLI SOSYAL GRUP ÇALIŞMASI

Nur Sena YILMAZ

Yüksek Lisans, Sosyal Hizmet

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ

Şubat, 2024 - 125 Sayfa

Bu araştırmanın temel amacı, biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin koruyucu aile olma süreçlerine ve korunan çocuğa dair deneyim ve tecrübelerinin fiziksel, duyuşsal, bilişsel, tinsel ve sosyal boyutlarının bir bütün olarak ekolojik kuram bağlamında incelenmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul Koruyucu Aile Derneği başta olmak üzere, çeşitli koruyucu aile derneklerinde gönüllü olan biyolojik çocuğu olan 12 koruyucu aile oluşturmaktadır.

Çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi belirlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim araştırma modeli kullanılmaktadır. Araştırmada demografik bilgi formu ve araştırmacı tarafından ekolojik kurama göre hazırlanan grup çalışmasında ele alınması planlanan konular ile ilgili taslak program kullanılmaktadır.

1 ay boyunca haftada 2 defa olmak üzere, ortalama 90 dakikalık sürelerle yapılan sosyal grup çalışması toplantılarından oluşmaktadır. Oturumlar ekolojik kurama göre belirlenmiş olup, görüşmenin konusu ilgili kuramın alt başlıklarına göre yönlendirilmektedir. Ayrıca katılımcıların hizmet beklentilerinin yer aldığı bir oturum yapılmıştır. Görüşmelere ek olarak grup katılımcılarının talepleriyle doğrultusunda ekstra bir görüşme yapılmış, yapılan bu görüşmeye koruyucu ailelerle çalışan bir psikolog davet edilmiş, katılımcıların sorularını cevaplandırılmıştır. Verilerin analizinde MaxQDA

analiz yöntemi kullanılmış ve katılımcıların deneyimleri detaylı incelenmiştir.

Bu araştırmanın sonucu olarak, yapılan sosyal grup çalışmasında biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin ilişki değişim deneyimleri değerlendirilmiştir. Kurum hizmetinin ve verilen eğitimlerin yetersiz kaldığı görülmüştür. Koruyucu ailelerin ve koruyucu ailelerin psikolojik destek ihtiyacı olduğu bilgisine erişilmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen sosyal grup çalışmasının koruyucu aileler için destekleyici faktör olduğu belirtilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Koruyucu Aile, Sosyal Grup Çalışması, Ekolojik Kuram, Aile İçi İlişki, Koruyucu Kardeş

ABSTRACT

THE EXPERIENCES OF FOSTER FAMILIES WITH BIOLOGICAL CHILDREN ON RELATIONSHIP CHANGE WITHIN THE FAMILY: ECOLOGICAL THEORY-ORIENTED SOCIAL GROUP WORK

Nur Sena YILMAZ

Master's Degree, Social Work

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mustafa KARATAŞ

January, 2024 - 125 Pages

The main aim of this research is to examine the experiences and perceptions of foster families with biological children regarding the process of becoming foster parents and their experiences related to the foster child in the ecological context of physical, emotional, cognitive, spiritual, and social dimensions. The research group consists of 12 foster families with biological children who volunteer in various foster family associations, primarily the Istanbul Foster Family Association. In line with the research objective, a qualitative research method has been chosen. The phenomenological research model, one of the qualitative research methods, is used in the study. In the research, a demographic information form and a draft program related to the topics planned to be discussed in the group work prepared by the researcher based on the ecological theory are used. The social group work sessions, conducted twice a week for an average duration of 90 minutes, took place over a period of one month. The sessions are determined according to the ecological theory, and the discussion topics are guided by the subheadings of the relevant theory. In addition, a session including the service expectations of the participants was conducted. In addition to the interviews, an extra interview was conducted based on the requests of the group participants. A psychologist working with foster families was invited to this interview, and the participants' questions were answered. The MaxQDA analysis method was used in the data analysis, and

the participants' experiences were examined in detail. As a result of this research, the experiences of foster families with biological children in terms of relationship change were evaluated in the conducted social group work. It was observed that institutional services and provided training were insufficient. The need for psychological support for foster families and foster children was identified. Additionally, it was noted that the conducted social group work was a supportive factor for foster families.

Keywords: Foster Family, Social Group Work, Ecological Theory, Family Relationships, Foster Sibling'

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	i
BİLİMSEL ETİK BEYAN SAYFASI.....	ii
ÖN SÖZ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER.....	viii
TABLolar LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem.....	1
1.2. Amaç.....	2
1.2.1. Tezin Alt Amaçları	3
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Sınırlılıklar	5
İKİNCİ BÖLÜM.....	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	6
2.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk	6
2.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Ve Sosyal Hizmet	10

2.3. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk İçin	
Alınacak Önlemler.....	12
2.3.1. Biyolojik Ailesi Yanında Bakım.....	12
2.3.2. Kurum Bakımı	13
2.3.3. Evlat Edinme.....	14
2.3.4. Koruyucu Aile.....	16
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	18
KORUYUCU AİLE HİZMETİ.....	18
3.1. Koruyucu Ailenin Amacı.....	18
3.2. Koruyucu Aile Olmanın Şartları.....	19
3.3. Koruyucu Aile Modelleri.....	19
3.3.1. Akraba Veya Yakın Çevre Koruyucu	
Aile Modeli	20
3.3.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli.....	20
3.3.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli	21
3.3.4. Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli	21
3.4. Koruyucu Aile Olma Süreci	22
3.5. Dünya’da Koruyucu Aile.....	23
3.6. Türkiye’de Koruyucu Aile.....	29
3.7. Koruyucu Aile Mevzuatı	30
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	32
AİLE İÇİ İLİŞKİ.....	32
4.1. Aile İçi İlişki	32
4.2. Aile Tutumları.....	33
4.3. Ailenin İşlevleri	35
4.4. Aile Rol Değişimleri.....	39
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	42

KURAMSAL ÇERÇEVE.....	42
5.1.Güçlendirme Kuramı	42
5.2. Sistem Kuramı	43
5.2.1. Ekolojik Kuram.....	44
ALTINCI BÖLÜM	48
YÖNTEM	48
6.1. Araştırmanın Modeli.....	48
6.2. Evren ve Örneklem	48
6.3. Veri Toplama Araçları	48
YEDİNCİ BÖLÜM	49
ARAŞTIRMA BULGULARI.....	49
7.1. Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler	49
7.2. Oturumlara İlişkin Genel Bilgiler	51
7.3. Biyolojik Çocuğu Olan Koruyucu Ailelerin Aile İçindeki İlişki Değişim Deneyimleri	63
7.3.1. Duyuşsal Faktörler.....	63
7.3.1.1. Biyolojik Çocuk İle Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki İlişki	64
7.3.1.2. Biyolojik Ailenin Etkisi	65
7.3.1.3. Koruyucu Aile İle Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki Bağlanma	66
7.3.1.4. Psikolojik Destek Talebi.....	67
7.3.1.5. Güven Hissi.....	68
7.3.1.7. Kendini Kanıtlama İsteği	69
7.3.1.8. Negatif Duygular	69
7.3.2. Fiziksel Boyutlar.....	74

7.3.2.1. Travmatik Deneyim	75
7.3.2.2. Şiddet Döngüsü.....	76
7.3.2.3. Özbakım Eksikliği	76
7.3.2.4. Biyolojik Çocuk ve Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki Yaş Farkı.....	77
7.3.2.5. Ergenlik Sorunları.....	78
7.3.2.6. Cinsiyete Dayalı Farklılıklar.....	78
7.3.2.7. Biogenetik Faktörler	78
7.3.3. Bilişsel Faktörler.....	78
7.3.3.1. Çözüm Mekanizmaları.....	79
7.3.3.2. Çalışmanın İyileştirici Yönü.....	81
7.3.3.3. Sosyal Hizmet Uzmanıyla Yaşanan Deneyimler.....	82
7.3.3.4. Hizmet Beklentileri.....	84
7.3.3.5. Mevzuat Kaynaklı Yaşanan Sıkıntılar.....	85
7.3.3.6. Akademik Güdülenme	86
7.3.3.7. Yaş Faktörü.....	86
7.3.3.8. Sınır Koyma	87
7.3.3.9. Çalışmadan Beklentiler.....	87
7.3.3.10. Kimlik Oluşumu	88
7.3.3.11. Mahremiyet Algısı	88
7.3.3.12. Karakter Farklılıkları	89
7.3.4. Tinsel Faktörler.....	89
7.3.4.1. Koruyucu Aile Olma Motivasyonu.....	90
7.3.5. Sosyal Faktörler	94

7.3.5.1. Katılımcılar Arası Deneyim Paylaşımı.....	95
7.3.5.2. Alışma Süreci.....	96
7.3.5.3. Toplumsal Kabul.....	97
7.3.5.4. Sosyal Dışlanma	98
7.3.5.5. Aile Aidiyeti	99
7.3.5.6. Sosyal Katılım	100
7.3.5.7. Koruyucu Aileliğin Tanınırlığı	100
7.3.5.8. Akran Zorbalığı	101
7.3.5.9. Pandemi Etkisi	101
7.3.5.10. İç Çekilme	101
SEKİZİNCİ BÖLÜM	103
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	103
8.1. Sonuç	103
8.2. Öneriler	105
KAYNAKÇA.....	106
EKLER	116
ÖZ GEÇMİŞ	120

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1: Yıllara Göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarafından Hizmet Sunulan Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Sayıları.....	9
Tablo 7.2: Katılımcıların Devam Durumu	51

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 7.1: Duyuşsal Faktörler.....	64
Şekil 7.2: Fiziksel Faktörler.....	75
Şekil 7.3: Bilişsel Faktörler.....	79
Şekil 7.4: Tinsel Faktörler.....	90
Şekil 7.5: Sosyal Faktörler.....	95

KISALTMALAR LİSTESİ

AÇSHB	: Aile Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ARK	: Arkadaşları
ASHB	: Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı
ASPB	: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı
ÇKK	: Çocuk Koruma Kanunu
DERL	: Derleyen
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EDT	: Editör
KAY	: Koruyucu Aile Yönetmeliği
LTD	: Limited
NASW	: National Association of Social Workers (Amerika Ulusal Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği)
s	: Sayfa
SED	: Sosyal ve Ekonomik Destek
S.K.	: Sayılı Kanun
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
vd	: ve diğerleri

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu araştırmada biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin, aile içi dinamiklerini anlamak, ocuk refahını artırmak, biyolojik ocuk ile koruyucu ailede bakımı sağlanan ocuk arasındaki ilişki dinamiklerini incelemektedir. Nitel araştırma yöntemi kullanılan bu çalışma, koruyucu ailelerin deneyimlerine odaklanmakta ve bu deneyimlerin ekolojik kuram alt boyutlarına göre incelenmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın odak noktası, aile içindeki değişimlerin anlaşılmasıdır. Bu bağlamda 8 oturum sürecek sosyal grup görüşmesi yapılmıştır. Ekolojik kuram boyutları olan; duyuşsal, bilişsel, sosyal, fiziksel ve tinsel boyutlarla ve alt boyutları olan; biogenetik faktörler, ailevi faktörler, kültürel faktörler, çevresel faktörler, kaynaklar ve fırsatlar, öz bakım kalıpları ve gelişim ve sağlığın güncel göstergelerine göre planlanmıştır. Bu bağlamda, verilerin analizinde MaxQDA analiz yöntemi kullanılmış ve katılımcıların deneyimleri detaylı incelenmiştir. Bu alışma, biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin aile içi ilişki değişim deneyimlerine ilişkin kapsamlı bir inceleme sunmayı hedeflemektedir. Elde edilecek bulgular, hem akademik literatüre hem de sosyal hizmet uygulamalarına katkı sağlaması adına önem taşımaktadır.

1.1. Problem

Biyolojik çocuğu olan ailelerin koruyucu aile olma süreci karmaşık bir yol izlemektedir. Öncelikle, ailelerin koruyucu aile olmak için başvurmaları ve değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu süreçte; ailenin geçmiş yaşam deneyimleri, eğitim seviyeleri, ekonomik durumu ve ocuk bakımı konusunda bilgi ve becerileri incelenmektedir. Bir sonraki aşamada, aile yeleri için eğitim programları başlamaktadır. Bu program kapsamında; koruyucu ailelerin, koruyucu aile oldukları çocukların fiziksel, duygusal, bilişsel, tinsel ve sosyal gereksinimlerine nasıl destek olabileceklerini renmelerini amaçlamaktadır.

Eğitimi tamamlayan koruyucu aileler, çocuklarla eşleştirilmektedir. Koruyucu ailelerin çocuklara gerekli desteği, bakımı sağlamaları konusunda değerlendirilmektedir. Bu süreçte, koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuğun travmatik deneyimleri, duygusal ihtiyaçları ve özel gereksinimleri dikkate alınarak uygun eşleştirme yapılmaktadır. Koruyucu aileler, koruyucu aile olmak istedikleri çocuğun aileye kabulünde çocuğun duygusal geçmişini anlamaya ve uyum sağlamaya çalışmaktadır.

Koruyucular aileler biyolojik çocukları ile koruyucu aile oldukları çocuklar arasındaki ilişkide kolaylaştırıcı bir rol üstlenmektedir. Bu aşamada, iletişim becerileri ve bağlantı kurmak önemlidir. Biyolojik çocuk ve koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar, duygusal destek ve güven ortamında olduğu süreçte aile içerisinde sağlıklı gelişim sürdürebilmektedir.

Deneyimler, koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile koruyucu aile oldukları çocukları sevgiyle büyütme ve sağlıklı bir çevre sağlamaları gerekmektedir. Her aile ve her çocuk biriciktir, bu sebeple deneyimler bireysel farklılıklara bağlı olarak çeşitlilik gösterebilmektedir. Bu araştırmada ‘biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin koruyucu aile olma süreçlerine ilişkin deneyim ve tecrübeleri nelerdir?’ sorusuna cevap aranmaktadır.

1.2. Amaç

Bu araştırmanın temel amacı, biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin koruyucu aile olma süreçlerine ve korunan çocuğa dair deneyim ve tecrübelerinin fiziksel, duyuşsal, bilişsel, tinsel ve sosyal boyutlarının bir bütün olarak ekolojik kuram bağlamında incelenmesidir. Deneyimlerin sosyal grup içerisinde paylaşılması, kendilerini yalnız ve bilinmezlik içerisinde hisseden biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin benzer deneyimleri yaşadıklarını fark etmeleri ve birbirlerine sosyal destek olmaları açaisından önem kazanmaktadır. Bununla beraber ortak deneyimleri paylaşan ailelerin aralarındaki bağın kuvvetleneceği düşünölmektedir. ‘‘Biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin, koruyucu aile olma süreçleri ve korunan çocuğa ilişkin deneyim ve tecrübeleri nelerdir?’’ cümlesi bu araştırmanın

problem cümlesidir. Ortaya çıkan bu deneyim ve tecrübeler; fiziksel, duyuşsal, bilişsel, tinsel ve sosyal boyutlarıyla incelenecektir.

1.2.1. Tezin Alt Amaçları

Bu çalışma kapsamında tezin alt amaçları şunlardır:

- Koruyucu aile literatürüne katkı sağlamak,
- Koruyucu ailelerin sosyal paylaşımları, deneyim ve tecrübelerini aktarmalarına yönelik uygulamaların neler olduğunu anlamak,
- Koruyucu ailelerin deneyim ve tecrübe aktarımıyla ilgili bilgi sahibi olmak,
- Koruyucu ailelerin birbirlerini model alarak yeni iletişim becerilerini desteklemek ve tecrübe aktarımlarını sağlamak,
- Koruyucu ailelerin farklı kişilerle etkileşime geçmeleri, farklı tutum ve kazanımlar edinmelerine teşvik etmek,
- Grup içerisinde deneme-yanılmalarına imkan tanınarak koruyucu ailelerin kazandıkları deneyimleri kendi sistemlerine aktarmalarını sağlamak.
- Biyolojik çocuğı olan koruyucu ailelere yönelik gerekli sosyal hizmet müdahaleleri geliştirmek.

1.3. Araştırmanın Önemi

Son yıllarda koruyucu ailelere ilişkin çalışmalar artış göstermektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında sıklıkla ailelerin görüş ve deneyimlerine başvurulduğu görülmüştür (Certel, 2016; Erdugan 2019; Gökdoğan Şahin, 2019; Sayın, 2019; Ertürk, 2020; Kibaroglu, 2022 ve Dal, 2018). Koruyucu ailelere ilişkin psikososyal gelişimleri ve benlik saygısının incelendiğı bir araştırmada cinsiyet, yaş ve biyolojik aile yanından ayrılma sebebine bağı anlamlı bir farklılık bulunmamış ancak farklılaşan ayrılma nedenleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Terk edildiğı söylenen çocukların psikososyal gelişimleri düşük çıkarken ekonomik sebeple bakılmadığı söylenen çocukların psikososyal gelişimleri yüksek sonuç vermiştir (Yurdakul, 2016). Yapılan bir diğeri çalışmada, ailelere sorun çözme becerilerini geliştirmek için psiko-eğitim programı düzenlenmiş, bu programa katılmayanlara göre kişilerarası problem çözme alt ölçek

puanlarında anlamlı bir artış olduğu görülmüştür. Sonuç olarak verilen psiko-eğitimin olumlu sonuç verdiği görülmüştür (Kazak Bardakçı, 2022). Koruyucu ailedeki çocukların aile aidiyet duygularına etki eden faktörlerin incelendiği çalışmada, en etkili faktörün koruyucu ailenin tutumların olduğu görülmektedir. Çocukların bireysel farklılıklarına, psikososyal gelişimlerine ve yaşadıkları travmatik deneyimlere duyarlı, sağlıklı ebeveynler ile birlikte yaşayan çocukların aile aidiyetlerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bununla beraber uzlaşmacı tutum sergileyen ve sorunlarla baş etme mekanizmaları gelişmiş ebeveynler, çocukların aile aidiyeti bağlamında olumlu etki oluşturmuştur (Aydoğan, 2019). Koruyucu aile bireylerinin sosyodemografik özellikleri ile empatik becerileri ve özgecilik durumları arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada, koruyucu aile olan ailelerin birçoğunun biyolojik çocukları olduğu, çocuklar arasında arkadaşlık ilişkilerinin büyük oranda “iyi” olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Biyolojik çocuğa sahip olmanın empati becerilerini artırdığı görülmüştür (Yeşilkayalı, 2015).

Bununla birlikte, Türkiye'de biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile koruyucu aile oldukları çocukların ilişkilerine yönelik çalışmalar incelendiğinde, ülkemizde Daşbaş (2015) tarafından yapılmış olan bir çalışmaya rastlanmıştır. Diğer taraftan, ekolojik kuram ile koruyucu aile arasındaki ilişkinin incelendiği herhangi bir çalışmaya ise rastlanmamıştır. Bu durum, bu çalışmanın özgün değerini ortaya koymaktadır. Tez çalışmasına özgün değer katan ve onu bu alanda önemli kılan husus, biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelere yönelik sosyal grup çalışması olmamasıdır. Yapılan taramalarda ve alansal çalışmalarda söz konusu çalışmanın konusuna ilişkin incelemeler yapılmış ve tezin değişkenleri, örnekleme ve içeriği ile ilgili olarak daha önce benzer bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber koruyucu ailelerde biyolojik çocuk faktörünü amaçsal durum olarak ele almaktadır. Biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin deneyimlerinin incelendiği çalışmaya rastlanamamış, ekolojik sosyal grup çalışması yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda bu tez bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın sayıltıları şunlardır:

- Araştırmada grup çalışmasında ele alınması planlanan konular ile ilgili taslak program ekolojik kurama uygun hazırlanmış, biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin deneyimlerini incelemek için geçerli ve güveniliridir.
- Grup çalışmasında ele alınması planlanan konular ile ilgili taslak program araştırma amacına uygundur.
- Katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara içtenlikle ve objektif olarak yanıtladıkları kabul edilmektedir.

1.5. Sınırlılıklar

Araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

- Araştırma 20.01.2023 – 20.12.2023 tarihleri arasında gerçekleştirilmek üzere 1 yıl ile sınırlandırılmıştır.
- Yapılacak çalışma biyolojik çocuğu olan koruyucu aileler ile sınırlandırılmıştır.
- Yapılacak çalışma biyolojik çocuğu olan 10 koruyucu aile ile sınırlandırılmıştır.
- Görüşmeler, dijital ortamda yapılacak şekilde sınırlandırılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk

Çocuk kavramı her bilim dalı açısından farklı anlamlara geldiğinden, farklı tanımlanmaktadır. Sosyal hizmet terimleri sözlüğüne göre çocuk; yaşının küçük olması sebebiyle kendine özgü hak ve ihtiyaçları bulunan, özel olarak korunma gereksinimi bulunan insan olarak ifade edilmiştir (Seyyar ve Genç, 2010).

Çocukluk dönemi, gelişim açısından önemlidir. Bu dönemin işlevsel olarak sürdürebilmesi için çocuğun aile yanında bakımı sürdürülmesi önemlidir. Ancak bazı durumlarda çocuğun aile yanında bakımı sakıncalı olabilmektedir. Yoksulluk, aile içi şiddet, ebeveynlerden en az birinin fiziksel ve zihinsel yetersizlikleri, annenin ve/veya babanın ölümü, ihmal, istismar, adölesan evlilikler veya evlilik dışı doğum sonrasında bebeğin terk edilmesi gibi bazı nedenler çocukları 'korunmaya ihtiyacı olan çocuk' statüsüne getirmektedir (Şimşek ve Ark, 2008: 235).

Korunma ihtiyacı olan çocuk kavramı, koruyucu aile hizmetinin temel perspektifi oluşturmaktadır. Sosyal hizmet alanı için dezavantajlı konumda yer alan korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı önem taşımaktadır.

Çocukluk dönemi yetişkinliğe kadar uzanan biyopsikososyal gelişimin görüldüğü geniş bir perspektife sahiptir. Gelişim sürecinin içerisinde yer alan çocuğun, biyolojik gelişimi, psikolojik öğrenme süreçleri, sosyal etkilere katılım gibi pek çok parametre genişlemektedir. Bu farklılaşma sonucu çevresel tehlikelere açık hale gelen çocuğun korunması gerekmektedir (Parin ve Bilan, 2007).

Farklı gelişim gösteren çocuklar dezavantajlı konuma düşebilmekte, özel gereksinime ihtiyaç duyabilmektedir.

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların sağlıklı gelişimlerini engelleyen birçok unsur bulunmaktadır. Sağlıklı bir aile, çocukla sağlıklı iletişimde bulunulan, güven hissettiren, kabul görülen bir rol ve öneme sahip olmak gibi

gereksinimlerin karşılandığı bir aile ortamıdır. Biyolojik aileden ayrılmak, aile tarafından reddedilmek ya da reddedilmiş hissetmek, sağlıklı aile içi ilişkiler, çocuğu psikolojik ve sosyal gelişimine zarar verdiği bilinmektedir. Biyolojik aile çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenemediği durumlarda bu sorumluluk devlete aittir (Hall 1965: 223).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu kapsamında korunma ihtiyacı olan çocuk; ruhsal, fiziksel ve ahlaki olarak gelişiminin tehlike altına olduğu çocuk olarak tanımlanmaktadır. Bununla beraber çocuğun hakkında koruma kararı çıkarılması için; ebeveyn/ebeveynlerinin olmaması veya ebeveyn/ebeveynlerinin belli olmaması, ebeveyn/ebeveynleri tarafından terk edilmesi veya ebeveyn/ebeveynleri tarafından ihmal veya istismar edilmesi ölçütlerinden en az birini taşıyor olması gerekmektedir (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983). 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'na göre ise korunmaya ihtiyacı olan çocuk; “fiziksel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal ve istismar edilen ya da suç mağduru çocuk” olarak tanımlanmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005). Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ise, korunmaya ihtiyacı olan çocuk tanımı net bir biçimde yapılmamıştır. Buna karşılık ilgili durumdaki çocuklara yönelik koruyucu ve önleyici tedbirler belirtilmiştir. Bu durumlar, çocuğun bakımında rol alan anne, baba, aile, vasi ya da diğer kişilerin çocuğun fiziksel ya da psikolojik şiddete, ihmale, istismara, her türlü kötü muamele, müdahale ve saldırıya karşı korunmasıdır (Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 1995).

Ulusal ve uluslararası mevzuata bakıldığında korunmaya ihtiyacı olan çocuk kavramı farklılık göstermektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklarla çalışan sosyal hizmet mesleği ve disiplini için de korunmaya ihtiyacı olan çocuk dikkat çekilen alanlardan bir tanesidir. Tanımlara bakıldığında korunmaya ihtiyacı olan çocuğun tehdit ve tehlike açık olduğu görülmektedir. Bir çocuğun hangi boyut olduğu fark etmeksizin istismara ya da ihmale uğraması durumunda çocuk; korunmaya ihtiyacı olan çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Korunmaya ihtiyacı olan çocuk geniş anlamda; sağlıklı gelişim için gerekli koşulları sağlamayan çocuklar korunmaya ihtiyaç duyan çocuklardır. Dar

anlamda ise; toplumun standartlarına göre risk altında olan ve toplum tarafından müdahale edilmesi gereken durumlarda çocuklar anlaşılmaktadır (Koşar, 1992).

Korunmaya ihtiyacı çocuk kavramı, hukuki ve toplumsal bağlamlarda farklı anlamlara gelmektedir. Çocuğun fiziksel, psikolojik ve sosyal işlevlerini yerine getirebilmesi toplumsal bağlamda korunmaya ihtiyacı olan çocuğu tanımlamaktadır. Hukuki bağlamda ise bir kimliğe sahip olması ve reşit oluncaya kadar haklarının yasalar çerçevesinde korunması anlaşılmaktadır. Bakıldığında hukuki bağlamda anlatılmak istenen, bir çocuğun kanunların izin verdiği ölçüde çocuğun bakım görmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Uygun ölçülerde bakım görmeyen çocukların fiziksel, psikolojik ve sosyal bütünlüğü tehlike altına girmektedir (Kalaycı, 2022).

Çocukların korunması hususu biyolojik ailelerinin olduğu kadar, toplumun ve devletin de sorumlulukları arasında yer almaktadır. Korunma ihtiyacı olan çocuklara yönelik bireyler, toplum ve devlet işbirliği içerisinde olmalı ve kolaylaştırıcı rol oynamalıdır.

Korunma ihtiyacı olan çocukların yaşadıkları sıkıntılar farklılaşmaktadır. Ancak son yıllarda yapılan araştırmalara göre en sık karşılaşılan sıkıntılar; ebeveynlerin boşanması, ebeveynlerin çocuğu terk etmesi, ihmal ve istismardır (Yavuz, 2016; Yorgun-Yaşar & Özbey, 2019).

Her çocuk içinde bulunduğu şartların ne olduğu fark etmeksizin korunmaya ihtiyaç duymaktadır. Çocuğun bedensel gelişiminin zarar gördüğü, karakter özelliklerinin ve yeteneklerinin engellendiği ve çocuğun her bakımından kötü yola itildiği durumlar çocuk için tehlike oluşturmaktadır (Akyüz, 2019).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara verilen hizmetler üç boyutta gelişim göstermektedir:

- Korunmaya ihtiyacı olan çocukların bakımlarının birlikte sağlanması,
- Büyük grup bakımında yaşanan sorunların anlaşılması, koruyucu aile hizmetinin ve daha küçük grup bakımı hizmetinin geliştirilmesi ve uygulanması,

- Çocuğun biyolojik ailesinde bakımının sağlanmasını destekleyen çalışmaların yapılması ve en çocuğun aile ortamının kurum bakımından daha iyi hizmet vereceğine ilişkin bakış açısının gelişmesidir (Gökçearslan Çifci, 2009).

Tablo 2.1: Yıllara Göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Tarafından Hizmet Sunulan Korunma İhtiyacı Olan Çocuk Sayıları

Yıl	Kurum Bakımı Altında Bulunan Çocuk Sayısı	Koruyucu Aile Yanında Bakımı Sağlanan Çocuk Sayısı	Evlat Edinilen Çocuk Sayısı	Aile Yanında Destek Verilen Çocuk Sayısı
2022	14.141	9.011	556	154.853
2021	13.302	8.459	495	137.863
2020	13.524	7.864	493	126.508
2019	13.867	7.259	594	125.258
2018	14.214	6.468	638	119.537
2017	14.189	5.642	1.164	104.729
2016	13.319	5.004	492	84.872

Kaynak: Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2022.

Tablo 2.1’de görüldüğü gibi korunmaya ihtiyacı olan çocuk sayısı her geçen yıl artmaktadır. Bununla beraber aile yanında desteklenerek, bakımını biyolojik ailesinin yanında sürdüren çocuk sayısı da artış göstermektedir. Koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısının da her yıl artış göstermektedir. Güncel verilere bakıldığında; 2022 yılı içerisinde kurum bakımı altında bulunan çocuk sayısı 14.141, koruyucu aile yanında bakımı sağlanan çocuk sayısı 9.011, evlat edinilen çocuk sayısı 556 ve aile yanında destek verilen çocuk sayısı 154.853 olduğu görülmektedir.

2.2. Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk Ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet, 1965 yılı itibariyle ülkemizde var olan bir meslek ve disiplindir. Çocuk refahı ise, ilk çalışılan ve sayısal değerler olarak bakıldığında en sık görev alınan alanı olma niteliği taşımaktadır. Sosyal hizmet mesleği; çocuğun üstün yararı ilkesi gözetmektedir. Koşullara ve şartlara bağlı olmaksızın çocuk odak noktasıdır. Çocukların karşılaşılabilecekleri risklerin belirlenmesi ve riskleri ortadan kaldıracak hizmetin sunulması sosyal hizmetin sorumlulukları arasındadır (Balcı, 2019). Çocuğun üstün yararı gözetilirken, iyilik halini sürdürmeye yönelik sosyal hizmet uygulamalarından yararlanılmaktadır. Bu uygulamalar koruyucu, önleyici, destekleyici işlevler sağlamaktadır. Koruma ihtiyacı olan çocuklara yönelik sunulan hizmet ise şunlardır; kurum bakımı, koruyucu aile hizmeti, evlat edinme hizmeti, çocuğun biyolojik ailesinin yanında desteklenmesidir (Yolcuoğlu, 2009).

Sosyal hizmet mesleği, çocuğun üstün yararını gözeterek korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler geliştirmektedir. Bu hizmetler kapsamında çocuğun desteklenmesi, koruyup gözetilmesi, sorunlar meydana gelmeden önce önlenmesi gibi amaçlar barındırmaktadır. Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun ailesinin yanında bakılması ve ailesinin desteklenmesi önceliklidir. Ancak çocuğun ailesinin yanında kalmasının sakıncalı olduğu durumlarda kurum bakımına alınmaktadır. Çocukların bir aile yanında olmalarının, kurum bakımına kıyasla daha işlevsel olduğu düşünüldüğünden koruyucu aile ve evlat edinme hizmetine yönlendirilmektedir.

Türkiye’de korumaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetler Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı bünyesinde yürütülmektedir. Çocuk Koruma Kanuna kapsamında kamu kurum ve kuruluşları ve bu kurumlarda görevli olan personeller, sivil toplum kuruluşları, ihmal ve istismara uğrayan ve koruma ihtiyacı olan çocuğa ilişkin bilgi sahibi olan kişiler Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüklerine bildirim yapmakla mükelleftir. Bunun yanında basın ve yayın organlarında yer alan haberler ihbar özelliği taşımaktadır (Çocuk Koruma Kanununa Göre Verilen Koruyucu ve Destekleyici Tedbir Kararlarının Uygulanması Hakkında Yönetmelik). Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel

Müdürlükleri'ne, koruma ihtiyacı olan çocuklara yönelik yapılan ihbar ya da bildirimlerle ilgili işlemler, görevli sosyal hizmet uzmanları ve diğer personel tarafından başlatılmaktadır. Çalışmalar, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ÇKK) çerçevesinde yürütülmektedir (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü | Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (aile.gov.tr) Erişim Tarihi: 08.05.2023). Sosyal hizmet uzmanları ve diğer meslek elemanları, çocuğun yaşadığı evde sosyal inceleme gerçekleştirmektedir. Sosyal hizmet uzmanı, yapılan sosyal inceleme ve görüşmelerden elde edilen bilgilerle sosyal inceleme raporu hazırlar ve çocukla ilgili en uygun hizmet modelini belirlemektedir (Çocuk Koruma Kanunu, 2005).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kapsamında korunmaktadır. İlgili mevzuat kapsamında bir çocuğun koruma ihtiyacı olduğuna dair bilgisi olan kişilerin yönelik bildirim yapması zorunludur. Yapılan bildirim sonucunda Bakanlığa bağlı görev yapan sosyal hizmet uzmanları ve diğer personeller çocuk ve ailesi ile yapılan görüşmeler, çocuğun yaşadığı yerde sosyal incelemede bulunulması ve hazırlanan sosyal inceleme raporu ile korumaya ihtiyacı olduğu iddia edilen çocuk hakkında karar vermektedir.

Korumaya ihtiyacı olan çocuk kavramı, sosyal hizmet perspektifinden bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirilmesi gereken bir konudur. Bu sebeple koruma ihtiyacı olan çocuk sorununa odaklanırken; sorunun etkileşim içerisinde olduğu diğer sistemler ve sistemler arası ilişkiler de incelenmelidir. Sosyal hizmet uygulamasında, ailelerin ihtiyaçları, aile üyelerinin ve ailenin güçlendirilmesi, aile ve çocukların işlevselliğinin sürdürülmesi ve hassas grupta yer alan çocuğun iyilik halinin desteklenmesi oldukça önemlidir. İhtiyaçları karşılanmayan bireyler, çevreleriyle karşılıklı etkileşimde olduğundan sorun yaşamakta ve risk oluşturmaktadır. Artmakta olan riskler diğer sosyal sorunlarla bağlantılı olarak korunma ihtiyacı olan çocuk sorununu meydana getirmektedir. Sosyal hizmet uygulamalarında; ailelerin ihtiyaçlarının karşılanması ve desteklenmesi, aile ve çocukların ailesi bütünlüklerini korumak ve her şeyden önce çocuğun refahını desteklemek, en üst düzeyde gelişim fırsatları sağlamak açısından çok önemlidir (Yolcuoğlu, 2010).

Korumaya ihtiyacı olan çocuğun önlenmesi için çocukla birlikte ailesinin ve çevresinin de desteklenmesi gerekmektedir. Risk faktörlerinin oluşmadan önlenmesi hem aile hem de çocuk açısından kritik önem taşımaktadır.

2.3. Korumaya İhtiyacı Olan Çocuk İçin Alınacak Önlemler

Biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimini tamamlayıncaya kadar çocukların bakım ihtiyacı bulunmaktadır. Gelişimi dönemi boyunca çocuklar desteklenmeye ve yönlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Bu işlevler, sağlıklı ailelerde aile içerisinde karşılanmaktadır. Ancak aile işlevselliğinin bozulduğu durumlarda devlet kurumları aracılığıyla yapılmaktadır (Johnson ve Barth, 2000; T.C. Devlet Planlama Teşkilatı, 2001; Resmî Gazete 1995a).

Korumaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik alınacak önlemler çocukların durumları ve ihtiyaçları bakımından farklılaşmaktadır. Türk Medeni Kanunu'nda yer alan 347. Maddesinde korunmaya ihtiyacı olan çocukların devlet korumasına alınarak kurum bakımına yerleştirilmesi ya da aile yanına yerleştirilmesine ilişkin hükümler yer almaktadır. Korumaya ihtiyacı olan çocuk hakkında alınacak tedbir Aile Mahkemesi hâkimi tarafından verilmektedir. Hâkim, çocuğun biyolojik ailesinin yanında kalmasının sakıncalı olduğuna yönelik karar verirse çocuk devlet korumasına alınarak kurum bakımına yerleştirilebilir ya da başka bir aile yanına yerleştirilebilir (Şimşek, 2007).

Korumaya ihtiyacı olan çocuklara ilişkin kararlar Aile Mahkemesi'nde görevli hâkim tarafından alınmaktadır. Çocuğun, biyolojik ailesinin yanında kalmasının yüksek yararına olmadığı durumlarda koruma ve bakım tedbirlerinin alınması gerekmektedir. Korumaya ihtiyacı olan çocuklar için alınacak önlemler; biyolojik ailesi yanında bakım, kurum bakımı, evlat edinme ve koruyucu aile hizmetidir.

2.3.1. Biyolojik Ailesi Yanında Bakım

Maddi açıdan desteklenmeye gereksinim duyan, bu gereksinim karşılanmadığında biyolojik çocuğuna bakamayacak duruma düşen ve çocuğu kurum bakımına alınacak ailelere yönelik yapılan sosyal yardımlardır (Şenocak, 2005).

Biyolojik ailesi ya da akrabaları olan ancak belirli bir süre korunmaya ihtiyacı olan çocuklar bu bakım modelinden yararlanmaktadır. İhtiyaç duyan aileler ‘‘Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri’’ (SED Hizmetleri) desteklenmektedir. Maddi ve sosyal gereksinimleri olan ailelerin biyolojik çocuklarının bakımını sürdürmeleri için sunulan SED hizmeti, iki farklı şekilde sürdürülmektedir. Birincisi; en fazla 2 süren, ‘‘sürelî ekonomik destek’’tir. İkincisi ise; bir kereye mahsus ve katlı biçimde sunulan ‘‘geçici ekonomik destek’’tir. Sunulan desteğin miktarı çocuğun ve ailenin durumuna göre değişmektedir (Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği, 2015). Biyolojik ailesi yanında bakımı sürdürülen korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için yiyecek, giyecek gibi aynı yardımlar da yapılabilmektedir (Kahraman, 2007).

Çocuğun biyolojik ailesinin yanında bakılmasının sakıncalı olduğu durumlar haricinde her çocuğun biyolojik ailesiyle birlikte kalmaları önemlidir. Ailenin maddi ve sosyal sebepler gereği çocuğa bakım vermekte zorlanması durumunda aynı ve nakdi yardımlar sunulabilmektedir. Aynı yardımlar; giyecek, yiyecek, yakacak, ulaşım, ilaç ve kırtasiye yardımları olarak çeşitlenmektedir. Nakdi yardımlar ise; geçici ekonomik destek ve sürelî ekonomik destek olarak ayrılmaktadır.

2.3.2. Kurum Bakımı

Kurum bakımı, korunmaya ihtiyaç olan çocuklar için uygulanan ve çok eskilere dayanan en yaygın kullanılan bakım yöntemidir (İjzendoorn vd., 2011, s. 9). Bu hizmet modelinde, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar bir arada yaşamakta, her türlü ihtiyaçları kurum ve kurum çalışanları tarafından karşılanmaktadır (Demirbilek, 2000).

Korumaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik kurum ve kuruluşlar ‘koğuş tipi’ yapılardan ziyade ‘‘çocuk evi ve çocuk sitesi’’ gibi ev tipi bakım modellerine geçilmiştir (ASHB, 2016, s. 83). 2017 yılından itibaren çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları kapatılmıştır (ASHB, 2019).

Çocuk evleri; 0-18 yaş arasında yer alan korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunması, iş veya meslek sahip olmaları noktasında destekleyen ve izleyen sosyal hizmet kuruluşlarıdır. Bu kuruluşlar yaşanan ilde sosyo-kültürel

açından uygun bölgelerde yer almakta, hastane, okul gibi kamu kurumlarına yakın olması gerekmektedir (Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Çocuk evlerinin hedefleri; çocukların ailesinin yanında bakımı sağlanmadığı ve kurum bakımında kaldığı için toplum tarafından etiketlenmelerinin, damgalanmalarının önüne geçilmesidir. Korunma ihtiyacı olan çocukların, biyolojik ailesi yanında kalan çocuklarla biyopsikososyal gelişimlerinin denk olması çocuk evlerinin bir diğer hedefidir (Yavuz, 2016).

Çocuk evleri modeline geçilmesiyle beraber, çocuk evlerinde yaşayan çocukların, yetiştirme yurtlarında kalan çocuklara oranla akademik başarılarının daha yüksek olduğu, yükseköğretime devam oranlarının da daha fazla olduğu görülmektedir. Bununla beraber çocuk evlerinde kalan çocukların sayısının az olması, çalışan personelin çocuklarla birebir ilgilenmesi ve çalışanların sık değişmemesi önemli bir avantajdır. Böylelikle korunmaya ihtiyacı olan çocuklarda bağlanma, güvensizlik gibi sorunlar daha az yaşanmaktadır (Yazıcı, 2012).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklarda en sık kullanılan önlem; kurum bakımıdır. 2012 yılı ve öncesinde yetiştirme yurtları ve çocuk yuvaları gibi kurumlarda bütün çocukların bir arada kaldığı, koğuş tipi yurt sistemi kullanılmıştır. Ancak sevgi evleri ve çocuk yuvalarında 6-8 çocuk ev tipi kurumlarda kalmaktadır. Bu kurumların uygulanması çocukların akademik başarıları, güven duyguları, bağlanma gibi durumlara olumlu etki sağladığı görülmektedir. Bununla beraber sosyal dışlanma ve akranları tarafından zorbalığa uğrama oranını da düşürmektedir.

2.3.3. Evlat Edinme

Evlat edinme; korunmaya ihtiyacı olan çocuğun, ebeveynlik sorumluluklarının yetişkin bir birey ya da aile tarafından üstlenmesi anlamını taşımaktadır (Adams, Dominelli ve Payne, 2015: 364). Kişi ya da kişilerin bakmakla yükümlü olmadıkları bir çocuğa ebeveynlik yapmaya yönelik motivasyona sahip olması evlat edinme sürecinin başlaması için önemli bir adımdır. Evlat edinme hizmeti, biyolojik ebeveyni bulunmayan ve korunmaya ihtiyacı olan çocukların aile içerisinde bakımının

sağlanmasına yönelik kalıcı ve önemli bir çözüm niteliği taşımaktadır (Walsh, 2017). Evlat edinme hizmeti sunan kurum ve kuruluşlar, evlat edinmek isteyen ailelerin başvurularını değerlendirmektedir. Bu aileler araştırılmakta ve özenli bir biçimde seçilmektedir. Evlat edinme gerçekleşmesinin ardından aileler sürekli olarak izlenmektedir. Aileler, çocuğun biyopsikososyal yaşantısı hakkında bilgilendirilmektedir (Zastrow, 2018).

Sosyal hizmet uzmanları tarafından evlat edinmek isteyen birey ya da ailelere yönelik detaylı inceleme yapılmakta ve sosyal inceleme raporu hazırlanmaktadır. Bu rapor göz önüne alınıp, uygun görülmesi halinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile evlat edinmek isteyen birey ya da aile arasında Evlat Edinme Geçici Bakım Sözleşmesi imzalanmaktadır. Bu sözleşmenin imzalanmasıyla çocuk aile yanında kalmakta ve geçici bakım süreci başlamaktadır. Geçici bakım süresince yapılan inceleme ve değerlendirmelerde evlat edinmeye yönelik olumlu sonuçlanırsa kişiler evlat edinmeye hak kazanmaktadır (ASHB, 2023).

Evlat edinme, korunma ihtiyacı olan çocuğa yönelik kalıcı bir hizmet modelidir. Dezavantajlı konumda yer almış, ihmal ve istismar yaşamış çocuğun tekrar bu gibi olumsuz deneyimler yaşamaması adına evlat edinmek isteyen aileler detaylı bir biçimde incelenmektedir. Ailelerin bireysel, çevresel, ekonomik boyutlarda değerlendirilmektedir. Kurum tarafından korunmaya ihtiyacı olan çocuk ve evlat edinmek isteyen aile eşleştirilmektedir. Uygun görülmesi halinde Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı ile evlat edinmek isteyen aile tarafından Evlat Edinme Geçici Bakım Sözleşmesi imzalanarak, çocuk aile yanında kalmaya başlamaktadır. Bir yıl süre boyunca sosyal hizmet uzmanları tarafından takibi yapılan aile ve çocuk, evlat edinmeye engel bir durum yoksa Aile Mahkemesi'ne evlat edinmeye yönelik işlem başlatmaya uygun hale gelmektedir. Aile mahkemesinde çalışan sosyal hizmet uzmanı yaptığı incelemeleri ve görüşmeleri sosyal inceleme raporu halinde Aile Mahkemesi sunmaktadır. Nihai karar Aile Mahkemesi hakimine aittir.

2.3.4. Koruyucu Aile

Koruyucu aile; “*çeşitli nedenlerle öz ailesi yanında bakımları bir süre için sağlanamayan çocuklarımızın kendi aile ortamlarında eğitim, bakım ve yetiştirilme sorumluluğunu kısa veya uzun süreli olarak, ücretli veya gönüllü statüde devlet denetiminde paylaşan, hissettikleri toplumsal sorumluluğu gösterebilen uygun aile ya da kişilerdir*” şeklinde tanımlanmaktadır (ASHB, 2022).

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların kurum bakımına alınması ve bakımlarının kurumlar içerisinde sürdürülmesi köklü bir sosyal hizmet modelidir. Ancak 1945 yılında ilk kez kurum bakımında olan çocukların olumsuz etkilendikleri dile getirilmiştir. Dönemin bazı araştırmacıları küçük yaşta kurum bakımına alınan çocukların bilişsel ve sosyal yetersizliklerinin olduğunu, bunun sebebi olarak ebeveynlerinden ayrı kalmaları olduğunu vurgulamıştır. Özellikle anneleriyle bağlanmaları gerçekleşemeyen bu çocukların bağlılık ve güven ihtiyaçlarının bu yetersizliklere sebep olduğu iddia edilmiştir. Ayrıca kurum bakımının çocuklar üzerinde uzun süreli telafi edilemeyecek olumsuz etkiler bıraktığı ileri sürülmüştür (Özdemir vd., 2008: 286).

Koruyucu aile, hakkında koruma kararı çıkarılmış, bakım ve koruma tedbiri sebebiyle biyolojik ailesiyle yaşamayan, çocuğun, şartlara uygun aileler tarafından gönüllü ve ya ücretli korunmasıdır. Korunmaya ihtiyacı olan çocukların, koruyucu aile yanına yerleştirilmesi, ailelerin seçilmesi devlet tarafından yapılmaktadır (Karatay, 2017).

Koruyucu aile olmak, tıpkı yeni bir çocuğun doğması gibi aile içerisinde yeniliklere ve aile içi ilişkilerde değişikliklere neden olmaktadır. Bu değişiklikler kişisel faktörlere, aile yapısına, var olan ilişkilere, yaşanan topluma, içinde bulunulan kültürel öğelere göre farklılık göstermektedir (Tezel, Demirel ve Kaya, 2018).

Koruma altındaki çocukların büyük bir çoğunluğunun en az bir travmatik deneyim yaşadığı bilinmektedir. Aile ortamında büyümenin ve sağlıklı bir yetişkinlik sürecine hazırlanmak için koruyucu aile hizmetinin önemi su götürmez bir gerçektir. Bunun yanında koruyucu aile olmak, korunma

ihtiyacındaki çocuğun sevgi, ilgi ve güven ortamını içerisinde sağlıklı aile ilişkileri kurması noktasında desteklemektedir (Abukan, 2020).

Korunmaya ihtiyacı olan çocukların biyolojik, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve sevgi dolu bir aile ortamında yetişebilmeleri için koruyucu aile hizmeti oldukça önemlidir. Çocuğun ait olma, sevgi ve saygı görme, kabul edilme gibi duygusal ihtiyaçlarının karşılanması noktasında yardımcı olması amaçlanmaktadır (İzci, 2020).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bir aile yanında kalmasının üstün yararı olduğu düşünülmektedir. Koruyucu aileler biyolojik ailesi yanında yaşaması uygun olmayan çocukların, uygun aileler tarafından gönüllü veya ücretli olarak bakımının sürdürülmesidir. Sağlıklı bir aile yanında desteklenmesi amaçlanan korunmaya ihtiyacı olan çocukların, geçmiş yaşamlarında olumsuz tecrübe yaşadıkları bilindiğinden koruyucu ailelerin yeri oldukça önemlidir. İlgi, sevgi ve güven ilişkisi içinde büyüyen çocukların duygusal ihtiyaçlarının karşılanması bağlamında koruyucu aileden destek görecekları düşünülmektedir

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KORUYUCU AİLE HİZMETİ

3.1. Koruyucu Ailenin Amacı

Koruyucu aile uygulamasının en temel amacı, korunma ihtiyacı olan küçüğün sağlıklı yaşam koşullarında ve aile ortamı içerisinde büyümesidir (Bell ve Romano, 2017). Koruyucu aile sistemi, korunma ihtiyacı olan çocukların biyopsikososyal gelişimini için risk faktörlerini ortadan kaldırarak ve çocuğun biyopsikososyal gelişimini destekleyecek bir aile içerisinde hayatına devam etmesini sağlamaktadır. Küçüğün üstün yararı açısından ilk öncelik; çocuğun kendi biyolojik ailesinin yanında kalarak onun için mevcut koşulların iyileştirilmesidir. Ancak aile işlevlerini yerine getiremediği, getirmek istemediği ve çocuğa yönelik ihmal ve istismar ettiği takdirde çocuk koruma uygulamaları devreye girer ve aile sağlıklı bir aile haline gelene kadar çocukların biyopsikososyal gelişimlerini destekleyen bakım hizmetlerinden yönlendirilir (Karataş, 2007).

Koruyucu ailelerin, korunan çocuğa ve koruyucu aile olma sürecine ilişkin gerçekleştirilmesi planlanan amaçlar şu şekilde açıklanmaktadır (Kuntbay, 1962).

1. Ebeveynliğe ilişkin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmek,
2. Korunan çocuğun ihtiyaç duyduğu bakım ve hizmetlere ulaşılması,
3. Biyolojik ailesinin yanında bakılması mümkün olunmayan çocuğun yaşayabileceği ruhsal sorunların önlenmesi,
4. Koruyucu aile hizmetinin devamlılığın sağlanması,
5. Korunan çocuğun mezzo ve makro boyutta topluma katılımının gerçekleştirilmesi,
6. Çocuğun her türlü ihmal ve istismara karşı korunması,
7. Uygun zaman ve koşullar gerçekleştiğinde/gerçekleşirse korunan çocuğun üstün yararı ilkesine uygun olarak biyolojik ailesinin yanına yerleştirilmesi.

Koruyucu aile hizmetinin uygulanmasının bir diğerk amacı ise şu şekilde belirtilmiştir: hakkında koruma tedbiri alınmış çocuğun, krizli olan bu döneminin zarar görmeden atlatması ve yaşamına kaldığı yerden devam edebilmesini sağlamaktır. Bu bağlamda devlet, kurum ve koruyucu aile iş birliği içerisinde çocuğun ilişkilerine devam edebilmesine destek olmaktadır (ASHB, 2023)

3.2. Koruyucu Aile Olmanın şartları

Koruyucu aile olmak isteyen bireylerin uyumlu bir aile ortamı sunabilmeleri için belirli kriterlere uymaları gerekmektedir. Koruyucu Aile Yönetmeliği (KAY), bu kriterleri detaylı bir şekilde belirtmektedir. Yönetmelik gereğince, koruyucu aile olmak isteyen kişilerin Türk vatandaşı olmaları ve Türkiye'de sürekli ikamet etmeleri gerekmektedir. Ayrıca, bu bireylerin 25-65 yaş aralığında olmaları, en az ilkokul düzeyinde eğitim almış olmaları ve düzenli bir gelire sahip olmaları beklenmektedir. Uzmanlaşmış koruyucu aileler ve geçici koruyucu aileler için belirlenen bölümlerden lisans eğitimini almış olmak ve koruyucu aile olmak isteyen çiftten en az birinin ilköğretim düzeyinde olması gerekmektedir. Ayrıca, temel ana-baba eğitimleri ile birinci ve ikinci kademe koruyucu aile eğitimlerini almış olmaları da zorunlu kılınmıştır. Eğer başvuru yapanlar evli bir çiftse, başvurularını birlikte yapmaları gerekmektedir. iftin yaş farkı on yaşından küçükse, yaşı küçük olan kişinin yaşına göre değerlendirilir. Süreli Koruyucu Aile, Geçici Koruyucu Aile ve Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli'nde, koruyucu aile olmak isteyen çift ile korunan ocuk arasındaki yaş farkının on sekiz yaşından az olmaması gerekmektedir. Akraba veya Yakın evre Koruyucu Aile Modeli'nde, uygunluk kararı sosyal inceleme yapan Komisyon tarafından verilir. Uygun görülmesi durumunda, yaş ve eğitim şartı aranmaz (KAY, md. 8).

3.3. Koruyucu Aile Modelleri

Ülkemizde uygulanan koruyucu aile modelleri akraba veya yakın evre koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile modeli olarak dörde ayrılmaktadır (Resmi Gazete, 2012).

3.3.1. Akraba Veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli

Koruyucu Aile Yönetmeliği'ne göre akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli,

Veli ya da vasi dışında kalan kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olan, tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım (KAY, md. 4) olarak açıklanmıştır.

Korunma ihtiyacı olan çocuğun, daha öncesinde tanıdığı, aşina olduğu, kendisini yakın hissettiği akraba, komşu gibi yakın çevresinde bulunan kişilerin koruyucu aile olduğu koruyucu aile modelidir. Biyolojik ailesi bakımı sağlanamayan çocuğun, hakkında bakım tedbirinin alınarak kurum bakımına yönlendirilmesinin çocuk üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmak amaçlanmaktadır. Bu bağlamda koruyucu aileye yönelik sorumlulukları yerine getirebilecek yeterliliğe sahip olan yakın çevre ya da akrabaların koruyucu aile olmaya yönelik motivasyona sahip gerekmektedir (Gökdoğan Şahin, 2019).

Biyolojik ailesinin yanında bakımı henüz mümkün olmayan çocukların, akraba veya yakın çevrelerinde yer alan ve korunmaya ihtiyacı olan çocuğa koruyucu aile olmaya gönüllü olan kişilerce sağlanır. Çocukların akrabalarıyla birlikte kalmaları ve ebeveynlerinden ayrı kaldıkları süre boyunca çocuğun üstün yararı ilkesi gözetilir.

3.3.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli

Koruyucu Aile Yönetmeliği'nin 4. Maddesinin (e) bendinde geçici koruyucu aile modeli,

Acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış ve kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılmamış çocuklar için, temel ana, baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci ve İkinci Kademe Eğitimini almış profesyonel kişi ve ailelerin sağladığı birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişen bakım (KAY, md. 4/1-e) olarak tanımlanmaktadır.

Bu koruyucu aile modelinde temel amaç, korunma ihtiyacı olan çocuğa yönelik uygun hizmete karar verilmesi ve çocuğun kurum bakımına alınmadan biyolojik ailesi desteklenmektedir. İlgili destek sağlanan aile, şartlar uygun olduğu takdirde çocuklarını yanlarına almaları mümkündür (Ertürk, 2020).

Korunma ihtiyacı olan çocuğun ailesinin yanına dönmesi için ailenin desteklendiği bu model, çocuğun bu süreci minimum hasarla atlatabilmesi adına koruyucu aile yanına yerleştirilmektedir. Ancak bu model ülkemizde uygulandığı görülmemektedir.

3.3.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli

Süreli koruyucu aile modeli; “Öz ailesi yanına kısa sürede döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve Koruyucu Aile Birinci Kademe Eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım” (KAY, md. 4/1-r) olarak tanımlanmaktadır.

Koruyucu Aile Yönetmeliği’nde bu model süreli koruyucu aile modeli olarak tanımlanmasına rağmen ilgili yönetmeliğin yayınlandığı yıla kadar uygulanan en yaygın ve tek koruyucu aile hizmet modelidir. Bunun yanında koruyucu aile uygulamasının sonlandırılmasını gerektiren sebepler olmadığı takdirde korunan çocuk reşit oluncaya kadar koruyucu aile ile birlikte kaldığı, bilinenin aksine uzun süreli bir model olarak karşımıza çıkmaktadır (Baysal, 2017).

Süreli koruyucu aile olarak geçen bu model sıklıkla kullanılan yaygın bir model olmasıyla beraber, korunan çocukların tekrar kurum bakımına alınmalarını engellemek adına koruyucu ailede kalmasına engel bir durum yoksa 18 yaşına kadar koruyucu ailede kalması desteklenmektedir.

3.3.4. Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli

Koruyucu Aile Yönetmeliği’nin 4. Maddesinin (ş) bendinde geçici koruyucu aile modeli, "Özel zorlukları ve ihtiyaçları olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip olan veya eşlerden biri en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri, Koruyucu Aile Birinci ve

İkinci Kademe Eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım" (KAY, mad. 4/1-ş) olarak tanımlanmaktadır.

Uzmanlaşmış koruyucu aileler, özel gereksinimi olan çocuklara yönelik eğitimler almakta ve koruyucu aile oldukları çocukla ilişkili süreç içerisinde kurum ile işbirliği içerisinde olmalıdır. Ailenin işlevselliğinin sağlanabilmesi için korunan çocuk ya da koruyucu ailenin istek ve ihtiyaçlarına yönelik psikolojik destek ve danışmanlık hizmetine erişebilir olmaları oldukça önemlidir (Fisher ve Gilliam, 2012).

Uzmanlaşmış koruyucu aile modeli, özel gereksinime ihtiyaç duyan ve biyolojik ailelerinin yanında kalmaları uygun olmayan çocukların kurum bakımına yerine koruyucu aile hizmetinden yararlanmasını desteklemektedir. İlgili lisans eğitimlerini ve koruyucu aile eğitimlerini tamamlamış olmaları önem arz etmektedir.

3.4. Koruyucu Aile Olma Süreci

Koruyucu aile hizmeti Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı olarak sunulmaktadır. Koruyucu aile olmak isteyen birey ya da aileler Aile ve Sosyal Hizmetler İl ya da İlçe Müdürlükleri'ne başvuru yapmaları gerektirir. Hizmet, ilgili kurumlarda görev alan koruyucu aile birimlerince yönetilmektedir. Koruyucu aile olmak isteyen kişiler e-devlet üzerinden ön başvuru yapabilmektedir.

Başvuru yapan birey ya da ailelerin; T.C. kimlik numarası beyanı, bir adet vesikalık fotoğraf, öğrenim, çalışma ve sosyal güvenlik durumlarını gösteren resmi belgelerin onaylı örnekleri, koruyucu aile olacak kişi/kişilerle beraber yaşayan kişilerin devlet, toplum ve kişilerarası suçlara ve çocuklara yönelik işlenen suçlara karışmamış olduklarını kanıtlayacak adli sicil belgesi, varsa koruyucu aile birinci, ikinci veya temel aile eğitimi belgesinin veya belgelerinin onaylı örnekleri istenmektedir. Bunun yanı sıra koruyucu aileler ile varsa beraber yaşayacak kişi/kişilerin çocuğun biyopsikososyal gelişimine göre gerekli bilgi ve beceriye sahip olması, çocuk bakımını engelleyecek fiziksel ve zihinsel engelinin bulunmadığı, bulaşıcı hastalık taşımadığına dair ilgili doktor raporu, gerekli görüldüğü takdirde bireyin sağlığına, devam eden rahatsızlığına ya da bağımlılığına

ilişkin detaylı rapor talep edilmektedir. Sosyal inceleme sürecinde tespit edilen durumlara ilişkin koruyucu aileyi tanımaya yönelik ihtiyaç duyulacak diğer belgeler istenmektedir (KAY, 2012, md. 8).

Sosyal incelemeler kapsamında koruyucu aile olmak üzere başvuru yapan adayların aile içerisindeki ve toplumla olan ilişkileri, aile bireylerinin sorumluluk bilinci, duygusal olgunluğu, koruyucu ailesi olacağı çocuğun sağlıklı ve güvenli bir çevre içerisinde yetiştirilmesine uygun ortamın sağlanması, koruyucu ailenin kurumla işbirliği içerisinde olması, çocuğun biyolojik ailesiyle görüşmesi uygun görülen durumlarda destekleyici rol alması, çocuğun ikamet edeceği evin sağlık ve eğitim kuruluşlarına ulaşılabilir olması değerlendirilmektedir (Yazıcı, 2014: 255).

Başvuru yapan ailelere ilişkin inceleme ve değerlendirme yapılmaktadır. İnceleme ve değerlendirme sonucunda; ailevi ve sosyal ilişkiler, aile üyelerinin karakter özellikleri, çevre koşulları, ailenin toplum içerisinde kabul edilmişlik düzeyi, ebeveynlik rollerine uygunluğu, çocuklarla olan ilişkileri, ekonomik koşulları, yaşanan evin fiziksel koşulları, suç kaydı gibi durumlar incelenmektedir (KAY, md. 9/1). Sosyal inceleme raporu sonucunda koruyucu aile olmasında engel teşkil edecek durumu olmayan kişilere uygun koruyucu aile yöntemiyle belirlenip koruyucu aile komisyonuna sunulmaktadır (KAY, md. 9/2). Koruyucu aile komisyonu, mahalli mülki amirinin onayı ile illerde, il müdürü veya görevlendirilen il müdür yardımcısı öncülüğünde, ilçelerde ise ilçe müdürü öncülüğünde, biri vakayı takip etmekte olmak üzere en az dört sosyal çalışma görevlisinden oluşmaktadır. Sayının yetersiz olması halinde iki sosyal çalışma görevlisinden oluşmaktadır (KAY, md. 11/1). İlgili komisyon tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda; koruyucu aile başvurusuna olumsuz cevaplar il ya da ilçe müdürlüğüne başvuru yapan kişi/kişilere yazılı olarak bildirilmektedir (KAY, md. 13/1).

3.5. Dünya’da Koruyucu Aile

Koruyucu aile uygulamasında ülkeler arası farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu bölümde dünyada koruyucu aile modelinin nasıl ve ne şekilde yürütüldüğü incelenecektir. Çocuğun yüksek yararı ilkesi baz alınarak

gelişmiş ülkeler kurum bakımı yerine koruyucu ailenin yaygınlaşmasını desteklemektir (Bıyıklı, 1983).

Dünyada koruyucu aile hizmet modelini uygulayan bazı ülkeler ve bu ülkelerin hizmet sunumlarına ilişkin detaylar aşağıda sunulmaktadır.

Sosyal devlet uygulamalarına sahip Almanya; dezavantajlı çocukların korunmasına yönelik koruma politikaları uygulamaktadır. Biyolojik ailesinde şiddet gören, ihmal ve istismara maruz kalan çocuklar hakkında koruma kararı almaktadır. Her çocuğun kendi kültürüne uygun ailenin yanına verilmesi gerekmektedir. Koruyucu aile olabilmek için evlilik olmak ya da Alman vatandaşı olmak şart değildir. Alman vatandaşı olmayan koruyucu ailelerin, koruyucu aile olacakları süre boyunca oturumlarının olması gerekmektedir. Uzun süreli koruyucu aile modelinde, koruyucu aile adayları ile yanına yerleştirilmesi uygun çocuklar arasındaki yaş farkının 45'in üzerinde olması şartı bulunmaktadır (Doğan, 2020).

Almanya Koruyucu Aile Hizmet Modelleri ise şu şekildedir:

Uzun Süreli Tam Zamanlı Bakım: Kısa bir dönemde biyolojik ailesine dönmesi mümkün olmayan ya da kalıcı olarak biyolojik aile bakımına dönmeleri sakıncalı bulunan çocukların faydalandığı hizmet modelidir. Uzun süreli tam zamanlı bakım modelinde amaç, çocukların yetişkin olana kadar yaşamlarına sağlıklı devam edecekleri bir koruyucu aile yanına yerleştirilmesidir. (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021).

Nöbetçi Tam Zamanlı Bakım: Bir tehdit olduğunda koruma altına alınan çocuğun biyolojik ailesine geri dönüş süresinin bilinmediği koşullarda geçici bir dönem için nöbetçi koruyucu aile bakımına yerleştirildiği modeldir. Çocuğun koruma ihtiyacına ilişkin konu kesinleşinceye kadar nöbetçi koruyucu ailenin yanında kalır (Doğan, 2020).

Akraba Koruyucu Aile Modeli: Biyolojik ailesinin bakımı karşılayamadığı ve hakkında koruma kararı olan çocukların bakım sorumluluğunun akrabaları tarafından karşılandığı koruyucu aile modelidir. Mevzuata göre uygun koşullar sağlandığı takdirde çocukların akraba

koruyucu aile modelinde bakımı sağlanması önceliklidir (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021).

Kısa Süreli Tam Zamanlı Bakım: Geçici tam zamanlı bakım modeli olarak da bilinen bu modelde, ailelerinde belirli bir zaman içerisinde bakım sorumluluğu bulunmayan çocuklar için koruyucu aile hizmet modelidir. Kısa süreli tam zamanlı bakım modelinde amaç, kısa süre içinde biyolojik ailesinden ayrı kalan çocukların içinde buldukları aile ortamını kısa bir zaman dilimi için değiştirerek çocuğun biyolojik ailesine geri dönme sürecine geçişi hızlandırmaktadır (Doğan, 2020).

Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli: Özel gereksinimleri bulunan çocuklara yönelik uzmanlaşmış koruyucu ailelerin bakımına verilmesidir. Uzmanlaşmış koruyucu aile modeline göre, koruyucu aileler dezavantajlı konumdaki çocukların özel gereksinimlerine fayda sağlayabilecek eğitimler alırlar. Uzmanlaşmış ailelere yönelik danışmanlık hizmeti ve psikolojik destek oldukça önemli bir yere sahiptir (Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği, 2021).

İngiltere’de koruyucu aile uygulaması, koruyucu ailelerin eğitimi ve desteklenmesi merkeze alınarak sosyal hizmet uzmanı yetkililerince yapılmaktadır. Resmi kurumlar kadar bağımsız kurumlar da koruyucu aile hizmeti sunmaktadır (Biehal, 2007:6).

Ülkede bulunan koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmet modeline uygunluklarına dair sosyal hizmet uzmanları tarafından denetlenmektedir. Bu sebeple koruyucu ailelere yılda en az bir kere olmak koşuluyla haber verilmeksizin incelemeler yapılmaktadır (Matheson, 2008:38).

İngiltere Koruyucu Aile Hizmet Modelleri ise şu şekildedir:

Uzun Süreli Koruyucu Aile: Biyolojik ailesine dönmesi aylar ya da yıllar sürecek olan çocuklara uygulanan koruyucu aile modelidir (Coffey ve Cooke, 2017). Bu koruyucu aile modelinde korunma ihtiyacı olan çocuğa ‘hayat boyu bir aile’ olunması amaçlanmaktadır (Biehal, 2007).

Kısa Dönem Koruyucu Aile: Hakkında koruma kararı yeni çıkarılmış olan, bir süre koruyucu aile bakımında kaldıktan sonra biyolojik ailesine dönme ihtimali bulunan ya da uzun süreli koruyucu aile yanına yerleştirme

gerçekleşinceye kadar olan sürede çocuğa bakım sunmak amacıyla tasarlanmış hizmet modelidir (Coffey ve Cooke, 2017:7). Kısa süreli yerleştirmeler bir hafta veya daha az sürdüğü bilinmektedir (Biehal, 2007).

Aile, Arkadaş veya Akraba Bakımı Koruyucu Aile: Biyolojik ailesi yanında bakımı sağlanamayan çocukların, biyolojik akrabaları ya da biyolojik ailenin arkadaş çevresi tarafından çocuğun bakım sorumluluğunun üstlenilmesidir. Bu koruyucu aile türü, çocuğun biyolojik ailesiyle bağlarını devam ettirmesi sebebiyle tercih edilmektedir (Baginsky vd., 2017).

Tutuklu Çocuklara Yönelik Koruyucu Aile: Suça sürüklenmiş çocuklara yönelik uygulanan koruyucu aile hizmet modelidir. Bu koruyucu aile modelinde amaç, koruyucu ailelerin suça sürüklenen çocuklar için önyargısız destek olmaları, hayatları için yol gösterici etki sağlamaktır(Coffey ve Cooke, 2017).

Çok Boyutlu Tedavi İçeren Koruyucu Aile: Bu koruyucu aile modelinde, travmatik duruma maruz kalan çocuğa, yaşanan travmatik bir deneyimin üstesinden gelmelerine yardımcı olmak için psikolojik destek sağlanmaktadır. Bunun yanında bakım sorumluluğunu üstlenen koruyucu aileye güvenli ilişki kurması desteklenmektedir. (Capstone Foster Care, FosterCare UK and Excel Fostering Ltd., 2021).

Acil Durum Bakımı: Yerel yönetimler tarafından çocuğun güvenli açısından acil bir durum söz konusu olan ve ev ortamından acil bir biçimde uzaklaştırılması gereken çocuklar için kullanılan koruyucu aile türüdür. (Baginsky vd., 2017).

Evlad Edinmek için Koruyucu Bakım: Evlat edinmek için koruyucu aile hizmeti sunan ebeveynlerdir (Sayın ve Paslı, 2021: 206).

Kısa Süreli Molalar: Korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun biyolojik ailesini iyileştirmek için kısa süreli koruyucu bir aile yanında bakımı sürdürüldüğü koruyucu aile türüdür. Bu koruyucu aile modeli; biyolojik aile, evlat edinmek isteyen aile veya koruyucu aile için olabilmektedir (Capstone Foster Care, FosterCare UK and Excel Fostering Ltd., 2021).

Destekleyici Köprü Oluşturma: Daha küçük yaştaki çocukların uzun süreli bakım modeline geçmeden önce ya da biyolojik aileleri incelenme

aşamasındayken önce geçici bir eve gereksinimi bulunması durumunda tercih edilen, kısa süreli koruyucu aile modellerindedir (İzci, 2020).

Ebeveyn Çocuk Bakımı: Küçük yaşta çocuk sahibi olan ve biyolojik çocuklarına bakmak için yardıma ve desteğe ihtiyaç duyan biyolojik ailelere yöneliktir. Kişinin ebeveyn olabilme becerilerinin oluşabilmesi için bu konuya ilişkin eğitim almış bir koruyucu bakıcı ile beraber yaşamaları desteklenmektedir. Bu destek modeli, ailelerin birlikte olabilmelerini ve aile olarak güçlenmelerini amaçlamaktadır (Coffey ve Cooke, 2017).

Kardeşler için Koruyucu Bakım: Hakkında koruma kararı bulunan çocuklardan iki veya daha fazla kardeşi olan çocuklara yönelik koruyucu aile modelidir. Yasaların iki veya daha fazla kardeşi olan çocukların birlikte yaşamalarının çocukların yüksek yararına olacağına öngörülmesiyle çocukların kardeşleriyle birlikte bakımının sağlanması ve beraber büyümelerini amaçlayan koruyucu aile modeli oluşmaktadır (İzci, 2020).

Amerika Birleşik Devletleri'nde koruyucu aile sistemi; korunma ihtiyacı olan çocuğun güvenliğini sağlamak, okul ve ev içerisinde çocuğa destek olacak resmi ve özel kurumlar ile kâr amacı gütmeyen kuruluşların birleşiminden oluşan bir sistemdir. Koruyucu aile, aileleri güçlendirmek, çocuğun ihmal ve istismara uğramasını engellemek, çocuğu biyolojik ailesi ile güven içerisinde tekrar birleşmesi veya biyolojik ailesine dönemeyecek olan çocuklar için kalıcı aileler bulma gibi hizmetler geliştirmeye odaklanmaktadır (ifoster; 2021)

Amerika Koruyucu Aile Hizmet Modelleri ise şu şekildedir:

Uzmanlaşmış, Terapötik Veya Tıbbi Koruyucu Aile Modeli: Korunmaya ihtiyacı olan çocuğun ihmal, istismar gibi travmatik deneyime maruz kaldığı ya da tıbbi sorunlar ve gelişim gecikmeleri sebebiyle desteklenmesi gereken çocuklara yönelik koruyucu aile hizmetidir. Çocukların travmatik deneyimi atlatabilmeleri, sosyal gelişimlerini tamamlayabilmeleri, kişisel yaşam becerilerini kazanabilmeleri için eğitilmiş ve uzmanlaşmış koruyucu aileler eğitilmektedir (Erükçü Akbaş ve Öztürk, 2022: 88-90).

Akraba Bakımı Koruyucu Aile: Bu koruyucu aile modelinde; çocuğun bakımı büyükanne, büyükbaba, teyze, amca, kuzen gibi akrabalar tarafından

sağlanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde üç farklı akraba bakım modeli bulunmaktadır. Bunlardan ilki; biyolojik ebeveyn yurtdışındayken veya ebeveynin mevcut sağlık durumu çocuğa bakımını etkilediğinde, çocuğun bakım sorumluluğu akrabası tarafından üstlenilen ancak çocuğun velayetinin ebeveynde kaldığı gayri resmî akrabalık bakımındadır. İkinci model, gönüllü akrabalık bakımı olarak tanımlanmaktadır. Bu modelde, devlet velayeti almamış fakat çoğu durumda çocuk refahı çalışanları tarafından ebeveynin ihmal ve istismar riskini incelendiğinde mahkeme tarafından çocukların akraba yanına yerleştirilmesi uygun görülmektedir. Ebeveynler bu süreçte, çocuklarının eve dönebilmelerini sağlamak amacıyla çatışmaları sağlıklı bir biçimde çözmek ve beceriler edinmek için desteklenmektedir. Üçüncü olarak resmi temelli akrabalık bakımında ise devletin velayeti elinde bulundurup, çocuğu akrabaların ya da koruyucu ailenin yanına yerleştirdiği sistemi oluşturmaktadır (KVC Health System, 2021).

Akraba Olmayan Tanıdıkların Bakımı Koruyucu Aile: Çocuk veya biyolojik ailesiyle tanışıklığı olan ve çocuğa güvenli bir ortam sağlamaya istekli olan komşu, aile dostu, öğretmen gibi başka tanıdık kişiler tarafından bakımı üstlenilmektedir (Erükçü Akbaş ve Öztürk, 2022: 88-90).

Acil Durum Koruyucu Aile: Hakkında koruma kararı olan çocuğa ilişkin acil durumda verilen hizmet modelidir (Ataç, 2022: 41).

Geleneksel Koruyucu Aile: Bu modelde koruyucu aile olmak için koşulları karşılayan ve eğitimi tamamlayan bireylerin, koruma altında bulunan bir çocuğa bakım vermektedir, ergen veya kardeşlere bakım vermektedir. Koruyucu aileler, kalıcı bir çözüm uygulanana kadar çocuklara bakım ve destek sunmaktadır. Bu kişilerin biyolojik aile ve çocuk refahı uzmanları ile işbirliği içinde çalışmaları gerekmektedir (Erükçü Akbaş ve Öztürk, 2022: 88-90).

Geçici Süreli koruyucu Aile: Bu koruyucu aile modelinde biyolojik aileler şehir dışına çıktıklarında, tatil, iş seyahatleri nedeniyle zorunlu olarak çocuklarını bırakacak yakınları olmadığı durumlarda ya da farklı bir nedenle tercih edilmektedir (Ataç, 2022: 41).

3.6. Türkiye’de Koruyucu Aile

Koruyucu aile uygulamasının tarihi gelişimine bakıldığında, önceleri bakıma ihtiyacı olan bir çocuğun yakınlarının ya da bir kişinin bir çocuğun bakım sorumluluğunu üstlenmesi, yetiştirilmesi, meslek sahibi olmasına destek olması veya evlilik süreçleri içerisinde maddi manevi destek sağlaması şeklinde görülmektedir. Toplum tarafından kabul gören ve tinsel motivasyonlar ile devam eden, zaman içerisinde gelenek olarak sürdürülen bir uygulama olmaktadır. Ancak zaman içerisinde bazı sorunlara sebebiyet verdiği bilinmektedir (Koşar, 1989).

Koruyucu aile kavramı ilk kez 1926 yılında Medeni Kanun’da bahsedilmiştir. Korunmaya ihtiyacı olan çocukların koruyucu aile yanında bakımı sağlanmasına dair düzenlemeler 1930 yılında Umumi Hıfzısıhha Kanunu’nda yer almaktadır. Koruyucu aile uygulaması ilk olarak 1949 yılı içerisinde başlamış, 1952 yılında ise ilgili hizmetin kapsamı genişletilmiştir. (Özbesler, 2009).

Ülkemizde koruyucu aile uygulamasının fiili uygulanışı 1961 yılını bulmuştur. Buna rağmen koruyucu aileliğin uzun yıllar boyunca yaygınlaşması sağlanamamaktadır. Ailelerin bir kısmı için koruyucu ailelik; evlat edinme sistemine geçiş için bir basamak olmaktadır. Koruyucu aile uygulamasının başladığı 1961 yılından, Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı’nın kurulduğu 1983 yılına kadar olan sürede yalnızca bin çocuğun koruyucu aile yanında bakım gördüğü belirtilmektedir. Bu sayılsa veriler ışığında, Türkiye’de koruyucu aile sisteminin gelişmesi ve yaygınlaşması konusunda başarıya ulaşamadığı söylenebilmektedir. Koruyucu aile uygulamasına dair toplumsal önyargıların değişmesi ve bu hususta sosyal hizmetin aktif rol oynaması gerekmektedir (Karatay, 2017).

2011 yılı içerisinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı’nın kurulması ile koruyucu aile sayısında artış görülmektedir. Bu bağlamda bakanlığı koruyucu ailelere yönelik teşvik edici çalışmalar yaptığı söylenebilir. 2011 yılına bakıldığında koruyucu aile tarafından bakımı sağlanan çocuk sayısı 1190 iken; 2022 yılına geldiğimizde koruyucu aile tarafından bakımı sağlanan çocuk sayısının 9011 olduğu bilinmektedir (ASHB, 2023).

Koruyucu aile modelinde verilen hizmetlerin uygulanmasında özel sektör ve sivil toplum kuruluşları da önemli rol oynamaktadır. Bu gibi kurumlar Türkiye'nin koruyucu aile modeline yönelik sosyal politika hedeflerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır (Dal ve Akbaş, 2020).

Bununla beraber koruyucu aile hizmet modelinde, devlet kurumları tarafından çocuğun üstün yararı ilkesi ile korunmaya ihtiyacı olan çocuğun biyolojik, psikolojik ve sosyal gelişimini desteklemekte ve teşvik edilmektedir (Erdal, 2014).

3.7. Koruyucu Aile Mevzuatı

Koruyucu aile uygulamasına dair mevzuata bakıldığında; “17.02.1926 tarih ve 743 sayılı Mülga Türk Kanunu Medenisi”nin 272, 273. Maddeleri koruyucu aile kurumunu mevzuatımıza dâhil etmektedir. Bu kanundan önceki dönemde ise; besleme, süt evlatlık, manevi çocuk gibi kavramlar ile koruyucu aile uygulamalarının toplumsal yapı içerisinde var olduğu görülmektedir. (Doğan, 2013).

Türkiye’de koruyucu aile hizmeti ulusal ve uluslararası mevzuata göre Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Koruyucu aile uygulamasına; Çocuk Hakları Sözleşmesinin 20 maddesinde, Türk Medeni Kanun’un 347. maddesinde, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 22. Ve 23. maddelerinde, 633 sayılı Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’nin 2. ve 8. maddelerinde bahsedilmektedir. Koruyucu aile hizmeti, Koruyucu Aile Yönetmeliğine göre uygulanmakta ve yürütülmektedir (ASPB, 2015).

Anayasanın 61. maddesi ile “...devlet, korunmaya muhtaç çocukların topluma kazandırılması için her türlü tedbiri alır. Bu amaçlarla gerekli teşkilat ve tesisleri kurar veya kurdurur” ifadesi yer almaktadır. Bu madde ile korunmaya ihtiyacı olan çocuklar hakkında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Aile Yanında Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı’na bağlı koruyucu aile hizmet birimlerinde ilgili hizmetler sunulmaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, 1982: 61).

4721 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun ise 347. maddesi ile “çocuğun bedensel ve zihinsel gelişmesi tehlikede bulunur veya çocuk manen terk

edilmiş halde kalırsa hâkim, çocuğu ana ve babadan alarak bir aile yanına veya bir kuruma yerleştirebilir” ibaresi yer almaktadır. Bu madde ile korunmaya ihtiyacı olan çocuğun hâkim kararı ile bir aile yanına yerleştirilmesi hükmü bulunmaktadır. Uygulamada sık karşılaşılmayan bu yöntem, koruyucu aile hizmet yollarından bir tanesidir (Baysal, 2017).

5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu’nun 5. maddesinin 1 (c) bendinde:

Bakım tedbiri, çocuğun bakımından sorumlu olan kimsenin herhangi bir nedenle görevini yerine getirememesi hâlinde, çocuğun resmî veya özel bakım yurdu ya da koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması veya bu kurumlara yerleştirilmesi ifadesi de koruyucu aile hizmetinin temelini oluşturmaktadır (Çocuk Koruma Kanunu, 2005: 5/1-c).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 23. maddesinde koruyucu aile şu şekilde tanımlanmaktadır

Mahkemece korunma kararı alınan korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesi bu Kanuna göre kurulmuş kuruluşlarda olduğu kadar Kurumun (ASPB) denetim ve gözetiminde bir koruyucu aile tarafından da yerine getirilebilir. Koruyucu aile, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini gönüllü olarak üstlenebileceği gibi Kurumca (ASPB) tespit edilecek ve ödenecek bir ücret karşılığında da yapabilir. Koruyucu ailelerin seçimine, çocukla ilgili sorumluluklarına, Kurumla olan ilişkilerine, hizmetin işleyişine ve aileye bu hizmeti karşılığı ödenecek ücrete ilişkin esaslar bir yönetmelikle düzenlenir (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983: 23).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AİLE İÇİ İLİŞKİ

4.1. Aile İçi İlişki

Aile içerisinde bazı statüler ve roller bulunmaktadır. Aile içi ilişkiler ise, bunlar arasındaki iletişime göre şekillenmektedir. Aile içerisindeki temel statü ebeveynliktir. Parçalanmış ailelerde statü evin geçimini sağlayan kişi olmaktadır. Geniş ailelerde ise yaşı büyük olan kişi statü sahibi olarak görülmektedir. Aile bireyleri tarafından statü sahibi kişi çoğu zaman rol model de olmaktadır. Bunun sonucunda ebeveynlerin hal ve hareketlerinin çocuklar tarafından öğrenilmesi ve uygulanması görülmektedir. Ailede statü sahibi kişi aynı zamanda güç sahibidir. Aile bireyleri içinde gerçekleşen ilişkilerde toplumsal cinsiyet temelli görev dağılımı yapılmaktadır. Bu bağlamda ataerkil aile düzeni, erkek otoritesi, kadının ekonomik bağımsızlığa sahip olamaması, aile içi şiddet gibi olgular aile dinamiğinin temelini oluşturmaktadır ve aile içerisindeki güç ilişkilerine sebep olmaktadır (Kasapoğlu ve Ark, 2011). Çocuklar arasındaki ilişki de aile içi dinamikleri etkilemektedir. Kardeşlik bağı, çocuklar arasında paylaşma ve dayanışmayı öğretmektedir. Ancak bunun yanında kıskançlık duygusuna sebep olabilmektedir. Kıskançlık ve özenme gibi duyguların kaynağı ise rekabet hissidir. Bu duygunun açığa çıkıp çıkmaması ebeveyn tutumlarıyla ilişkilidir. Kardeşlik ilişkisi iki önemli unsur barındırmaktadır. Bunlardan ilki, yaygın anne-baba tutumları, bir diğeri ise çocukların sosyal çevresinin özelleridir. Bazı araştırmalara göre çocuk annesini sahiplenmeyi, ilginin ve sevginin tamamının kendisinde olmasını ve annesinin gözünde kardeşlerinden daha değerli olmayı istemektedir (Canatan ve Yıldırım, 2016).

Aile; ebeveynler ve çocuklardan meydana gelen en küçük sosyal yapıdır. Aile bir sistemdir. Aile sistemi, aile içerisindeki kişilerin bireysel özelliklerine göre oluşmaktadır. Bunun sonucu olarak her ailenin sosyal yapısı, işleyişi ve özellikleri farklıdır. Aileler sahip olduğu özellikler neticesinde sağlıklı veya sağlıklı aile olarak ikiye ayrılır. Sağlıklı aile; aile

içerisinde ilişkilerin kuvvetli olduğu aile türüdür. Sağlıklı ailelerde, sosyal roller normal dağıtmakta ve her aile üyesi bu role göre davranış sergilemektedir. Aile iletişimi doğrudan ve uzlaşma yoluyla kurmaktadır. Aile bireyleri herhangi bir olumsuz deneyim yaşadığında birbirleriyle paylaşabilmektedir. Sorunlar aile içerisinde konuşularak, birlikte çözüm önerilerine karar verilebilmektedir. Aile bireyleri duygularını rahatlıkla sergilemektedir. Aile üyeleri, birbirlerinin duygularına karşı duyarlı yaklaşım göstermektedir (Bal, 2004). Aile içi ilişkiler; kişinin ihtiyacı olduğu durumda sosyal destek görmesi, gerektiği durumlarda yardım dayanışmasının sağlanması, olumlu ve olumsuz duygularını paylaşabilmeyi, kişilerin kendilerini huzurlu, güvenli bir ortamda, ait hissetme, aile üyeleri tarafından önemsendiğini hissedebilme ve bu sürece duygusal bağlamda istekli olmayı kapsamaktadır. Sağlıklı aile içi ilişkilerde, aile üyelerinin duygusal ihtiyaçları karşılanmaktadır. Bu durum aile içi bağlılığa sebep olmaktadır. Aile üyelerinden birinin duygusal ihtiyaçları karşılanmadığında, kişi o ortamdan uzaklaşmak istemektedir. Bu kopuş kalıcı ya da geçici olabilmektedir. Kopma, evden taşınma şeklinde olabileceği gibi aynı hane içerisinde yaşayan aile üyelerinin birbirlerinden uzaklaşması şeklinde de olabilmektedir. (Sezal, vd., 2003). Aile içi ilişkiler, kişilerin biyopsikososyal ihtiyaçlarının karşılanması ve topluma kazandırılması açısından oldukça önemlidir. Bir çocuğun fiziksel ve psikolojik gelişimi en iyi aile içerisinde tamamlanmaktadır. Her çocuk, ebeveynlerinin ilgisine, sevgisine ve bakımına ihtiyaç duymaktadır. Kişinin sağlıklı ruhsal olgunluğa erişebilmesi için sağlıklı bir aile ortamı içerisinde yetişmesinde gerekmektedir. Çocuklarla kurulan ilişkide, devamlı ve kaliteli vakit geçirmek oldukça kritik önem taşımaktadır. Aile içi ilişkiyi bu şekilde kurabilen ailelerin çocukları, ait olma, özdeşim kurma, özsaygı gibi ihtiyaçlarını karşılamakta ve sağlıklı bir insan özellikleri taşımaktadır (Tarhan, 2004: 70).

4.2. Aile Tutumları

Tutum, kişilerin belli bir şahıs, nesne grup ya da duruma karşı olumlu veya olumsuz duygu, düşünce ya da davranışları olarak tanımlanmaktadır (Sezer, 2010). Anne-baba tutumları yaygın dört başlıkta aşağıda verilmektedir.

Demokratik Aile Tutumu: Aile üyeleri arasında sorumluluklar eşit ve adil dağıtılmaktadır. Aile içi ilişkilerde koşulsuz saygı ve sevgi görülmektedir. Çocuk, aile içerisinde kararlarda aktif görev almaktadır. Tüm aile fertlerinin uyması gereken kurallar bulunmaktadır. Aile içerisinde bu kurallara uyulmadığında çeşitli yaptırımlar uygulanmaktadır. Fakat kurallar katı olmamakla beraber çocuk kurallara uymadığında yıpratıcı cezalar verilmemektedir. Ebeveynler bazı koşullarda esnek tavır takınabilmektedir. Çocuk her koşulda ebeveynlerinin desteğini ve sevgisini hissedebilmektedir. Bu tutumla büyümüş çocuklar; sosyal, özsaygısı yüksek, çevresine karşı saygılı, kendini ifade edebilen, anlayışlı, açık fikre sahip, kurallara ve otorite uyan ancak olaylara eleştirel bakabilen bireyler olmaktadır (Goodall, 2013).

Otoriter Aile Tutumu: Diğer bir ismiyle baskıcı aile tutumu olarak da bilinen bu aile tutumunda çocuğun istek, ilgi ve ihtiyaçları geri planda tutulmaktadır. Katı kurallar uygulanmaktadır. Çocuğun bu kuralların tamamına koşulsuz uyulması beklenmektedir. Otoritenin korunmasına çok önem verilmektedir. Çocuk, otoriteye karşı gelecek bir davranış sergilediğinde cezalandırılmaktadır. Ebeveynler ile çocuğun iletişimine dikkat edilmemektedir. Çocuğun bireysel kişilik gelişimi, kendi ifade etme becerileri desteklenmemektedir. Bu tutumla büyümüş çocuklar; ifade ve davranışlarına sınır koyma ihtiyacı hissetmektedir. Yenilikten uzak durmaktadır. Bu tutumla yetişmiş bireyde iki farklı karakter özelliği görülebilmektedir. Kişi içine kapanık, duygusal ve itaat eden bir karakter özelliğine sahip olabilmektedir ya da bunun aksine kuralsız, uyum sağlayamayan ve isyan eden bir karakter özelliği gösterebilmektedir (Cohen, 1990).

Aşırı Koruyucu Aile Tutumu: Ebeveynler çocuğun yapabilecekleri durumlara karşı bile kaygı duymalarından dolayı kısıtlamaktadır. Bu durumda çocukların yapabilecekler ebeveynler tarafından yapılmaktadır. Çocukların gelişim düzeyleri, deneyimleyerek öğrenmelerine imkân tanınmamaktadır. Sürekli müdahale edilmesi çocuğun kendi ayakları üzerinde durabilmesi engellemektedir. Bu tutumla büyümüş çocuklar; özgüven problemleri yaşamaktadır. Başkalarına bağımlı kişilik özellikleri

göstermektedir. Karar verme noktasında zorluk yaşamaktadır. Kaygılı kişilik özellikleri görülebilmektedir (Sezer, 2010).

İlgisiz Aile Tutumu: Ebeveynler çocuklarına karşı ilgisiz, sevgisiz ve merhametsiz bir tutum sergilemektedir. Çocukların ihtiyaçları karşılanmamaktadır. Aile içi ilişkilerde kurallar, desteklenme ve denetleme gibi tutumlar yoktur. Çocuklara herhangi bir konuda sınır koyulmamaktadır. Ebeveynle çocuk arasındaki iletişim biçimi kopuktur. Bu tutumla büyümüş çocuklar; başkalarına ve nesnelere zarar verme eğilimi göstermektedir. Bu şekilde büyüyen çocuklar saldırgan, özdenetimi düşük, özsaygısı sınırdan yetişkinler olmaktadır (Cohen, 1990).

Ebeveyn tutumları, çocukların karakter özelliklerini etkilemektedir. Bu bağlamda ebeveynlerin çocuğa ilişkin davranışlarının çocuğun biyopsikososyal yaşamını etkilediğini söylemek mümkündür (Apaydın, 2001). Ebeveynlerin istekleriyle uyumlu çocuğa sahip olup olmamaları, çocuklarının cinsiyeti, sayısı, çocuğun karakter özellikleri, ebeveynlerin kendi anne babalarının onlara karşı olan tutumları etki etmektedir (Yavuzer, 1990). Ebeveynin çocuk yetiştirmede kullandığı yöntemler içerisinde; anne ve babanın akademik düzeyi, yaşı, içinde buldukları sosyal, ekonomik ve kültürel çevre, ebeveynlerin ebeveyn olmaya ilişkin hazır oluşları, ebeveynlerin birbiriyle olan ilişkisi, çocuğun aile yaşamına katılımıyla değişen rollere uyum, ebeveynliğe ilişkin sahip olunan zihinsel şemalar ve ebeveynlerin ilişkiden mutluluk düzeyleri anlaşılabilir (Yıldız, 2004, s.144)

4.3. Ailenin İşlevleri

Bir çocuğun ilgi ve sevgi gördüğü en önemli yer ailesinin yanıdır. Bu sevginin başka bir yerde telafisi yapmak mümkün değildir. Özellikle anneden görülen şefkat ve ilginin düzenli olması çocuğun gelecek yaşamındaki ilişkilerine kadar etki etmektedir. Anne sevgisinden faydalanamayan çocuk, fiziksel gereksinimleri karşılanırsa bile içgüdüsel olarak tatmin olamadığı için, psikolojik açıdan ön görülemeyen tutumlar sergileyebilmektedir (Freud, 2018, s. 65).

Aile; evlilik ve kan bağıyla bağlı olan ya da evlat edinme yoluyla bağlı olan toplumun en küçük yapı taşıdır (Sezal, 1981: 17). Aile biyolojik yönden evlilik ve çocuk sahibi olma, çocukları büyütmek ve geliştirmek amacıyla kendine özgü özellikleri ve yaşayış biçimleri olan sosyal bir gruptur (Turner, 1965:355). Ailenin işlevleri; biyolojik İşlev, psikolojik işlev, eğitim işlevi, toplumsal işlev, kültürel işlev ve ekonomik işlev olarak ayrılmaktadır (Kır, 2011: 381-404).

Biyolojik İşlev: Evliliğin başlıca “biyolojik” işlevlerinden bir tanesi; cinsel istek ve ihtiyaçların giderilmesi işlevidir. Çiftin beklentilerinin uyumlu olma ve cinselliğin toplum normlarına uygun şekilde doyuma ulaşmasıdır. Bunun sonucu olarak “çocuk sahibi olmak, yetiştirmek ve neslin devamını sağlamak” ihtiyacı da giderilmektedir (Özgüven, 2000: 19–20). Kişilerin birbirlerine ihtiyaç duymaları ailedeki karakterin birbirini tamamlaması ile anlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Ailenin yeni nesillerin devamını sağlama işlevi, insanlar tarihinin var olmasından gelecek yıllara kadar sürecektir (Acar, 1990: 23). Biyolojik işlevlerden bir diğeri de koruyuculuk işlevidir. Yenidoğan bir çocuk için tek başına hayatta kalmak mümkün değildir. Fiziksel ve sosyal çevrenin koşulları çocuklar için çok zorlayıcıdır. Aile, dış dünyadan gelen her türlü tehlike ve tehdide karşı çocuğu korumakta, yaşanabilir bir dünya oluşturmaktadır (Gökçe, 1990:218)

Psikolojik İşlev: Ailenin biyolojik işlevi olduğu gibi, psikolojik olarak da gerekli olgunluğa ulaşılması ve sevgi, saygı ve güvenlik gibi psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesi ailenin temel işlevlerindedir (Kır, 2011: 381-404). Ailenin sıcak yuva oluşturması ve duygusal doyum sağlama işlevi, ilk psikolojik işlevdir. Aile toplum tarafından sevgi ve güvenliğin merkezi konumdadır. Çocuklar ilgi ve şefkate ihtiyaç duymaktadır. Bu ihtiyacın koşul olmaksızın en iyi giderildiği yer aile yanıdır. Ailenin bir diğeri işlevi sevgi işlevidir. Sevgi gören çocuk sağlıklı bir gelişim gösterir. Sevgi deneyimlememiş birisi karşısındakine de sevgi gösteremez. (Tezcan, 1985:158). Bir diğeri işlev ise, öz saygı geliştirme işlevidir. Öz saygı bireyin kendine güven duymasıdır. Öz saygı diğeri psikolojik işlevler gibi aile tarafından iyi bir eğitimin sonucudur. Özsaygısı gelişmiş olan bir çocuk, kendi değerinin farkında olur, çevresindekileri olduğu gibi kabul eder,

öğrenmeye, sevmeye açıktır. Yaratıcılık yeteneği gelişmiştir. Başarılı ve mutlu bir kişidir. Çocuğun öz saygısının ilk temelleri aile tarafından atılır (Dinçer, <http://www.egitim.com/aile>, 2008).

Eğitim işlevi: Aile içerisinde bulunan çocuğun eğitiminden sorumludur. Temel eğitim aile içerisinde başlamaktadır. Ailede eğitim alan çocuk hayata ve gelecekte mesleğine hazırlanmaktadır. Bireyin gelişimi işlevi, eğitim işlevlerinden ilkidir. Toplumun temel ihtiyaçlarını karşılayan ve toplumun yapı taşını oluşturan aile, içerisinde bulunan üyelerin ihtiyaçlarını da karşılar. Modern toplumlarda aile içerisinde bulunan aile üyelerinin değeri artmaktadır. Aileden alınan eğitimle beraber birey biyopsikososyal bağlamda gelişme gösterir. Kişinin ihtiyaçları uygun koşullarda giderilmeye çalışılır. Ailede eğitim alan kişi, topluma karışmaya ve fayda sağlamaya hazır konuma gelmektedir. (Kır, 2011: 381-404). Eğitim işlevlerinden bir diğeri ise seçme ve yöneltme işlevidir. Her insanın birbirinden farklı beceri ve kabiliyetleri bulunmaktadır. Aile tarafından bireyin ilgi, beceri ve kabiliyetleri doğrultusunda kaynak ve fırsatlar sunulmaktadır (Tezcan, 1996: 65- 72; Erden, 1998: 84).

Toplumsal işlev: Toplumsal işlevlerinden ilki, güvenlik işlevidir. Evlilik hayatı içerisinde çiftin sosyal açıdan güvende hissederek yaşamaları, birbirilerinin desteklerini hissetmeleri, geleceğe karşı olumlu duygularla bakabilme, toplum tarafından kabul görebilme, gurur ve övünç hissedebilme kişilerin sosyal destek, güvenlik ve yaşam ihtiyaçlarının karşılanmasının olanağı olmaktadır (Özgüven, 2000: 20). Bir diğer faktör, bağıllık gereksinimi doyurma işlevidir. İnsanların en temel ihtiyaçlarından birisi de ait hissetme ve bağlanma ihtiyacıdır. Bu duygunun ilk yaşandığı ve ihtiyacın ilk karşılandığı yer aile içidir. Aile içerisinde sağlıklı bir hayat sürdürme hem ebeveynlere hem de çocuklara zevk vermektedir. (Yılmaz, 2004: 139). Toplumsal faktörler içerisinde bir sonraki işlev, sosyalleştirme işlevidir. Aile, kişilik gelişiminin başladığı yerdir. Norm ve değerler burada öğrenilmektedir. Örneğin cinsiyet roller, sevgi ve saygı duyma, tuvalet eğitimi, gibi pek çok bilgi ilk 5 yıl içerisinde ailede öğrenilmektedir. Bu dönem, küçüğün ilk sosyalleştiği dönemidir. (Tezcan, 1985:159). Diğer faktör, sosyal statü sağlama işlevidir. Her kişi kendisini başarılı görmek

ister, eksik hissetmek rahatsız etmektedir. Bu tür kişilerin kendini gerçekleştirme ihtimalleri daha düşüktür. (Baymur, 1978: 67). Bir diğer işlev, toplumsal denetim sağlama işlevidir. Nesiller arası kültür aktarımı, eğitim yoluyla sağlanmaktadır. Böylece toplumsal yapı korunmakta ve devamlılık sağlanmaktadır. Toplumsal denetim, birlik, beraberlik, uyum ve denge açısından oldukça önemli bir rol oynamaktadır. Dini, milli ve ahlaki değerler başta olmak üzere, toplumsal değerler kişileri etkilemektedir. Değerlerin öğrenilmesi, normlar aracılığıyla sağlanmaktadır. Normların toplumu harekete geçirme etkisi bulunmaktadır. (Erden, 2007: 43-44; Kır, 2010:156-157). Eğitim işlevlerinden bir sonraki işlev, eş seçimi ve aile olma işlevidir. Aile, yetiştirdiği evlilik çağında olan çocukları için eş seçimi ve yuva kurma konusunda sorumluluk hissetmektedir. Çocuğunu evlendirmek, ebeveynleri rahatlatmakta, mutlu etmektedir. Geleneksel toplumlar içerisinde ailenin sosyal, kültürel ve ekonomik düzeyleri gençlerin eş seçimi ve aile kurma sürecinde belirleyici rol oynamaktadır. (Kır, 2011: 381-404). Eğitim işlevlerinden bir diğer işlev, tanıdık çevre geliştirme işlevidir. Bir aile içerisinde doğan çocuk, ailesinin yakın akraba, komşu ve arkadaş çevresinin içinde yer almaktadır. Çocuk doğuştan bu çevreyi hazır bulmaktadır. Ailesinin yeni tanıdıklar edinmesi, çocuğun çevresini de genişletmektedir. Böylece çocuğun kişilerarası ilişkileri gelişmektedir (Tezcan, 1997:62). Bir sonraki işlev; huzur içerisinde ve güvenli bir hayat sağlama işlevidir. Çocuk gelişimi açısından huzurlu ve güvenli bir aile içinde yetişmesi önem taşımaktadır. Aile içi ilişkilerin olumlu olması, kişiler arasındaki sevgiyi artırırken, nefreti azaltmaktadır. Aile içerisindeki bireylerin birbirlerini gözetmeleri, huzur ve güven hissi içerisinde yaşamayı sağlamaktadır. (Kır, 2011: 381-404). Bir diğer işlev; paylaşma işlevidir. Aile içerisinde çiftin sevgi ile bağlılık hissi olmaktadır. Çift, iyi ve kötü deneyimlerini paylaşmakta ve birlikte olmaktan haz duymaktadır. Aile üyeleri arasında empati, anlayış ve paylaşma ile uyum gerçekleşmektedir (Özgül, 2000: 20). Bir sonraki işlev; boş zamanları değerlendirme işlevidir. Aile içerisinde bulunan bireylerin boş vakitlerini değerlendirmeleri, güzel vakit geçirmeleri, eğlenmeleri sağlanmaktadır (Gökçe, 1990:218). Toplumsal işlevler içerisinde sonuncu işlev; siyasal işlevdir. Siyaset, toplumları sevk etmeye ve idare etmeye yarayan yönetme

sanatıdır. Siyaset, eğitim aracılığıyla, mevcut sistemi koruyan, milli dayanışmayı sağlayan, milli değerlere sahip bireyler yetiştirmektedir. (Erden, 2007: 64-65),

Kültürel işlev: Kültürel işlevlerden ilki milli değerleri yaşatma ve gelecek nesillere aktarma işlevidir. Çocuğun ana dili ve hayata dair ilk deneyimlerini edindiği yer ailesidir. Kültür de tıpkı insanlar gibi canlı bir olgudur. Toplumun temel taşıdır. Kültürün temel amacı, toplumu bir arada ve canlı tutmaktır. Aile içerisinde yer alan aidiyet hissi ve bağlanma kültürel ihtiyaçları karşılamaktadır. Toplumun temel taşı oluşturulan aileler için örf, adet ve değerlerin uygulanışı ve nesillere aktarıldığı yeri oluşturmaktadır (Kır; 2010:142). Kültürel işlevler arasında bir diğer faktör dini işlevdir. Din eğitimi çoğunlukla aile içerisinde verilmeye başlanmaktadır. Dini ritüeller aile içerisinde öğrenilmektedir (Canan; 2009:142- 145).

Ekonomik işlev: Ekonomik işlevlerden ilki, çocuğa iş bulma ve meslek sahibi yapma işlevidir. Ailenin, çocuklarını büyüme süreci içerisinde bir meslekle ilgili bilgi ve beceri kazandırma ve yetişkin olduğunda bir mesleğe yönlendirme görevleri vardır. Ailenin maddi imkân ve fırsatları bu noktada belirleyici faktörlerden biridir. Ancak günümüzde bir görev daha çok okullara verilmektedir. Buna rağmen ailenin bu konuda etkisi sürmektedir (Tezcan, 1990: 271–272; Kır, 2010:145-151).

Aile içerisinde çocuk gelişiminin kritik rol oynadığı bilinmektedir. Aile içerisinde roller ve ihtiyaçlar karşılanamadığı durumlarda çocuk için korunma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Korunma ihtiyacı olan çocuklarda ise bu roller devlet tarafından çeşitli yollarla karşılanmaktadır (Yazıcı, 2013, s. 135).

4.4. Aile Rol Değişimleri

Sosyal hizmet mesleği ve disiplini tarafından aile üyelerinin birinin yaşamış olduğu değişim, ailenin bütün üyelerini de etkilediği öngörülmektedir (Satir, 2018: 3).

İşlevsel tüm ailelerde çocuklara nasıl bakılacağı, kimin çalışacağı, karar verenin kim olduğu ve hane içine giren parayı kimin yöneteceği gibi durumlar üzerinde düşünülmekte ve bu durumlar hakkında ortak olarak bir

karar verilmektedir. Aile bünyesindeki rollerin dağılımı ve düzenlenmesi; kültür, etnik köken, geçmişte yaşananlar, ailenin tecrübeleri, ailenin kalabalıklığı, yaşam tarzı gibi değişkenlerden etkilenebilmektedir (Polat, 2008).

Aile fonksiyonelliğinin iyi veya kötü olması aile içindeki rollerin iyi düzenlenmesine, herkes tarafından üzerinde ortak noktada buluşulmasına ve rollerin belli ancak esnetilebilir olmasına bağlanmaktadır (Özabacı ve Erkan, 2014).

Toplumsal bir ortamda yaşayan insanın ev içerisinde, çalışma hayatında ve toplumsal yaşamında devam ettirmesi gerekli belirli görev ve sorumlulukları mevcuttur. Bu görev ve sorumluluklar çoğu zaman müzmin hastalık teşhisi ile birlikte kesilebilmekte veya birtakım değişimlerin etkisinde kalabilmektedir (Kelly ve Millward, 2004:12-13).

Aile içindeki roller zamanla değişebileceğinden sağlam bir aile bünyesindeki roller değişebilecek şekilde olmalıdır. Bir aileye yeni bir kişinin dahil olması gibi süreçlerde bu rollerde değişiklikler meydana gelebilmektedir. Bu hallerde sağlıklı olan rollerdeki geçici veya daimî değişimlere gereken uzlaşmayı sağlama kabiliyetidir. Kimi zaman aile fertlerinin ekonomik yaşama dahil olmak gibi ilave rolleri üzerine alması gerekli olabilmektedir (Peterson ve Green, 2009:3)

Her ne tarzda değişirse değişsin aile fertlerinin tamamı yeni sürece, rollere ve sorumluluklara uyma için gayret sarf etmektedir. Aile içerisindeki dengenin devamlılığı aile fonksiyonlarının sağlıklı biçimde sürmesi bakımından gerekli bir husustur (Eryiğit-Günler, 2019).

Kişilerin toplumsal rollerini ne miktarda kabullendiği onların yaşadıkları değişime ait duygu, düşünce ve reaksiyonlarını da etkileyen bir etkidir. Örnek olarak, sağlam görümlü, duygularını gizleyen kişiler yaşadıklarına dair duygu ve düşüncelerini yakın çevrelerine dahi anlatamayacaklarından hastalığa dair korku, üzüntü, ıstırap tarzı duygusal reaksiyonlarını da kendi içinde yaşayacak ve bunun nihayetinde bir ruhsal çöküntü ile karşı karşıya kalması olası olacaktır. Benzer biçimde ömürleri boyunca neşeli, eğlenceli, özgüvenli biçimde yaşamış kişiler de “mutlu-sorunsuz” rolünü

benimseyecek ve bütün hissettiklerini arka plana itip halihazırdaki rollerini ve sorumluluklarını sürdürmeye çalışmaktadır (Erözenci, 2013: 34).

Bütün bu hususların üstesinden gelebilmek fertlerin sağlıklı psikososyal yardım alabilmeleriyle yakın olarak ilişkilidir. Toplum hizmet müdahalelerinden etkin bir biçimde faydalanmak ailelerin yaşamlarında gerçekleşen değişimlere uymalarını basitleştirmektedir (Aykara ve Akçay, 2010: 59).

BEŞİNCİ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

5.1.Güçlendirme Kuramı

Güçlendirme kuramı anlatılmadan önce güç kavramına bakmak doğru olacaktır. Güç, kişilerin olaylar karşısında bağımsız hareket edebilmesi ya da diğer kişiler üzerinde denetim ve telkin yeteneğine sahip olmaktır (Barker, 1999). Güçlendirme kuramının temelinde ise Aristoteles 'in felsefesi olan “eudaimonia” oluşturmaktadır. Bu bakış açısına göre mutluluk kişilerin eylemlerindeki sorumluluğuna dayanmakta ve bakışa odaklanmaktadır. Bu bağlamda büyük insanlar belirli beceri ve kapasiteye sahiptir. Esas nokta beceri ve kapasitelerin geliştirilmesidir. Bunun yanında, güçlendirme kuramının temelinde Carl Rogers'ın hümanistik bakış açısını temel alan bireyi merkeze almaktadır. Kişiyi merkeze alan kuramda da her insanın doğuştan iyi olduğu ve sorumlulukları olduğu vurgulanmaktadır (Gray, 2011). Güçlendirme kavramı, sosyal meslekler açısından bakıldığında ulaşılmaması gereken bir hedeftir (Holmes and Saleebey,1993).

Güçlendirme kuramına iki temel unsur vurgulanmaktadır. Bunlar eleştirel düşünce ve savunuculuk rolüdür. Güçlendirme; kişi, aile ve grup düzleminde yaşanan sorunları; hayat içindeki değişimlerinde yaşanan sorunları, güçsüzlük, zorlayıcı güç faktörleri ve sosyal yapı içerisindeki problemleri çözmek için eleştirel düşünmek gerekmektedir (Lee, 2001: 36). Savunuculuk rolü, sosyal hizmet uzmanları tarafından müracaatçı gruplarına karşı uygulanmaktadır. Kişilerin yaşadıkları güçsüzlük hislerinin önlenerek içlerinde bulunan gücün açığa çıkmasını, kişilerin yaşadıkları problemlere eleştirel bir bakış açısıyla yaklaşmalarını ve bunun sonucunda kişinin kendi haklarını savunabilecek duruma ulaşmalarını hedefleyen ve bu hedef çerçevesinde bireyin kendi kaderini tayin hakkını temel alan bir kuramdır. (Erbay, 2019).

Güçlendirme kişilerin, ailelerin, grupların ve toplumun güçlerinin vurgulanması, bu güçleri çoğaltılması, geliştirilmesi, desteklenmesi ve

kişinin kendi kararlarını verebilecek güç ve kontrollerini artırma ile eş anlamlı olarak kullanılabilir (Duyan,2012). Kişinin gelişmiş yönlerine odaklanan ve çevresel kaynak ve fırsatları kullanan bir kuram olarak uygulanmaktadır. Bu bağlamda sosyal hizmet mesleğinin bakış açısına uygun bir kuram olduğu görülmektedir (Yıldırım, 2014). Güçlendirmenin sosyal hizmet mesleğinde; kaygı, düşük özgüven, başkalarından gelen baskı, anksiyete, anlaşmazlık, travma, yas, maddi sorunlar, ruh sağlığı bozuklukları, öğrenme güçlükleri, bağımlılık gibi alanlarda kullanılmaktadır (Thompson, 2016). Sosyal hizmet uzmanlarının, güçlendirme kuramını kullanırken ilk olarak bireylerin ve toplumun istek ve ihtiyaçlarına göre eyleme geçmesi gerekmektedir. Belirlenen hizmet ve uygulamaların müracaatçılar ve toplum tarafından erişilebilir olması ve fayda sağlaması gerekmektedir. Müracaatçıların yaşadıkları problem çözüldükten, müracaatçının bir daha aynı problemle karşı karşıya kaldığında çözebilecek kapasiteye getirilmesi amaçlanmaktadır. Yaşanan sorunun çözümünde güçlü yönlerin müracaatçı tarafından fark edilmesi sağlanmaktadır. Yapılan uygulamalar kişi özel olmalıdır. Her birey biriciktir. Her uygulama da biricik olmaktadır. Müracaatçılar, yaşanan sorunların değişikliğine dair aktif görev almaktadır. Güçlendirme kuramının bir süreç içerisinde gerçekleştirildiğine dikkat edilmektedir. Uzmanlar, kendi güçlü ve güçsüz yanlarının farkında olmaktadır. Son olarak, yaşanan sorunun başka kişiler tarafından yaşanmaması adına önleyici müdahaleler geliştirilmektedir (Simon, 1994).

Güçlenme kuramında bir amacın belirlenmesi ve bu amaca yönelik harekete geçmek temel faktördür. Bu aşamada, hareketin gidişatına yönelik inceleme ve değerlendirmede yapmak, özyeterlilik, bilgi ve beceri kapasitesi geliştirmektedir. Amaçlar doğrultusunda tekrarlanan döngüden söz etmek mümkündür. Burada temel olan, kişinin harekete geçecek motivasyonudur (Cattaneo ve Chapman, 2010).

5.2. Sistem Kuramı

Sistem, bir Grek kelimesi olarak 'systema'dan gelmektedir. Birleşmek, bir araya gelmek anlamlarına gelen kavram, birbirleriyle olan ilişkilerini ya da bütünlü olan ilişkilerini göstermektedir. Sistem, birbiriyle etkileşim halinde

olan güçleri, güçlerin etkilerini, etkileşim unsurlarını incelemektedir. Sistem içerisinde denge ya da denge eğilimleri söz konusudur. Sistem kuramı, insan sistemlerini de temel almaktadır. Bunun yanı sıra sosyal hizmet uzmanları ve müracaatçıların fiziksel sistemlerini de göz önünde bulundurmaktadır. Sistemler işlevsel olmalıdır. Sistemlerin hedeflerine ulaşmak, dengede kalmak, yaşama devam edebilmek ve bireyselliği korumak gibi süreçlerle ilişkide olmaktadır (Compton, Glaway ve Cournoyer, 2005).

Sistem kuramı, psikodinamik kurama eleştiri olarak geliştirilen kuramlardan biridir. Kuram, köken ve felsefesini von Bertalanffy'e ait olan 'genel sistemler kuramı'ndan almaktadır. Sistem kuramı, temel olarak biyolojik kökenli bir kuramdır. Bütün canlıların bir sistem olduğunu, sistemlerin alt sistemler ve üst sistemlerden oluştuğunu belirtmektedir. Kuram, ilerleyen yıllarda birey, grup, aile ve topluma uyarlanmıştır (Payne, 1997).

Sistem kuramına göre, sosyal hizmet uzmanları birey, aile, grup ve toplumları çevreleri içerisinde değerlendirmektedir. Sistemlerin alt ve üst sistemler ile olan ilişkisine odaklanılmaktadır. Sistem, işlevselliğini korumak için diğer sistemlerle olan etkileşimlerini sürdürmesi gereken bir unsur olmaktadır. Birey, ev, sınıf, okul, mahalle birer sistemdir. Her biri birbirinden ayrı ancak birbiriyle etkileşim halinde bütünü oluşturmaktadır (Kirst-Ashman ve Hull, 1999). Sosyal hizmet mesleği açısından hem birey hem aileyle birlikte çalışan, bunların birbirleriyle olan bütüncül olarak ele alan sistem kuramı oldukça önem taşımaktadır. Sistem kuramı içerisinde yer alan bir diğer kuram ise 'Ekolojik Sistem Kuramı' olmaktadır (Baykara Acar ve Acar, 2002).

5.2.1. Ekolojik Kuram

Ekolojik kuram 1979 tarihinde Urie Bronfenbrenner tarafından sistem kuramının bir alt basamağı olarak geliştirilmiş olup, gelişim psikolojisi adına da önemli katkılar sunmaktadır. Aynı zamanda gelişim evresinde çevrenin rolünü de incelemektedir. Bronfenbrenner'a göre insan gelişimi, devamlı değişen boyutlarda ya da koşullarda gerçekleşmektedir. Kişilerin diğer insanlar bağlantı kurmadan yaşamalarının mümkün olmadığı, tam tersi insanların hayatları boyunca farklı türden insanlarla ilişki geliştirmeye

mecbur olduklarını ileri sürmektedir. Bronfenbrenner, ekolojik sistem kuramında iki noktayı vurgulamaktadır: Bunlardan birinci, birey tüketici bir faktörken aynı zamanda üretici bir faktör olabilmektedir ve birey ve çevre karşılıklı etkileşim içinde olmaktadır. Bir kişi çevreyi etkilerken, o çevreden de etkilenmektedir. Bir diğer nokta ise, çevre tek bir bağlam değildir, birden fazla koşul ve faktörlerden etkilenen ve aralarındaki bağlantının tamamının oluşturduğu bir bütündür (Bronfenbrenner, 1979; 1992).

Sosyal hizmet mesleğinin bilgi temelli şekillendirdiği ekolojik sistem kuramı; insanı biyopsikososyal boyutlarıyla değerlendirmektedir. Bireyler, çevrelerini etkileyebildikleri gibi yaşadıkları çevreden de etkilenmektedir. (Ashman ve Hull, 1999: 15).

Birey; ailesi, çevresi, gruplar ve toplumla düzenli ve sürekli etkileşim içindedir. Ekolojik kuram, kişinin büyümesi, gelişmesi ve potansiyellerini ortaya koyması üzerinedir. Bununla beraber birey de çevresini etkilemektedir. Ekolojik kuram, bireyi çevresiyle olan transaksiyonlarına odaklanmaktadır (Baykara Acar ve Acar, 2002). Ekolojik kurama göre; korunmaya ihtiyacı olan çocuk, toplumsal ve sosyoekonomik değişimler, kentleşme, işsizlik, göç, yoksulluk gibi değişmelerin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Yaşanan bu sorunların insanları etkilerken insanlardan da etkilenmiştir. Küçüğün aile ve akrabaları, akademik yaşantısı, sosyal çevre, komşuları, arkadaşları, eğitim, sağlık, güvenlik gibi konulara ilişkin başvurduğu kurumlar, ülke ve toplum içerisinde varoluş biçimi ile doğrudan veya dolaylı olarak etkileşim halindedir. Ekolojik sistem kuramında; bireyin yaşadığı çevre ile ilişkisi, akrabaları ve ailesini içindeki alana 'mikrosistem'; çocuğun doğrudan etkileşimde olmasa bile dolaylı bağlamda etkilendiği kitle iletişim araçları, komşu, tanıdıkları, yaşlıları, okulu gibi eğitim-öğretim kuruluşları, sosyal güvenlik ve sağlık kuruluşları gibi bu sistemlerin bağlantısı 'mezzosistem'; kurum ve kuruluşların sosyal politikaları, yaşanılan ülke ve toplumun ideolojik duruşu ve inanç sistemleri 'makrosistem' içerisinde değerlendirilmektedir. Her çocuk için ekosistem farklı olabilmektedir. Sistem aile ve akrabaları ile multidisipliner çalıştığı zaman dengede olduğu söylenebilmektedir. Böylelikle çocuğun gelişimi normal olduğundan bahsedilmektedir. Ekosistem ile çocuk arasında

uyumsuz bir durum olduğu zaman çocuğun gelişimi bağlamında bazı problemler ortaya çıkabilmektedir. (Yolcuoğlu, 2009: 44, 45).

Sosyal hizmet uzmanları, ekolojik kuram uygularken birbiriyle bağlantısı olan pek çok faktörü incelemektedir. Gelişim boyutları olan fiziksel, bilişsel, duygusal, ruhsal ve sosyal olmak üzere beş boyutta yer almaktadır (Derezotes, 2000).

Ekolojik yaklaşım, bireyler ve bireylerin sosyal ve fiziksel çevreleri içerisindeki işlevsel bulunmayan ilişkileri anlama, açıklama, iyileştirme ve yenileme amaçları taşımaktadır. Kişiler, çevreleri içerisinde girdikleri ilişki sebebiyle gelişmekte ve değişmektedir. Kuram insanların hem içsel hem dışsal faktörlerine odaklanmaktadır. Kuramının başarılı uygulanabilmesi için uygulama bireye yönelik değil, bütün ekolojik sisteme yapılması gerekmektedir. Ekolojik kurama göre, kişinin hareketlerinin temelinde geçmiş yaşam deneyimleri, yaşadığı sosyal ve kültürel çevre yatmaktadır. Ekolojik kuram bağlamında sosyal hizmet uzmanlarının değerlendirmesi gereken yedi alt boyut aşağıda verilmiştir: (Duyan, 2016: 160-165).

- ❖ **Biogenetik Faktörler:** Kişinin fiziksel ya da kalıtımsal özelliklerini kapsamaktadır. Aileden gelen kalıtımsal hastalıklar ve eğilimler bu faktör içerisinde bakılmaktadır.
- ❖ **Ailevi faktörler:** Kişinin aile ve akrabalarının özelliklerini kapsamaktadır. Bu bağlam da yer alan aile, kişinin sosyal destek sistemi içerisinde en önemli kişileri kapsamaktadır. Biyolojik aile üyeleri bu bağlamda değerlendirilip değerlendirilmemesi vaka özelinde değerlendirilmektedir.
- ❖ **Çevresel Faktörler:** Kişinin hayatı içerisinde yer alan, etki bırakan özellikleri içermektedir. Bu faktörler, doğal çevre ya da insanlar tarafından oluşturulan çevre ile ilgili olabilmektedir.
- ❖ **Kültürel Faktörler:** Kişinin psikososyal çevresi içerisinde ilişkide bulunduğu kişileri kapsamaktadır. Arkadaşlar, komşular, romantik ilişki kurulan kişiler, iş arkadaşları ve patronlar burada yer almaktadır.
- ❖ **Kaynaklar ve Fırsatlar:** Kişi tarafından elde edilen, özgürlük, güç, ekonomik durum, güvenlik, ulaşılan hizmetler ve tüketim ürünlerini

kapsamaktadır. Ulusal ve uluslar arası mevzuat, politikalar bu kapsamda değerlendirilmektedir.

❖ **Özbakım Kalıpları:** Kişinin gelişim seviyesini destekleyen ve besleyen faaliyetleri kapsamaktadır. Kişilerin içsel motivasyonları, harekete geçme boyutları ve farkındalık düzeyleri bu kalıplarla ilişkili olmaktadır.

❖ **Gelişim ve Sağlık Güncel Göstergeleri:** Kişilerin, çiftlerin, ailelerin ve toplumun refahı ve gelişimiyle ilgili denetlenebilir faktörleri kapsamaktadır.

ALTINCI BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma yöntemi ele alınmaktadır.

6.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmanın konusu; biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin, ilişki değişim deneyimlerinin ekolojik kuram odaklı sosyal grup çalışması bağlamında ele alınmasıdır. Bu bağlamda biyolojik çocuk ile korunan çocuğun birbirlerine olan etkisi incelenmektedir. Korunan çocuğun aileye fiziksel, duyuşsal, bilişsel, tinsel ve sosyal olarak nasıl etkilediği ve ne şekilde etkilendiği tezin konusunu oluşturmaktadır. Bununla beraber etki eden biogenetik, ailevi, kültürel, çevresel faktörler, sağlığın güncel göstergeleri, özbakım kalıpları, kaynaklar ve fırsatlar biyolojik çocuk ile korunan çocuğu nasıl etkilediği değerlendirilmektedir.

Çalışmanın amacına uygun olarak nitel araştırma yöntemi belirlenmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim araştırma modeli kullanılmaktadır. Araştırmada grup çalışmasında ele alınması planlanan konular ile ilgili taslak program kullanılmaktadır.

6.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye'deki koruyucu aileler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise İstanbul'da yaşayan biyolojik çocuğu olan koruyucu aileler olan, amaçsal örnekleme yoluyla seçilen 12 aile oluşturmaktadır.

6.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada demografik bilgi formu ve araştırmacı tarafından ekolojik kurama göre hazırlanan grup çalışmasında ele alınması planlanan konular ile ilgili taslak program kullanılmaktadır.

YEDİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde saha araştırmasının sonucunda elde edilen bulguların analizine yer verilecektir.

Çalışmanın bulguları; biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerle 1 ay boyunca haftada 2 defa olmak üzere, ortalama 90 dakikalık sürelerle yapılan sosyal grup çalışması toplantılarından oluşmaktadır. Oturumlar ekolojik kurama göre belirlenmiş olup, görüşmenin konusu ilgili kuramın alt başlıklarına göre yönlendirilmektedir. Bunlara ek olarak katılımcıların hizmet beklentilerinin yer aldığı bir oturum yapılmıştır. Görüşmelere ek olarak grup katılımcılarının talepleriyle doğrultusunda ekstra bir görüşme yapılmış, yapılan bu görüşmeye koruyucu ailelerle çalışan bir psikolog davet edilmiş, katılımcıların sorularını cevaplandırılmıştır. Bulgular bölümünde katılımcıların duygu ve düşünceleri gerçeği yansıtabilmek amacıyla katılımcıların kendi cümleleriyle yer almaktadır. Çalışmada, katılımcıların isimleri çiçek isimleriyle değiştirilmiştir.

7.1. Katılımcılara İlişkin Tanıtıcı Bilgiler

Bu bölümde grup çalışmasına dahil edilen 12 katılımcı tanıtılmaktadır. Katılımcıların tamamı koruyucu annelerden oluşmaktadır.

Lilyum: 11 yaşında biyolojik kızı, 3 buçuk yaşında koruyucu ailesi olduğu oğlu, 1 buçuk yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Manolya: 26 yaşında biyolojik oğlu, 18 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 15 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Yasemin: 27 yaşında biyolojik kızı, 9 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 5 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Nilüfer: 11 yaşında biyolojik kızı, 7 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 1 buçuk yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Papatya: 32 yaşında ve 23 yaşında oğlu ve kızı, 17 ve 9 yaşında koruyucu ailesi oğlu ve kızı, 4 buçuk senedir koruyucu ailelik yapmaktadır.

Lale: 19 yaşında biyolojik oğlu, 6 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 4 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Şakayık: 30 yaşında biyolojik kızı, 8 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 4 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Karanfil: 3 biyolojik kızı, 12 yaşında koruyucu ailesi olduğu oğlu, 4 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Gül: 18 yaşında biyolojik kızı, 14 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 7 buçuk yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Hanımeli: 31 yaşında biyolojik kızı, 8 yaşında koruyucu ailesi olduğu oğlu, 3 buçuk yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Leylak: 16 ve 18 yaşında biyolojik kızları, 8 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 3 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Menekşe: 34 yaşında ve 23 yaşında biyolojik oğulları, 10 yaşında koruyucu ailesi olduğu kızı, 9 yıldır koruyucu ailelik yapmaktadır.

Tablo 7.2: Katılımcıların Devam Durumu

Oturumlar	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Katılımcılar									
Lilyum	+		+		+				
Manolya	+		+						
Yasemin	+		+	+	+	+		+	+
Nilüfer	+	+		+	+	+	+	+	+
Papatya	+	+			+	+	+	+	
Lale	+	+		+	+	+			+
Şakayık	+		+	+	+	+	+	+	+
Karanfil	+			+			+		+
Gül		+	+	+	+	+		+	+
Hanımeli		+			+	+		+	+
Leylak	+	+		+		+	+	+	
Menekşe	+	+	+	+		+	+	+	+

7.2. Oturumlara İlişkin Genel Bilgiler**Oturum 1 (Tanışma): "Kalpten Kalbe Bağ Kurma"**

İlk oturumun amacı; Grup üyeleriyle grup liderlerinin birbirleriyle tanışması, üyelerin gruptan beklentilerinin konuşulması, görüşmelerin kurallarının oluşturulması, gruba ısınma egzersizleriyle grubun birbirine alışmasını sağlamak olarak belirlenmiştir. İlk görüşme, terapatik bağ kurmak, güvene dayalı ilişki kurmak açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Görüşme öncelikle liderin kendisini tanıtmayı ve yardımcı lidere söz vererek kendini tanıtmaya olanak vermesiyle başlamıştır. Grubun

amacı ve planına dair bilgileri katılımcılara sunmuştur. Görüşme esnasında lider, katılımcılara tek tek söz vermiş, daha kapalı iletişim kuran ve gergin olduğunu gözlemlenen katılımcılara sorular sorarak desteklenmiştir. Her bir katılımcıya paylaşımları için teşekkür edilmiş ve motive edilmiştir. Katılımcıların paylaşımları yeniden ifade edilmiş, sorulan sorulara detaylı cevaplar verilmiştir. Ailelerin anlaşıldığını ve dinlendiğini hissetmesi için azami derecede önem verilmiştir. Tanışma esnasında biyolojik çocuk/çocuklar ile koruyucu aile olunan çocuk/çocuklar arasındaki ilişki, yaş farkı, koruyucu aile olma sürecine dair bilgi alınmıştır. Tanışma esnasında katılımcıların gergin ancak sıcak yaklaşım sergiledikleri görülmüştür.

Bir sonraki oturum için katılımcılar tarih ve saat konusunda bilgilendirilmiş, katılımlarının önemi vurgulanmıştır. Görüşme sonunda katılımcılara yapılan oturum ile ilgili değerlendirmeleri sorulmuş, tüm katılımcılara söz hakkı verilerek duygu ve düşüncelerini ifade etmelerine olanak tanınmıştır. Katılımcıların oturumdan mutlu ayrıldıkları gözlemlenmiştir.

Oturum 2 (Fiziksel Faktörler): ‘‘Bazı Çocuklar Kalpten Doğar’’

İkinci oturumun amacı; koruyucu ailelerin korunan çocuklarının fiziksel faktörlerinin aile içi ilişkilerinde meydana getirdiği değişiklikler ve koruyucu aile olduktan sonra ne olduğuna incelenmesi olarak belirlenmiştir. Oturumun başında olası bir lider değişikliğine ilişkin katılımcılar bilgilendirilmiştir. Ailelerin kullanmış olduğu ‘‘kalbiyolojik’’ tanımı sıklıkla rastlanmış bu tanımın koruyucu ailesi oldukları çocuklara kalpten bağlanmak anlamında kullanıldığı öğrenilmiştir. Oturumun başında hem bir önceki oturuma katılmayan katılımcılar için hem de katılım sağlayan katılımcılar için tekrar hatırlatabilmek için bir özet yaparak başlanmıştır. Katılımcıların cevaplamaktan çekindiği ya da anlayamadığı sorular örnekler yardımıyla detaylandırılmıştır. Fiziksel olarak benzerlik konusunun; aileler için önemli olmadığına ifade edilmiş; ancak buna rağmen görüşmede bulunan bütün katılımcıların koruyucu aile oldukları çocuğun kendilerini benzediği söylenmiştir. Fiziksel benzerlik durumunun psikolojik olarak bir avantaj olduğunu paylaşılmıştır. Böylelikle çevreden gelen baskıları engellediğini, eğer paylaşmak istemezlerse koruyucu aile olduklarını

paylaşmayabileceklerine olanak tanıdığı düşünülmektedir. Bu benzerliğin sebebinin kalpten bağlanma ile ilişkili olabileceği ve zaman içerisinde vakit geçiren insanların birbirlerine benzeyecekleri düşüncesi oluşmaktadır. Koruyucu ailede bakımı sürdürülen çocukların sıklıkla soy ismi farklılığından kendilerini kötü hissettiği ve aynı soy ismi almak istedikleri söylenmiştir. Soy ismi mevzusu aileler için bir kriz oluşturmaktadır. Çocukların kendilerini buldukları eve ve yaşadıkları aileye ait hissetmeleri açısından bazı çözümlerini uygulandığı görülmüştür. Koruyucu aileler, biyolojik ve ‘kalbiyolojik’ çocuklarıyla olan iletişimleri noktasında açık iletişime yönlendirilmişlerdir. Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların bazılarının bedenlerinde kurum bakımı ya da biyolojik ailelerin de oluşan yaralanmalar olduğu öğrenilmiştir. Çocukların yaşadıkları travmaların psikolojik ve davranışsal etkileri belirtilmiştir. Koruyucu aileler bu konuya ilişkin hassas bir yaklaşım sergilerken, sorunların çözümlerinde aktif rol oynadıkları görülmüştür. Koruyucu ailede korunan çocuğun hemen hemen her zaman aile içerisinde bir kişiyi rol modeli aldığı öğrenilmiştir. Bu kişi araştırmadaki sıklık derecesine göre arasının iyi olduğunu biyolojik çocuk, anne, baba ya da yenge olabilmektedir. Biyolojik çocukların bu rol model alma durumunu genel manada problem olarak tanımlamadıkları, ilişkilerine yansımadağı öğrenilmiştir. Daha önce başka bir koruyucu aile deneyimi olan çocukların mevcut koruyucu ailelerine bağlanmalarının daha zorlayıcı geçtiği söylenmiştir. Öz bakım faaliyetleri olan; banyo yapma, tırnak kesme, saç tarama saç kesme gibi durumlarda krizler yaşadıkların anlaşılmaktadır. Bazı aileler bunun için farklı çözüm yolları geliştirmişlerdir. Görüşme esnasında bir katılımcının duyulandığı ve bu duygularını gruba paylaştığı görülmüştür. Bir katılımcının görüşme esnasında sık sık duyulandığı gözlemlenmiştir. Yaşadığı durumu gruba açıyor olmasından gruba güvendiği anlaşılabilmektedir. Bu katılımcı görüşmelerin kendisine iyi geldiğini ve bir terapi niteliğinde olduğunu belirtmiştir. Oturumun sonunda katılımcılardan koruyucu aile olmak ile ilgili 5 tane ‘keşke’ ve 5 tane ‘iyi ki’ ile cümle kurmaları ödevi verilmiştir. Bu ödev aracılığıyla ailelerin koruyucu aile olmak üzerine düşünce ve duygularını anlamak amaçlanmıştır. Görüşmenin sonunda katılımcılara teker teker oturumla ilgili düşünceleri sorulmuştur. Katılımcıların

birbirlerinden farklı deneyimleri olduğu, farklı çözüm yollarını öğrendikleri, yalnız olmadıklarını hissettikleri, paylaşmanın iyi geldiği, bu paylaşımların kendileri için bir yatırım olduğu, koruyucu aile olmak isteyen diğer ailelere yol gösterdikleri, birbirlerine destek oldukları ve yaşadıkları sıkıntıların normal olduğunu gördükleri ifade edilmiştir.

Oturum 3 (Duyuşsal Faktörler): ‘‘Kardeşine Annelik Yapıyor’’

Üçüncü oturumun amacı; koruyucu ailelerin korunan çocuklarının duyuşsal faktörlerinin aile içi ilişkilerinde meydana getirdiği değişikliklerin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Görüşmede yer alan liderin değişikliği yapılmış, bu mevcut lider tarafından aktarılmaktadır. Lider, ailelere nasıl olduklarını ve haftalarının nasıl geçtiğini sorarak görüşmeye ısınmalarını sağlanmaktadır. Görüşmeye başlarken o günüsü konusu örneklendirerek açıklanmaktadır. Görüşmede ‘araba metaforu’ kullanılarak terapotik bağın kurulması hedeflenmiş ve ailelerin paylaşımları desteklenmiştir. Genç yaşta anne olan katılımcıların, biyolojik çocuklarını büyütürken sıkıntılar yaşadıkları öğrenilmiştir. Yaşamış oldukları bu sıkıntılı deneyimlerin koruyucu aile oldukları çocuklarında yaşamadıkları ifade edilmiştir. Daha geç yaşta biyolojik ya da koruyucu anne olma deneyimi yaşan katılımcıların ise çocukların enerjilerine yetişmekte zaman zaman zorlandıkları belirtilmiştir. Biyolojik çocuk ile koruyucu aile olunan çocuk arasında yaşanan anlaşmazlıklar noktasında hemen hemen tüm katılımcılar çocukları karşılıklı iletişime yönlendirdikleri görülmüştür. Bu anlaşmazlıklar sırasında, çok ciddi bir mesele olmadığı sürece, aralarına girmedikleri öğrenilmiştir. Bunun çocukların iletişimlerinde açıklık oluşturduğu ve problem çözme becerilerini geliştirdiği tahmin edilmiştir. Aynı zamanda olası bir kıskançlık durumuna yönelik önleyici tedbir olduğu düşünölmüştür. Hem biyolojik çocukların hem de koruyucu aile olunan çocukların ergenlik döneminde ailelerin zorlandığı ve ne yapacaklarını bilemedikleri öğrenilmiştir. Çocukların ve ailelerin bu duyguları yönetmekte güçlük çektiği, ilişkilerinde problemler meydana getirdiği görülmüştür. Ailelerin bu problemlere ilişkin sosyal hizmet uzmanlarına danıştıkları öğrenilmiştir. Bu bağlamda koruyucu ailelerin yaşanan bu problemleri çözmek noktasında yüksek motivasyona sahip oldukları tahmin edilmiştir. Koruyucu aile olunan

çocuklarıyla açık ve net iletişim kurmalarının bu bağlamda olumlu sonuç verdiği belirtilmiştir. Ailelerde bir katılımcının koruyucu aile olduğu çocuğun kurum bakımına dönmek istediği belirtilmiştir. Bu durum karşısında katılımcının zorlandığı, duygusallaştığı görülmüştür. Diğer koruyucu ailelerin bu katılımcıya sosyal destek olmalarına olanak tanınmış, grup içi dinamikler kuvvetlendirilmiştir. Oturum sonu değerlendirmelerde duygularını ve deneyimlerini açıkça paylaşmalarının kendilerine iyi geldiğini ifade eden koruyucu aileler, oturumun sonunda rahatladıklarını ve yalnız hissetmediklerini ifade edilmektedir.

Oturum 4 (Sosyal Faktörler): "Yurttan Çocuk Geliyor Başına Bela"

Dördüncü oturum amacı; koruyucu ailelerin koruyucu aile olduktan sonra sosyal ilişkilerinin ve yaşantılarının ne şekilde ne düzeyde etkilendiğinin incelenmesi olarak belirlenmiştir. Bu görüşme kapsamında; yapılan görüşmeler içerisinde en yüksek katılımcıya ulaşılmıştır. Oturumun başında, oturumların yarılacağı bilgisi katılımcılar sunulmuştur. Böylelikle katılımcıların görüşmelerin takibini yapabilmeleri sağlanmıştır. Katılımcıların koruyucu ailesi oldukları çocukların içe dönük ve dışa dönük olması konusunda; katılımcılar tarafından koruyucu ailesi oldukları çocuklarının, pek çoğunun çocukların dışa dönük oldukları ifade edilmiştir. Çocuklardan bir tanesinin normalde dışa dönük bir çocuk iken, son bir yıl içerisinde içedönük olduğu, koruyucu annesi ile daha az paylaşımda bulunduğu öğrenilmiştir. Bunun sebebinin biyolojik annesi ile görüşmelerinde sekteye uğraması olduğu düşünülmüştür. Koruyucu ailede bakımı sağlanan bir çocuğun çok sosyal olmasının koruyucu ailesini korkuttuğu, bunun sebebinin başka insanlar tarafından çocuğun kandırılması yattığı fark edilmiştir. Aile bu konuda endişe duyulduğu öğrenilmiştir. Diğer katılımcılar kendi çocuklarının da bu şekilde davrandığını ancak zaman içerisinde yabancı kavramının oturmasıyla beraber korunan çocukların davranışlarında yabancılarla yakınlaşmasında daha kontrollü oldukları söylenmiştir. Katılımcıların paylaşımları doğrultusunda, biyolojik aile faktörünün koruyucu aileler açısından kritik önem taşıdığı görülmüştür. Bu faktör çerçevesinde biyolojik ailenin, ya da biyolojik aileden birinin çocuğa olan söylemlerinde, hareketlerinde çocuğa psikososyal zarar verecek bir

durum olması ya da çocukla görüşmüyor olmasının koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuğu ciddi anlamda etkilemektedir. Koruyucu ailelerin, kurumun bilgisi dahilinde koruyucu ailesi oldukları çocuklarının biyolojik ailesi ile görüştürmeye gayret gösterdikleri anlaşılmıştır. Koruyucu ailelerin kurumda bulunan sosyal hizmet uzmanı, psikolog tarafından ihtiyaç duydukları hizmete erişemedikleri söylenmiştir. Sıklıkla değişen sosyal hizmet uzmanlarının aileler için verimli düşürdüğü anlaşılmıştır. Bu durumun dosya takibi yapılmasını zorlaştırmıştır. Aileler desteklenmek hususunda yeterli müdahale görmediklerini, sorunlarının çözüme kavuşmadığını, ne yapacaklarını bilmediklerini, yardım alamadıklarını belirtmişlerdir. Koruyucu ailelerdeki çocuklardan bazılarının sosyal hizmet uzmanlarından korktukları, onlarla konuşmaktan çekindikleri belirtilmiştir. Bu durumun sebebinin kurum bakımına geri döndürülmeye ilişkin korku olduğu tahmin edilmiştir. Koruyucu ailelerin yaşadıkları sıkıntılar konusunda psikolojik desteğe ihtiyaçları olduğu görülmüştür. Bu görüşmeler kapsamında alanında uzman bir psikoloğa ihtiyaç duydukları, soracakları soruların bulunduğu talep edilmiştir. Liderler tarafından uzman bir psikoloğun bir görüşme kapsamında ailelerle buluşturmasının, ailelerin ve çocukların yüksek yararına olacak öngörülmüştür.

Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklardan bazılarının okul yönetimi, öğretmenler, sınıf arkadaşları tarafından etiketlendiği, ötekileştirildiği anlaşılmıştır. Bu hususta koruyucu aileler azami düzeyde çaba gösterdikleri görülmüştür. Zaman zaman bu konu sebebiyle okul değişikliğine gidilmiştir. Toplantı esnasında katılımcılardan birinin yardımcı lidere özel olarak yönelttiği soru katılımcının isteği üzerine, grup üyelerine sorulmaktadır. Katılımcının gizliliği gözetilirken, grup üyelerinden fikir alması desteklenmiştir. Katılımcılar oturumdan sonra; haberleşme olanağı sağlanması için kurulan grup üzerinden koruyucu aile sisteminin yeterince tanıtılmadığını, özellikle resmi kurumlarda bu durumu bilmeyen kişilerin kendilerini yorduklarını, üzdüklerini, sivil toplum kuruluşlarının bu konuya ilişkin destek sağladığını ancak yetersiz kaldığını ifade edilmiştir. Koruyucu ailelerin normalleşmesinin koruyucu aile oldukları çocuklarının özgüveni için olumlu bir gelişme olacağını ve yaşadıkları zorbalığa ve anlatma

çabasına engel olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanında bir ailenin bulunduğu ilde bir dernek açarak çözüm bulmaya çalıştığı, gördüğü herkese koruyucu aile olma sürecini anlattığını ve kamu kurumlarının desteği olursa yaygınlaşabileceğini belirtilmiştir.

Oturum 5 (Bilişsel Faktörler): ‘Kurtarılan Deniz Yıldızı’

Beşinci oturumun amacı; Biyolojik çocuk ile korunan çocuk bilişsel farklılıkların değerlendirilmesi. Var olan bu farklılıkların biyolojik koruyucu ailelerin gözünden nasıl yorumlandığının incelenmesi olarak belirlenmiştir. Oturumlarda sona yaklaşırken katılımcılara her görüşme için kaçınıcı oturumda olduğunun söylenilmesi, süreç hakkında bilgi vermek önem arz etmektedir. Katılımcıların ihtiyaç ve istekleri göz önüne alındığında; ilk bir görüşme kapsamında koruyucu ailelerle çalışan bir psikoloğun koruyucu ailelere ilişkin deneyimlerini aktarması, koruyucu aileler tarafından yöneltilen soruları cevaplandırması adına ekstra bir oturum planlanmıştır. Ve bu oturumun detayları katılımcılarla paylaşılmıştır. Oturum başlamadan önce katılımcılara bilişsel faktörler kısaca anlatılmıştır. Katılımcıların biyolojik çocuğu ile koruyucu ailesi oldukları çocuğun birlikte zaman geçirmeleri yerine yanlarında bakım anne ile beraber ortak vakit geçirmeyi tercih ettikleri öğrenilmiştir. Koruyucu ailelerin biyolojik çocukları ile koruyucu aile oldukları çocuklar arasında kardeşlik ilişkilerine önem verdikleri, aralarındaki güveni sağlamak noktasında çaba gösterdikleri görülmüştür. Bunun yanı sıra bazı katılımcılar, çocuklarının ergenlikte olmasının ilişkilerine olumsuz yansıdığını ifade edilmiştir. Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların sık sık koruyucu ailelerine kendileri tarafından görülme ve sevmeye ihtiyaç duydukları fark edilmiştir. Koruyucu ailelerde bakımı sağlanan çocukların ders çalışma gibi akademik beceriler noktasında zorlandıkları anlaşılmaktadır. Ailelerin çocuklara sınır koyarken zorluk yaşadıkları görülmüştür.

Oturuma katılan koruyucu ailelerin neredeyse tamamına yakınının koruyucu ailesi oldukları çocuğun zorbalık ve ayrımcılığa uğradığı ifade edilmiştir. Çocukların akademik çevre içerisinde bu gibi tutumlara maruz kalmaları okul değiştirmelerine sebep olabildiği görülmüştür. Koruyucu ailelerin

dışlanma endişesi ile koruyucu aile oldukları gizledikleri görülmüştür. Bu durumda koruyucu aileliğin bilinmemesinin sebeplerinden birini oluşturduğu düşünülmüştür.

Oturum 6 (Psikolog Katılımı): ‘‘Hepimiz Ailemizin Çocuğuyuz’’

Ek oturumun amacı; koruyucu ailelerin liderler tarafından bir psikolog tarafından desteklenmeleri, yönlendirilmeleri ve yaşadıkları sorun ve sorunlara ilişkin cevap bulmaları için belirlenmiştir. Bu görüşme koruyucu ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda ekstra bir görüşme olarak yapılmıştır. Görüşmeye koruyucu ailelerle çalışma deneyimi olan bir psikolog katılmıştır. Oturumun başında psikolog, koruyucu ailelere kendisini tanıtmıştır. Oturum çoğunlukla soru cevap şeklinde ilerlemiştir. Koruyucu ailelere cesaretlendirmesi açısından ilk soru oturumun lideri tarafından yöneltilmiştir. Sınır koyma konusu koruyucu ailelerin zorlandıkları konulardan bir tanesini oluşturmaktadır. Bu sebeple bu konunun üzerinde defaatle durulmuştur. Koruyucu aileler bireysel olarak ve ebeveynlik rolü bağlamında desteklenmiştir. Bazı katılımcıların biyolojik çocukları ile koruyucu ailesi oldukları çocukları arasında kıskançlık gibi sorunlar ortaya çıkmıştır. Koruyucu ailelerden bazıları, koruyucu ailesi oldukları çocukların yalnız uyumaları noktasında problemler yaşadıklarını ifade edilmiştir. Koruyucu aile bakımı sağlanan çocukların uyku problemlerini altında yalnız kalma korkuları yattığı düşünülmüştür. Koruyucu ailelerin, koruyucu ailesi oldukları çocukların biyolojik aile ile olan ilişkileri, çocukların biyolojik ailelerinin çocuklara etkisi, görüşme ve görüşmeme sıkıntıları koruyucu ailelik açısından problem oluşturmuştur. Çocukla görüşmesi noktasında sakıncalar bulunan biyolojik ailelerin kurumda bulunan uzmanın yanında görüşmelerinin çocuğun yüksek yararı olacağı düşünülmektedir. Koruyucu ailelerin neredeyse tamamı yaşadıkları sıkıntıların geçip geçmeyeceği konusunda kaygı duyduklarını söylemişlerdir. Koruyucu ailedeki çocukların soyadlarının koruyucu ailelerinin farklı olması noktasında kriz yaşadıkları görülmüştür. Bu krizin çözümü için çocukların aileye ait hissedeceği durumların oluşturulması vurgulanmıştır. Bunun yanı sıra okullarda soyağacı çalışmalarının çocuklar için etiketleyici olduğu görülmüştür. Görüşme esnasında koruyucu ailelerden birinin biyolojik çocuğu ile olan

problemler ele alınmış, yardımcı lider tarafından mizah ve yansıtma metoduyla yüzleştirilmiştir. Üniversite sınavına hazırlanan koruyucu ailede çocukların zorlandıkları paylaşılmıştır. Oturum sonunda alınan değerlendirmelere göre; psikologla görüşmenin kendilerine iyi geldiği, koruyucu ailelerin psikologla görüşmesinin gerekliliği konusu belirtilmiştir.

Oturum 7 (Tinsel Faktörler): ‘Bir Çocuğun Kalbinden Tutmak’

Yedinci oturumun amacı; koruyucu ailelerin koruyucu aile olmalarına sebep olan tinsel araçların ve koruyucu aile olduktan sonraki süreçteki tinsel ritüellere bağlılığın incelenmesi olarak belirlenmiştir. Aileler oturumun başında oturumun konusu, oturum lideri ve yardımcı lider hakkında bilgilendirilmiştir. Katılımcılardan, koruyucu ailesi oldukları çocuklar konusunda biyolojik çocuklarına kıyasla daha özenli ve daha dikkatli oldukları öğrenilmiştir. Koruyucu aile oldukları çocukların yaşadıkları olumsuz durumlara daha fevri ve daha duygusal tepki verdikleri görülmüştür. Bunun sebebinin koruyucu ailesi oldukları çocukların geçmiş yaşam tecrübeleri olabileceği düşünülmüştür. Ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocukların haklarını korurken yüksek motivasyona sahip oldukları görülmüştür. Sosyal hizmet uzmanlarının sık değişmesi ve alanda tecrübeli olmayan uzmanların görev alması koruyucu aileler açısından zorlayıcı olduğu belirtilmiştir. Uzmanın, çocuk hakkında bilgi sahibi olmamasının ciddi sorunlara yol açtığı ifade edilmiştir. Koruyucu aile alanında görev yapan uzmanların, koruyucu aileye yönelik özel bir eğitimden geçmeleri gerektiği vurgulanmıştır. Ailelerin yaşadıkları sıkıntıların çözümlerinde uzmanların ve bağlı bulunan şehirlerin farklılığının etkileri görülmüştür. Katılımcılardan yarısının, koruyucu aile olmanın çocukluk hayalleri olduğu öğrenilmiştir. Ve bunun yanı sıra tek ebeveynle yaşamış olmak, biyolojik çocuk tarafından desteklenmek koruyucu aile olma sebeplerinden bazılarıdır. Koruyucu anne olmak ile biyolojik anne olmak arasında ciddi fark olduğu belirtilmiştir. Koruyucu ailelerin tamamına yakınının koruyucu aile olma sürecinde ciddi problemler yaşadıkları, belirsizlikten kaynaklanan kaygı yaşadıkları anlaşılmıştır. Oturum süresince pek çok katılımcının koruyucu ailesi olduğu çocuğu oturumda bulunan katılımcılara selam vermek istediği gözlemlenmiştir. Bunun sebebinin grup içerisindeki

bağlanmanın artması şeklinde olduğu tahmin edilmiştir. Diğer katılımcıların koruyucu ailede olan çocukları görmelerinden memnun oldukları anlaşılmıştır. Koruyucu aileler tarafından bir oturuma koruyucu ailesi oldukları çocukların da katılması gerektiği ifade edilmiştir. Koruyucu ailesi olunan çocukların biyolojik aileleri, sıklıkla koruyucu aileler için kaygı unsuru oluşturmuştur. Biyolojik aile konusu, koruyucu aileler için de en çok kriz oluşturan konuların başında gelmektedir. Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma sebepleri içerisinde tinsel bir bakış yeri almadığı ancak koruyucu aileye devam etme sebepleri arasında bazen tinsel niyetler yattığı görülmüştür. Koruyucu aile olan kişilere ve koruyucu aile de bakımı sağlanan çocuklara yönelik psikolojik destek hizmetlerinin artması gerektiği düşünülmüştür. Aynı zamanda koruyucu aile ile çalışan sosyal hizmet uzmanlarının da kendi terapi süreçlerinde geçmeleri gerekliliği vurgulanmıştır. Ailelerden biri tarafından biyolojik ailenin sosyal hizmetler açısından tehdit ve tehlike faktörü oluşturabileceği belirtilmiştir. Oturumun sonunda iki hafta sonra verilecek olan çalışmanın detayları aktarılmıştır.

Oturum 8 (Hizmet Beklentileri): “Görücü Usulü Evlilik Gibi”

Yedinci oturumun amacı; katılımcıların koruyucu aile hizmetine ilişkin beklentilerin öğrenilmesi ve değerlendirilmesi olarak belirlenmiştir. Oturum, grup planından farklı olarak hizmet beklentilerinin öğrenilmesi amacıyla yapılmıştır. Yapılan diğer görüşmelerde koruyucu ailelerin, koruyucu aile hizmetine dair beklentilerinin olduğu tespit edilmiştir. Bu oturum son oturumdan bir önceki oturum olması sebebiyle; koruyucu aileler lider tarafından sonlandırma oturumu için hazırlanmıştır. Oturumun başında katılımcıların daha önce yaşamış oldukları konulara ilişkin sorular sorulmuştur. Ve bunun sebebi koruyucu ailelerin takip edilmek istenmesidir. Daha önce yapılan oturumlarla ilişkili kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Koruyucu ailelere süreç içerisinde neler yapıldığı hatırlatılmıştır. Ailelerle bağlanmayı artırmak ve oturumu hareketlendirmek adına mizah kullanılmıştır. Koruyucu ailelerin tamamı psikolog desteğinin kendilerine, koruyucu ailesi oldukları çocuklarına ve biyolojik çocuklarına fayda sağlayacağını belirtilmiştir. Özellikle ilk 1 yıl çoğunlukla zorlandıkları hatta koruyucu aile hizmetine son vermeyi düşündükleri öğrenilmiştir. Koruyucu

ailelerden çoğunun çocuklarının geçmişte yaşadığı travmalar yaşadıklarını bilmedikleri, bu konuda bilgilendirilmeyişleri ve ne yapacaklarını bilmedikleri için çok zorlandıkları ifade edilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının koruyucu aile alanına ilişkin saha deneyimlerine sahip olmamalarının koruyucu aileleri olumsuz etkilediği görülmüştür. Koruyucu ailelerin tamamının düzenli psikolog görüşü talebi etmişlerdir. Koruyucu aileler ile biyolojik aileler arasında dengeleyici bir mekanizmaya ihtiyaç duyulduğu görülmüştür. Koruyucu ailelerin tamamı verilen koruyucu aile eğitimlerinin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Özellikle koruyucu aile olmak isteyen kişiler ve kurum bakımındaki çocuğun tanışmasına dikkat çekilmiştir. Tanışma anı ve tanıştırılan mekan çocuğun yaş ve duygu durumunu uygun olması gerekmektedir. Koruyucu aileleri kamuoyu tarafından bilinmemesi, yanlış anlaşılması koruyucu ailelik için sorun teşkil etmektedir. Koruyucu ailelerden bazıları, koruyucu aile olmanın toplumsal baskı yarattığını belirtmişlerdir. Okul konusu koruyucu aileler açısından sık karşılaşılan bir problem haline gelmiştir. Koruyucu ailelerin yakın bölgelerde olmasına rağmen uygulamada tamamen farklılık olduğu görülmüştür. Oturumun sonuna doğru bir sonraki oturum için koruyucu ailelere ödev verilmiş, ödev detaylı anlatılmıştır. Velayet konusu, koruyucu aileler açısından en sık yaşanan problem olarak görülmüştür. Bu durumun koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuğun sağlıktan kültürel aktivitelere katılımını kadar, eğitimden gezi faaliyetlerine kadar etki etmiştir.

Oturum 9 (Sonlandırma): "İyi ki Varsınız Koruyucu Anneler"

Sekizinci oturumun amacı; grup çalışmasına dair son değerlendirmenin yapılması ve grubun sonlandırılması olarak belirlenmiştir. Oturumun başında, grup oturumun sonlanması konusunda benzetmeler ve örneklerle hazırlanmıştır. Öncesinde yapılan oturumlar hakkında kısa bir özet geçirmekte ve tüm grup süreci değerlendirilmesi için katılımcılara söz vermiştir. Koruyucu ailelere bu grup çalışması deneyiminden ne öğrendikleri, hangi kazanımları kazandıkları, bir değişim faktörü olup olmadığı sorulmuştur. Bunun yanı sıra eğer bu oturum yeniden yapılsaydı ne gibi farklılıklar tercih edecekleri sorulmuştur. Bu sorunun amacı; bir sonraki çalışmalara yol göstermesine yöneliktir. Koruyucu ailelerin tamamı grup

çalışmasından memnun olduklarını, yalnız olmadıklarını hissettiklerini, kendileriyle benzer ya da farklı problemlere sahip koruyucu ailelerin olduğunu bilmenin kendilerine iyi hissettirdiğini ifade edilmiştir. Koruyucu ailelerden bir tanesi, bir başka grup çalışması için koruyucu ailede bakımı bulunan çocuklarla yapılmasının, onların beklentilerinin öğrenilmesi açısından çok önemli olduğunu ifade edilmiştir. Koruyucu aileler bu grup çalışmasını bir eğitim, seminer, terapi olarak nitelendirmişlerdir. Toplantının karne gününe denk gelen günde yapılması sebebiyle ailelerinin nispeten daha duygusal oldukları gözlemlenmiştir. Koruyucu ailelerin, koruyucu aile olma süreçlerini çoğunlukla bir mücadele olarak gördükleri gözlemlenmiştir. Son oturum olması sebebiyle her bir koruyucu aileye katkıları ve katılımları için özel olarak teşekkür edilmiştir. Bununla beraber, ailelerin duygusallığı da göz önüne alındığında lider tarafından mizah savunma mekanizması kullanılmıştır. Koruyucu aileler, birbirlerinin ve liderlerin deneyim ve tavsiyelerinden oldukça fazla şey öğrendiklerini, bazı olaylara artık daha farklı baka bildiklerini belirtmişlerdir. Bir önceki toplantıda grup üyelerine verilmiş olan ödevle ilişkin katılımcılarla konuşulmaktadır. Koruyucu ailelerin tamamına yakını verilen ödevle ilişkin bir yüzleşme yaşadıklarını, çok duygulandıklarını, ödevle okuduktan sonra çok etkilendiklerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda koruyucu aileler biyolojik ve koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklarına mektup şeklinde yazdıkları bu ödevin kendilerine iyi geldiğini belirtmektedir. Oturum sonlandırılırken; lider ve yardımcı lider koruyucu ailelere teşekkür etmiş, istedikleri taktirde iletişim kurabileceklerini beyan etmişlerdir. Koruyucu ailelerin yapılan vedaya ilişkin daha rahat hissetmeleri amaçlanmıştır. Koruyucu ailelerin oturum boyunca mutlu ve duygusal oldukları gözlemlenmiştir. Sıklıkla yapılan bu çalışma için teşekkür ettikleri ve bu gibi çalışmalar olduğunda katılacakları ifade edilmişlerdir. Oturum sonlanırken yardımcı lidere araştırması için başarılar diledikleri ve liderlere teşekkür ettikleri görülmüştür.

Çalışma kapsamında katılımcılarla yapılan görüşmeler ve deşifreler ekolojik kuram bağlamında değerlendirilmiştir. Ekolojik kuramın 5 boyutu vardır. Bunlar:

- Duyuşsal
- Bilişsel
- Sosyal
- Fiziksel
- Tinsel

Alt boyutlar ise; biogenetik faktörler, ailevi faktörler, kültürel faktörler, çevresel faktörler, kaynaklar ve fırsatlar, özbakım kalıpları ve gelişim ve sağlığın güncel göstergeleridir. Yapılan görüşmelerin MAXQDA programı aracılığıyla içerik analizleri yapılmış, kodlar oluşturmuş ve analiz edilmiştir.

7.3. Biyolojik Çocuğu Olan Koruyucu Ailelerin Aile İçindeki İlişki Değişim Deneyimleri

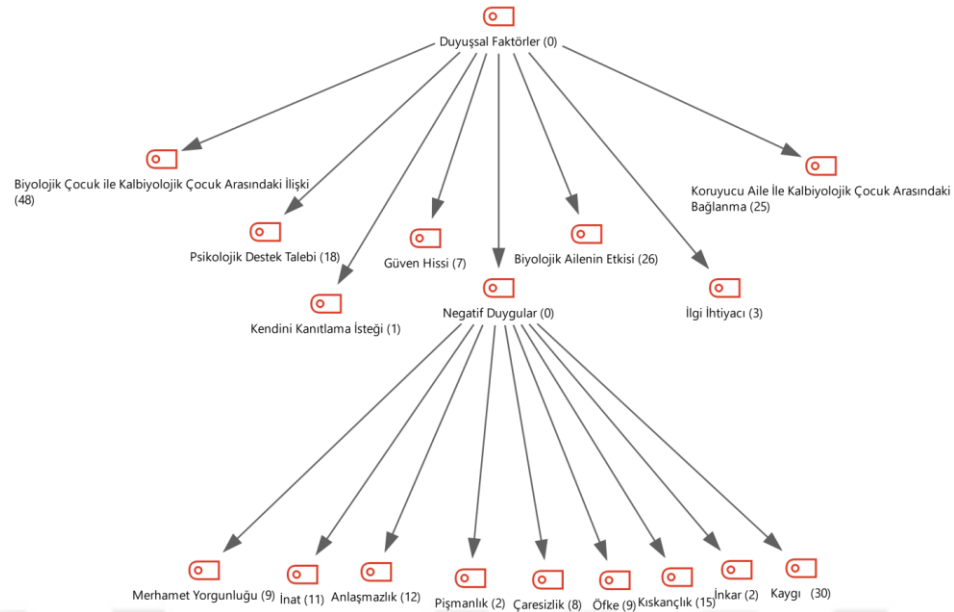
7.3.1. Duyuşsal Faktörler

Çalışma kapsamında yapılan oturumlar sonucunda yapılan biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin aile içindeki ilişki değişim deneyimlerinin temelinde duyuşsal faktörler olduğu, koruyucu aile olma süresince pek çok negatif duygu yaşandığı, en çok yaşanan negatif duyguların ise kaydı, kıskançlık ve inat olduğu anlaşılmaktadır.

Yaşanan bu duyguların koruyucu aileler ve çocuklar için yıpratıcı olduğu, koruyucu ailelerin süreç içerisinde psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları, biyolojik çocuk ile koruyucu ailesi olunan çocuk arasındaki ilişkinin koruyucu aileler açısından çok önemli bir yere sahip olduğu öğrenilmektedir.

Koruyucu aile ile koruyucu ailesi olunan çocuk arasında bağlanmanın zaman zaman biyolojik ailenin etkisiyle sekteye uğradığı, koruyucu ailesi olunan çocukların güvende hissetmek, ilgi ihtiyacı ve kendini kanıtlama isteği gibi duygu durumları içerisinde olduğu anlaşılmaktadır.

Aşağıdaki şekilde duyuşsal faktörler temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir. Negatif duygular kategorisine ilişkin kodlar sırasıyla alt başlıklarda değerlendirilmiştir.

Şekil 7.1: Duyuşsal Faktörler

7.3.1.1. Biyolojik Çocuk İle Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki İlişki

Şekil 1’de görüldüğü üzere, duyuşsal faktörler kategorisi üzerinde en sık tekrarlanan veri kodu, ‘Biyolojik Çocuk ile Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki İlişki’ kodu olmuştur. Katılımlar biyolojik çocuklar arasındaki ilişkiye ve bu ilişkinin nasıl sürdürüldüğüne değinmiştir.

Bazı katılımcılar biyolojik çocuk ile koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuk arasındaki ilişkinin olumlu yönde seyrettiğini, biyolojik çocuklarının koruyucu aile olma süreçlerinde destekleyici rol oynadıklarını belirtmiştir. Çocuklar, ebeveynlerine karşı bir ekip ruhu oluşturabilmektedir:

Büyük kızım küçük kızımın ikinci annesi gibi. Çok bağlı ona. 2 anne bakıyoruz denilebilir. (Şakayık)

İlk oğluma ilk biz bunu söylediğimiz zaman, biz koruyucu aile olacağımızı söylediğimiz zaman ‘ohh mis kardeş kokusu’ demişti. (Lale)

Harika, çok hem de. Müthiş. Yiyeceklerine birlikte karar verirler. Kardeşi öne sürer. El ele gelirler. O istiyormuş gibi görünür. Ama ikisi ister. Biz de kabul ediyoruz. Böyle geçip gidiyor. (Manolya)

Bazı katılımcılar biyolojik çocuk ile koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukları arasındaki ilişki de yaşanan problemleri aktarmıştır. Bu problemler karşısında ailelerin bazıları müdahale etmemeyi, çocukların

kendi aralarında olan problemleri çözmeleri için alan açtıkları ifade etmiştir. Yaşanan problemler, kardeşler arasındaki ilişki içerisinde koruyucu aileler tarafından normal kabul edilmektedir:

Çocuklarımla arasındaki ilişkiler güzel. Zaman zaman çıkan gerginlikler de olsa bunları bertaraf etmeyi öğrendik bir şekilde. Telafla ediyoruz. Bu kadar. (Menekşe)

Yani yaşıyor tabii. Her abla-kardeşin olacağı gibi. Onların aralarına ben çok müdahale etmemeye gayret ediyorum. İkisinin arasında bir şey halletmelerini istiyorum ki birlikte de bu dengeyi kurmayı öğrensinler. (Nilüfer)

Bazı katılımcılar ise, çocukların ilişkilerinin mesafeli seyrettiğini, çocukların arasındaki anlaşmazlıklarda araya girerek uzlaşmacı rol oynadıklarını, çocuklar arası anlaşmazlıkların büyümesini bu şekilde engellediklerini açıklamıştır:

İlişkilerinde, onlar çok fazla işte birbirlerine muhatap olmuyorlar. Sorumluluk bizde, bir sıkıntılar yaşamışlarsa da araya biz giriyoruz. Biz devreye giriyoruz. Uzamasına engel oluyoruz diyeyim. Sürtüşecekse bizimle de sürtüşsün diyeyim. (Gül)

7.3.1.2. Biyolojik Ailenin Etkisi

Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar, mahkeme kararına göre şartlar uygun olduğu takdirde biyolojik aileleriyle görüşürmektedir. Bu görüşmeler ilgili kurum ve sosyal hizmet uzmanlarının uygun gördüğü ölçüde yapılmaktadır. Görüşmeler esnasında bazı çocukların fiziksel bağlamda zarar gördükleri belirtilmiştir. Koruyucu ailelerin koruyucu ailesi oldukları çocukların biyolojik aileyle görüşmeleri noktasında ifadeleri şu şekildedir:

Tekrar bir koruma kararı aldırarak zorunda kaldık. İstemiyor, görüşmek istemiyor. Ciddi anlamda bir hırpalanma durumu var biyolojik aileyle görüştüğü dönemlerde. (Papatya)

Biyolojik ailelerin bazı söylemlerinin koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklara psikolojik bağlamda zarar verdikleri de belirtilmiştir. Biyolojik ailelerden bazıları çocukları geri alacaklarını söylemekte; bu durum çocukların korku, kaygı gibi duygular hissetmesine sebep olabilmektedir.

Bununla beraber çocukların koruyucu aileyle ilişkileri de bu bağlamda zarar görebilmektedir:

Sürekli görüşen, telefonla iletişim kuran, anneye ziyaretlere giden, anneye ilişkisi çok iyi olan. Diğer aile bireyleriyle de ilişkisi çok iyi olan. Ama annenin bu arada tamamen ani bir kesişle ortadan kaybolması N.'i çok yıprattı. Titreme nöbetleri gibi, ağlama nöbetleri, gece uyumama. (Menekşe)

Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar, yaşadıkları travmatik deneyimler sonucunda biyolojik aileyi reddedebilmekte ve varlıklarını inkâr edebilmektedir:

Senede bir görüşüyordu en azından. Anne ile bir kez pazarda karşılaştık. Kadın dedi ki 'Kızmayacaklarını bilsem seni kaçırırdım' çocuğu. Ben de dedim 'kızımı kimseye vermem' dedi çocuk bunu duyduğumdan beri anneden nefret ediyor beni kaçırarak diye. (Gül)

Biyolojik aile, anne daha doğrusu biz de baba yok. Çok kötü söylemler kötü değil ki aslında işe 'alacağım' gibi söylemlerde bulunduğu için çocuk çok bocalıyor (Leylak)

7.3.1.3. Koruyucu Aile İle Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki Bağlanma

Koruyucu aileler ve koruyucu ailesi oldukları çocuk arasındaki en çok tekrarlanan bir diğer kod ise "Koruyucu Aile İle Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki Bağlanma" kodu olmuştur. Çocuklar ve aile arasındaki yakınlık ve güvende hissetmek açısından oldukça önemli olan bağlanma hakkında katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır:

Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar taklit yoluyla, koruyucu ailesine bağlanma çalışmaktadır. Bu durumun çocukların aidiyet hissini ortaya çıkardığı düşünülmektedir:

Şimdi öncelikle 'ilk bağı kiminle oluşturdu' demiştiniz. İlk bağı benimle oluşturdu. Bazı durumlarda beni rol model oluyor bazı durumlarda ablasını rol model alıyor mesela kot ceket giyiyorum 'ben de senin gibi kot ceket giyeceğim anne'. 'Tamam giy anneciğim'. 'Anne bak senle bir örnek olduk değil mi' 'evet anneciğim bir örnek olduk'. (Nilüfer)

Koruyucu ailelerin biyolojik çocuklarıyla kurdukları ebeveyn ilişkisi ile koruyucu aile oldukları çocuk ile kurdukları ebeveyn ilişkisi farklılık

gösterebilmektedir. Bu durum ebeveynin yaşı, deneyimleri gibi özelliklerden etkilenebilmektedir:

Evet, beraber büyüdük hatta diyeyim. Ama şu anda daha tecrübeliyim. Ne, nasıl davranmam gerektiğini ya da ne yapmam gerektiğini daha iyi tartıyorum. Daha düşünüyorum. Daha iyi iletişim kurabiliyorum. Bir de şu var. Sanırım büyük yani biyolojik kızımınla abla-kardeş gibi olduk. Şimdi G. İle biz şimdi anne-kız gibiyiz. Bir anne-kız asla arkadaş olmamalı. (Manolya)

Koruyucu ailede olmak, kimi zaman çocuklar açısından kafa karıştırıcı bir deneyim olabilmektedir. Bu noktada koruyucu ailenin açıklama ve desteklerine ihtiyaç duyulabilmektedir. Koruyucu ailenin destekleri bu sürecin kolaylaşmasını ve çocuk tarafından kabul edilmesini sağlayabilmektedir:

Biyolojik anne bir şeyler söylemiş sanırım bir gün bana geldi dedi ki 'anne' dedi 'insanın' dedi 'hiç 2 tane annesi olur mu'? Dedi. 'Ondan sonra da hatta bu kalbiyolojik işte kalpten doğurma şeyle ilgili hep bunu söylemeye başladı E. 'annem beni, ablam karnından doğdu, beni kalbinden doğurdu' onu hep kendi söylüyor şimdi. (Şakayık)

Koruyucu aileler ile koruyucu ailede bakımı sağlanacak çocuk arasındaki bağlanmayı etkileyecek önemli durumlardan bir tanesinin de tanışma öncesi bilgilendirme eksikliği olduğu bulgusu bulunmuştur. Gerekli bilgilendirme yapılmayan çocukların, koruyucu ailelere alışma süreçlerinin daha zorlayıcı geçtiği görülebilmektedir:

Şey söylemek istediğim şeylerden bir tanesi buydu ben koruyucu aileliği görücü usulü evlenmeye benzetiyorum. Biz az çok talepte bulunduğumuzda karşılaştığımız çocuğun en azından cinsiyetini, yaşını çok detaylı olmasa da geçmişinde bir takım bilgilere sahip oluyoruz ama çocukların hiçbir bilgisi olmuyor. Ya tamamen görücü usulüyle evlilik gibi bir aileye veriliyorlar. (Gül)

7.3.1.4. Psikolojik Destek Talebi

Koruyucu aileler süreç içerisinde oldukça zorlandıkları, hem kendileri hem de çocukları için psikolojik desteğe ihtiyaç duydukları ve kurumlarından ihtiyaç duydukları psikolojik desteği göremedikleri belirtilmiştir:

Yani kurumun bize verdiği, nasıl diyeyim? Psikolojik bir destek yok. Kurumdaki psikologlar oradaki çocuklarla ilgileniyorlar. Tamamen bizlerin kendi başımıza bırakıyorlar. (Gül)

En büyük destek belki kurumun çok uzman konusunda uzman bir psikologa ihtiyacı var. Ya bir tane değil bence eğer bir sosyal hizmet uzmanının üzerine 30 tane çocuk düşüyorsa 1 tane psikolog da mesela bizim kurumumuzda 1 tane psikolog var. O psikoloğa o kadar çocuğun içinde hangi birine yeterli olabilir ki? Ayda 1 kere şey düşüyor, terapi düşüyor. (Menekşe)

Psikolojik desteğe erişebilirlik noktasında sıkıntı çeken katılımcılar, ne yapacaklarını bilemediklerinden kaynaklanan kaygılar yaşamaktadır:

Ya hocam başta zaten psikolojik danışmanlık çok önemli ya. Hani kurumunun birebir hem çocukla hem yani koruyucu aileyle 'evet benim böyle bir problemim var. Nasıl halledebilirim?' dediğim anda birinin karşıma çıkıp 'şöyle şöyle yapabiliriz, şu şekilde, bu yolu izleyebiliriz' demesi çok önemli aslında. Özellikle bu işin ilk başından başında. (Leylak)

7.3.1.5. Güven Hissi

Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar, yaşamış oldukları travmatik deneyimler sebebiyle bağlanma problemleri yaşamaktadır. Çocukların bağlanmalarını kolaylaştırmak adına kendilerini güvende hissetmeleri oldukça önemlidir:

G. çok kolay, güvenilen bir çocuk değil, belki hani genelde hepsi öyleler. Bir güven şeyimiz var yani hani güvene ne kadar çok vakit geçirmeniz gerekiyor bir çocukla. Yuvaradan gelen çocuklarını daha fazla. (Yasemin)

7.3.1.6. İlgi İhtiyacı

Kurum bakımında kalan çocukların ihmal ve istismara maruz kalmış olma ihtimalleri olduğundan her çocuk gibi ilgiye ihtiyaç duydukları belirtilmiştir. Bunu yanı sıra biyolojik çocuklar ile koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar arasında yaşanan kıskançlıklar da ilgi ihtiyacına sebep olmaktadır:

Mesela biz E. aldık. 1-2 ay sonra D.'de Eylül-Ekim'e kadar bir mide bulantısı devam etti. Yani 'midem bulanıyor, beni doktora götürün. Midem bulanıyor, beni doktora götürün'. Ben onu ilgi çekmek, ilgi azalması olarak yorumladım mesela. Bunlar yaşanacaktı, doğrudu. Ama 'inşallah her gün bir öncekinden daha iyi olacak' diyorum, dua ediyorum. Nitekim de öyle oluyor. İlk günler çok zordu. İlk

aylar çok zordu. Ama şimdi Allah'a çok şükür yol aldık. Yol aldık. Öyle çok müthiş, harika yollar almadık ama benim benim hayata bakış açım böyle. Bugünüm dünden birazcık daha iyiyse çok şükür diyorum.(Lilyum)

Küçük yaş grubunda olan çocukların ilgi ihtiyacı diğer çocuklara kıyasla daha fazladır. Bu dönem ilgi göremeyen çocuklarda bazı sıkıntılar meydana gelebilmektedir. Bu noktada koruyucu ailelerin azami özen göstermesi gerekmektedir:

Ö.'nün dosyası bize anlatıldığı zaman otizm tanısı konulmak üzereymiş, bizi nörolojiye yönlendirmişlerdi. Ben o zaman götürdüğüm zaman nörolojiye, tamamen ilgisizlikten çocuğa karşı gösterilemeyen 0-2 yaş arası ciddi bir kayıp vardı Ö.'de ondan kaynaklı. İlgisizlikten dolayı. Doktor bu tanıyı reddetmişti. Kesinlikle düzeleceğini, bunun için bize bir çalışma falan önermişti sağolsun. Hani özel eğitimidir gibi. Kitap okuma vesaire. Bire bir çalışma. Çok şükür biz o 1 buçuk seneyi çok hızlı bir şekilde Ö.'ün o 0-2 yaş arasını kapattık. Ö. Konuşamıyordu 2 yaşındayken. 0-2 yaş (Lale)

7.3.1.7. Kendini Kanıtlama İsteği

Bazı çocuklar koruyucu ailelerine kendilerini kanıtlama ve beğendirme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Çocuklar, koruyucu aile tarafından kabul görmek ve onaylanmak istemektedir:

Yaptıktan sonra gösteriyor Mesela 'anne bak bunu yaptım güzel olmuş mu?' Ya da 'telefonunu ver' diyor. 'Telefonla fotoğrafını çekeceğim' diyor. (Hanımeli)

7.3.1.8. Negatif Duygular

Katılımların koruyucu aile olma süreçlerinde negatif duygular yaşadıkları görülmüştür. Bu negatif kodlar sıklık derecesine göre sırasıyla; kaygı, kıskançlık, anlaşmazlık, inat, merhamet yorgunluğu, öfke, çaresizlik, inkâr ve pişmanlıktır:

a) Kaygı

Kodlamalarda en sık tekrar eden negatif duygu "kaygı" olmuştur. Katılımcılar bu konuyla ilgili şunları söylemişlerdir.

Daha önce başka bir koruyucu aile bakımında kalan bir çocuğun koruyucu aile değişimi yaşaması, onun için oldukça zor bir deneyim olmaktadır. Bu

noktada eksik ve yetersiz bilgilendirmeler çocuğun yeni koruyucu ailesiyle olan ilişkisini ciddi boyutlarda engellemektedir:

Çocuğa bu söylemeden direk bize bırakıldı gitti. Onun düşüncesi de şu anladığımız kadarıyla ya da öyle olduğunu düşünüyoruz. 'Benim orada huzurum, mutluluğum vardı siz gelip orada koparıp aldınız.' Bize karşı bir tepkisi var (Gül)

Travmatik deneyim yaşayan çocuklar, geçmiş yaşam deneyimlerinden kaynaklanan kaygılar ve korkular yaşanabilmektedir. Yalnız uyumak kimi çocuklar için tetikleyici bir unsur olabilmektedir:

Bir de benim kızım hala benimle beraber değılsen yatıyor, küçük olan. Beşinci yılımız bir akşam daha biz yatağı ayıramadık. Yatmıyor işte eğer birkaç defa denedik. Ve diyor ki 'beni bırakır bırakma. Çünkü bırakırsan gene geleceğim' diyor. Eğer yoksam çığlık çığığa 'anne' diyerek kalkıyor. 5 yıl oldu. (Yasemin)

Üniversite sınavı gibi belirleyiciler çocukları strese sokmakta, zorlayıcı duygusal tepkiler vermelerine sebep olabilmektedir:

Üniversite sınavına hazırlanıyor şu anda. Tabii ki yaklaştığı için yaklaşık 1 hafta, 1 buçuk hafta kadar var. Ağlama krizleri, yahutta bu tür durumlar olabiliyor bununla ilgili. Çünkü bir sınav hayatımızı belirliyor ve gerçekten de çok ciddi emekler var. (Leylak)

Koruyucu ailelerin, çocuklarını korumak konusunda kaygılı oldukları bulgusuna rastlanmıştır. Bazı aileler için bu kaygı ilk çocukta daha belirgin görülürken, bazı ailelerde koruyucu ailesi oldukları çocuklara ilişkin daha yoğun kaygı görülebilmektedir:

Şöyle şöyle, mesela, bahçeye çikalım, parka çikalım. Herhangi biri yanımızdan geçtiği zaman, bay bay yapıp 'merhaba benim adım Ö. N. Nasılsın? İşte ben 6 yaşındayım. Ben 7 yaşındayım. Bak bu benim annem. Sürekli bir kendini tanıtma, kendini anlatma durumu var. (Lale)

Yani bu biyolojik çocuğum da olsa ikincisi. Aynı şey olurdu herhalde. İlk çocukta böyle daha korumacı davranıyorduk. Ama şimdi ikisinin vermiş olduğu kuvvet mi? Ya da benim cesaretlenmem mi bilmiyorum? O şekilde yollayabiliyoruz. Yani biraz daha korumacı anneliği, daha serbestleştirdiğimi düşünüyorum bu süreçte. (Nilüfer)

b) Kıskançlık

Biyolojik çocuk ile koruyucu aile olunan çocuk arasındaki kıskançlık bir diğer sık kodlanan kod olmuştur. Biyolojik çocuk aile koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuk arasında kıskançlık yaşanabilmektedir. Bazen bu kıskançlık koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuk tarafından yaşanmaktadır:

Eve hakim olmak istiyor çünkü. Alanını paylaşmak istemiyor. Bizi ve sevgisini paylaşmak istemiyor. Aslında tüm ev ona tahsis edilmiş gibi ama. Bunun sebebi de hayvan almak istemesi. Hayvan almak istiyor, abisi istemiyor. O da hayvan alabilmek için abisinin evden gitmesini istiyor. (Menekşe)

Devamlı şöyle konuşuyordu. 'Ben artık geldim. Artık M. ablam gitse de olur' gibi söylemlerde bulunuyordu ilk geldiği 6 aydan sonra. Sanki ayrılmak istemiyor buradan. O burada M. yani bizim biyolojik 2 tane kızımız var ya normal hayatımızda. (Leylak)

Biyolojik çocuğumu da alıyor da kıskançlıktan alıyor diye düşünüyorum ben. İşte 'ağabeyim telefon bakıyor ben de bakacağım'. 'Ağabeyim arkadaşının doğum gününe gidiyor' ağabeyi 'ee o gidiyor ben de gideceğim doğum gününe' böyle zamanlarda rol model alıyor açıkçası. (Hanımeli)

Bazen de biyolojik çocuğun, koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuğu kıskanması şeklinde olabilmektedir:

Bazen biyolojik kızım da bu durumu hani biraz şey yaptı. 'O mu sana benziyor aynı? Ben benzemiyor muyum?' 'Ama yok diyoruz bak sen de benziyorsun' Şöyle diyeyim gözlerimiz benzemiyor. Kalbiyolojik çocuğum mavi gözlü, iri böyle kocaman gözleri var. Boncuk boncuk. O kısımdan benzemiyor ama yüz şeklimizi mesela daha çok benzetiyorlar. (Nilüfer)

c) Anlaşmazlık

Negatif duygular arasından en çok tekrar eden 3. kod 'anlaşmazlık'dır. Katılımcıların bu kod hakkında söyledikleri ise şu şekildedir. Koruyucu ailede kalan çocuğun biyolojik çocuktan farklı bir karakter özelliklerine sahip olması koruyucu aileler açısından zorlayıcı olabilmektedir. Çocukların hırçın davranışlar sergilemeleri koruyucu aileleri bilinmezliğe götürmektedir:

Büyük kızımızda hiçbir sıkıntı yaşamadık diyebilirim. Yani evimizin kuralları vardı. Eşimle birlikte tutarlıydık o kurallar çerçevesinde. Ama S.'mızda sessiz, sakin, kendi halinde yaşayan insanlarken nasıl ifade edilmeli bilmiyorum. Her şeye itiraz eden bir çocukla karşılaştık. Her şeye ama. Yani aklınıza gelecek her şeyde itiraz eden ve tersini yapan bir çocuk. Yani onunla birlikte, onun öfkesi bize de yansımaya başladı. Biz de ister istemez gerilmeye başladık. Ve müthiş geveze bir çocuk. Susmuyor. Bir şeye takılıyor, takıldığı şey yapılıncaya kadar ya da ne bileyim bizi bıktırıncaya kadar aynı şey tekrar edilir mi? Ediyor. Yani bir süre sonra yıpranıyorsunuz ve şey sizin de sesiniz yükselmeye başlıyor. Biz çok zorlandık diyebilirim. Yani büyük kızımızın o sakinliğinden sonra çok zorlandık.

(Gül)

Hiç kimseye bir çorap dahi giydiremiyorduk biz B.'ye. Hani bazen zorlandığı dönem oluyordu, 5 yaşındaydı çünkü geldiğinde. Çorabı genişletmek için şey yaptığımda, sanki kötü bir şey yapmışım gibi elimden alıp 'ben yapabilirim' diyordu. Yani sanki o her şeyle baş etmek için gelmiş bu dünyaya, o her şeyden sorumlu, asla kimseye ihtiyacı olmayan, olmayacak

(Leylak)

Koruyucu aileler, koruyucu aile olma sürecinde biyolojik çocuk ve koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuk arasında kalmakta, bu bağlamda sorunlar yaşamaktadır:

Koruyucu aile olduğumuz kızımız 9 yaşında. Ben çok çatışma yaşadım çocuklarla.

(Yasemin)

ç) İnat

Bazı çocukların yaş ve mizaç özelliklerine bakıldığında "inat" duygusunun geliştirildiği görülmüştür:

Normal yaşantımızın dışında olağan dışı bir şey de yaşamadık yani. Ama çok inat bir çocuk yani inat uğruna ölebilecek bir çocuk yani. Sonunda ölüm olacağını bilse o kararından vazgeçmiyor yani.

(Gül)

d) Merhamet Yorgunluğu

Katılımcıların, koruyucu aile olma süreçleri içerisinde kimi zaman merhamet yorgunluğu gösterdikleri, bu noktada koruyucu ailelerin yıprandığı görülmüştür:

Kızım beni çok kırdı, çok böyle gerçekten bana dibi yaşattı ama ben kendi aileme onu ya yapamam. Çocukluğundan itibaren başladı her şeyi anlattı anlattı anlattı

ama biz şimdi bunu kendi ailelerimizle yapamıyoruz, kıyamıyoruz. Ben ne anneme ne babama kıyamam. (Nilüfer)

Normal hayat devam ediyor. Gülip eğlenip geçiyoruz, geziyoruz ama dilinden de 'ben gideceğim' düşmüyor. Üzgünüz, yorgunuz buradan gitmeye de yanaşmıyor. (Gül)

e) Öfke

Negatif duygular kodlar içerisinde 6. Sırada "öfke" kodu kodlanmıştır. Koruyucu aile bakımındaki çocukların sıklıkla öfke duygusuna kapıldıkları görülmektedir. Bu durumun öfkeleriyle baş etmelerinde sıkıntıya sebep olduğu görülmektedir:

Yani açıklama yapmaya çalışıyorsunuz. Olayın mantığını anlatmaya çalışıyorsunuz. 'Bu kızılacak bir şey değil' diyorsunuz. Ne söylerseniz söyleyin, bu kızgınlık böyle artıyor artıyor artıyor. O gün bütün günü öfke ile geçiyor. O öfkeyle de yatıyor. (Gül)

İlk geldiğinde bizim de G.'in çok hırçın davranışları vardı. Çok inatlaşıyordu. En ufak bir şeyde bağıyordu, çağırıyordu. (Nilüfer)

f) Çaresizlik

Katılımcılar, ne yapacaklarını bilemedikleri durumlar içerisinde belirsizlikten kaynaklanan "çaresizlik" duygusuna kapılabilmektedir. Bu noktada koruyucu ailelerin ellerinden geleni yapma motivasyonuna sahip oldukları ancak umutsuzluğa düştükleri görülmüştür. Katılımcıların bu kod hakkında söyledikleri ise şunlardır:

Benim 17 yaşında bir oğlum var. Çok güzel şeyleri aşmış durumdayız. Fakat dürtü problemimizi bir türlü yenemiyoruz. Sürekli sürekli tekrarlanıyor ve kendine ciddi anlamda da zarar vermeye başladı, ergenlikle beraber. İlaç kullanıyoruz. Psikolog danışmanlarımız var. Sürekli görüşmeler devam ediyor. Size sorum geçmeyecek mi bu sıkıntı? (Papatya)

Beslenmemizi öğretmen belirliyor. Her gün belirli beslenmemiz var onu falan koymak zorundayız. Mesela süt var 'istemiyorum koyma benim beslenmeme' diyor. Sadece meyve suyu istiyor. Meyve suyu günlerimiz var, süt günlerimiz var. Yiyeceklere de aynı şekilde hep sevdiklerini istiyor sizin dediğiniz gibi ama

öğretmen de 'o çocukta yok, bu çocukta var, canı istiyor' diyor. Sabit olmasını istiyor maalesef. (Hanımeli)

g) İnkâr

Negatif duygular kodlar içerisinde 8. Sırada 'inkar'' kodu kodlanmıştır. Çocuklar bazı sebeplerle koruyucu ailelerinin söylediklerine ters bir durumu iddia edebilmekte ve aksi açıklamaları inkâr edebilmektedir:

Evet, kendi kafasında, arkadaşlarının anneleri söylediği bana bunu. Arkadaşlarına demiş ki 'beni doğuran annem öldü. Bu benim gerçek annem'. Yani zihninde annesini öldürmüş. Ben de o zaman dedim ki, 'anneciğim senin annen ölmedi dedim, annen yaşıyor'. Dedi ki 'hayır öldü'. Dedim 'anneciğim yaşıyor annen, bir yerlerde ama nerede olduğunu bilmiyoruz'. Dedi ki, 'eğer ölmemiş olsaydı' dedi, 'beni bırakmazdı' dedi. (Yasemin)

ğ) Pişmanlık

Negatif duygular içerisinde en az tekrarlanan kod 'pişmanlık'' kodu olmuştur. Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma deneyimden önce, biyolojik çocuklarıyla olan ilişkiler içerisinde bazı pişmanlıklar yaşadıkları öğrenilmiştir:

Evet, ben koruyucu aileyim. Belki koruyucu ailelikte anneliği öğrendim. Mesela kızım bana pazar günü gelip de 'anne ben çok yoruldum' dediğinde onu fark ettim ve gördüm. Belki zamanında oğlumu da görebilseydim onu bu kadar yaramazdım. Daha belki şu an tecrübemden kaynaklıdır, bilmiyorum. Yetiştirme kendimi yetiştirmemden kaynaklıdır muhtemelen. (Menekşe)

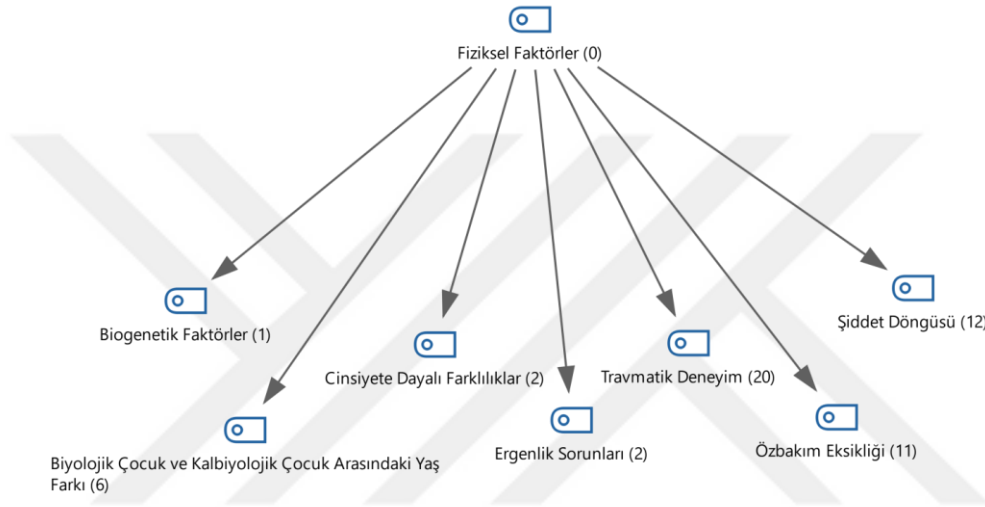
7.3.2. Fiziksel Boyutlar

Çalışma kapsamında yapılan oturumlar sonucunda yapılan biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin aile içindeki ilişki değişim deneyimlerinin temelinde fiziksel faktörler olduğu, koruyucu ailede bakımı sağlayan çocukların travmatik deneyimlerinin kimi zaman koruyucu ailelerle olan ilişkilerine yansıdığı anlaşılmaktadır.

Yaşanan bu deneyimler öğrenilen şiddet davranışının tekrar edilmesine ya da koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların özbakım faaliyetlerinde zorlanmalara sebep olabilmektedir

Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuk ile biyolojik çocuk arasındaki yaş, cinsiyet, biogenetik farklılıklar çocuklar arasında ilişkiyi etkileyebilmektedir. Bu etki kimi zaman olumlu olurken, kimi zaman olumsuz olabilmektedir. Ayrıca ergenlik çağı bazı çocuklar için zorlayıcı geçtiğinden koruyucu aileler her iki çocuk arasındaki ilişki adına da yıpranabilmektedir.

Aşağıdaki şekilde fiziksel faktörler temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 7.2: Fiziksel Faktörler

7.3.2.1. Travmatik Deneyim

Şekil 2’te görüldüğü üzere, fiziksel faktörler kategorisi üzerinde en sık tekrarlanan veri kodu, ‘Travmatik Deneyim’ kodu olmuştur. Katılımcılar koruyucu ailesi oldukları çocuklarının yaşamış oldukları travmatik deneyime değinmiştir.

Katılımcılar, koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklarının geçmiş yaşam deneyimleri hakkında bilgi sahibi oldukları, çocukların şiddet gördüklerini, bu gibi travmatik deneyimlerin çocukları olumsuz yönde etkilediğini söylemiştir.

Aslında biraz biliyorum açıkçası bir pavyon evinde kalıyorlar, işte pavyon işleten kadın devamlı bizim kızı el üstünde tutmaya çalışıyor. İleride o da sermaye olacak en nihayetinde gözüyle bakılıyor ve zaten bu çekişme işte anneden koparmaya çalışıyorlar. (Nilüfer)

Ama diğer travmalar, yaralanmalar yani 1 numarayız diyebilirim. Ailesi, Şimdi biz de 2 buçuk yıl kaldı ęocuęumuz zaten ilkte de Őiddetten dolayı kolu kırık gelmişti. Aileden 1 buçuk yaşında 3 buçuk-4 yaşına doğru bize geldi. 1 buçuk yıl 6nce bir 7-8 ay aile mahkemeyi kazandı, geri aldı. Maalesef tekrar Şiddet g6rdü. (Hanımeli)

Tekmeliyor, sizi tekmeliyor, duvarları tekmeliyor. Her Şeyi kırıyor, atıyor, d6küyor. 1 sabrediyorsunuz, 2 sabrediyorsunuz, 3 sabrediyorsunuz artık b6yle ęok gerdi yani beni. O kadar gerdiği zamanlar oldu ki. (Yasemin)

Koruyucu ailede bakımı sağlanan ęocukların, travmatik deneyimleri bazen sağlıklı iletişim kurmalarını engelleyebilmektedir. Bu noktada koruyucu ailelerin destekli oldukęa 6nemlidir:

Fakat ęok ęabuk kendini kapatıyor, hatta daha iyi iletişim kurma kurmak için Őiddetsiz iletişime devam ediyorum Şu anda. (Papatya)

Koruyucu aileler de tıpkı bakımını saęladığđ ęocuklar gibi travmatik deneyimler yaŐayabilmektedir:

Yani derine indiğimizde hepimizin ęok travmaları var. (Yasemin)

7.3.2.2. Şiddet D6ngüsü

Fiziksel fakt6rler içerisinde en sık tekrar eden bir diğer kod ‘’Şiddet d6ngüsü’’ alt kodudur. Şiddete maruz bırakılan ęocuklarda kimi zaman bu davranış bir d6ngü halinde diğer insanlara, 6zellikle kendinden k6ęüklere y6nelebiliyor. Katılımcılar bu konuyla ilgili Şunları s6ylemiŐlerdir:

ęünkü mesela benim k6peğim var. Az 6nce duydunuz. Zamanında ona da ęok Şiddet uyguladı. Onu da tekmeledi. ęok k6peğimizin psikolojisi bozuldu. O da ęok agresifleŐti ama biz sevgiyle bunu aŐmaya ęalıŐtık. O vurdu geręekten bakın. ęok samimi s6ylüyorum hepimize. G. bana vurdu, ben ona sarıldım. (Yasemin)

Şu anda ilaç kullanıyoruz maalesef. İyi, sağlık açısından iyi ama bize Şiddet Şu anda. Ufacık kızdığında, istediği Şey olmadığında, alınmadığında bize vuruyor. Abisine vuruyor. Babasına vuruyor. Yani ısırmaya başladı maalesef. Şu son 2-3 haftadır ısırıklarımız var. (Hanımeli)

7.3.2.3. 6z bakım Eksikliği

Koruyucu ailede bakımı sağlanan ęocuklardan bazıları 6z bakım ihtiyaçlarını kendilerini karŐılayamayacak durumda olabilmektedir. Bununla beraber

yaşanılan travmatik deneyimler sonucunda koruyucu ailesinin desteğini kabul etmekte zorlandıkları görülmüştür. Koruyucu ailelerin bu konuya ilişkin görüş ve deneyimleri şu şekildedir:

Ama sanırım ilk üç ay falan bize hiçbir şekilde ne banyosunu yaptırttı ne işte tırnak yeme huyu vardı. (Leylak)

Kesinlikle banyo yaptıramıyorduk, en büyük problemimiz oydu. Sürekli banyoda yani ben zapt edemiyordum banyoda. Sürekli eşimden destek alıyordum. Tırnak, tırnak dediğiniz gibi kesinlikle tırnak yeme huyu vardı. Kızımda ise hala devam eden bir saç problemimiz var. Bir de tırnak kesme problemimiz var. İlk zamanlar sürekli ağlıyordu. O ağlıyor ve ben ağlıyorum. (Papaty)

Tabi hocam her ikisi sıkıntıyı ben de yaşadım, hem saç tarama hem de banyo. Hikaye aynı olmasın diye anlatmayacağım ben. (Lale)

Bazı katılımcılar, koruyucu ailede bakımını sağladıkları çocukların özbakım eksikliğinin altında yatan sebepleri fiziksel rahatsızlıkları olduğu belirtmiştir:

Evet, yıkanmak istemiyordu özellikle kafasına su gelmesine 2 ay hiç izin vermedi. Egzamaları vardı. Tüm vücudunda egzama vardı. Özellikle saçı egzama ile kaplıydı. (Yasemin)

7.3.2.4. Biyolojik Çocuk ve Kalbiyolojik Çocuk Arasındaki Yaş Farkı

Koruyucu ailesi olunan çocuk ile biyolojik çocuk arasında yaş farkı çocuklar arasındaki ilişkide kimi zaman avantaj olurken kimi zaman dezavantaj olabilmektedir:

Hatta ben ilk tanışmamızda da demiştim ‘yani evde neredeyse 2. bir anne var yani o derece’. Bizim de aynen küçüğümden değil de büyüğümlerle daha çok çatışmalarımız oldu. Bazen diyorum ki ‘ya annesi benim, dikkatini çekerim diye’ öyle şeyler oldu. (Şakayık)

Ben sizden daha geç koruyucu aile olduk. 46 yaşında oldum. 1 yıldır da yaklaşık 1 yıldır da E. Bizim yanımızda. 3 buçuk yaşında oldu. Evet. Çocuk parkına falan götürdüğümde ‘anneannesi misin, babaannesi misin’ diye soruyorlar bana. Biri zaten ergenliğe girmek üzere, onun için onun hey heyleri üstünde. Yani biraz zorlanıyorum. Kendimi klonlamak istiyorum. İkisine de birer anne yanlarına koymak istiyorum ama mümkün de olmuyor (Lilyum)

7.3.2.5. Ergenlik Sorunları

Ergenlik dönemi koruyucu ailede bulunan çocuklar açısından da zorlayıcı geçebilmektedir. Katılımcılar bu konuya ilişkin ifadeleri şu şekildedir:

Şu an 14. Yani ergenlikler başlıyor zaten her şeye itiraz eden bir çocuk. Daha da itirazlarımız iyice fazlalaştı. (Gül)

7.3.2.6. Cinsiyete Dayalı Farklılıklar

Fiziksel faktörler arasında sıklık bakımından tekrar eden bir diğer kod ‘cinsiyete dayalı farklılıklar kodu olmuştur. Biyolojik çocuklar ve koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar arasında cinsiyet farklılıklarına dair katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır:

Hani kız çocuğuyla erkek çocuğu arasında fark var diyorlar ama gerçekten o farkı fark ettim ben de. (Menekşe)

7.3.2.7. Biogenetik Faktörler

Fiziksel faktörler içerisinde en az tekrarlanan kod ‘biogenetik faktörler’ kodu olmuştur:

Tip 1 diyabetli. Küçüğüm yani. Bazı sıkıntılı durumları şekerinin düşmesine, yükselmesine o gibi şeylere de sebep oluyor. Çok şükür şekerimiz şu an çok iyi, mükemmel. Yani iyiyiz anne-kız şu anda. (Şakayık)

7.3.3. Bilişsel Faktörler

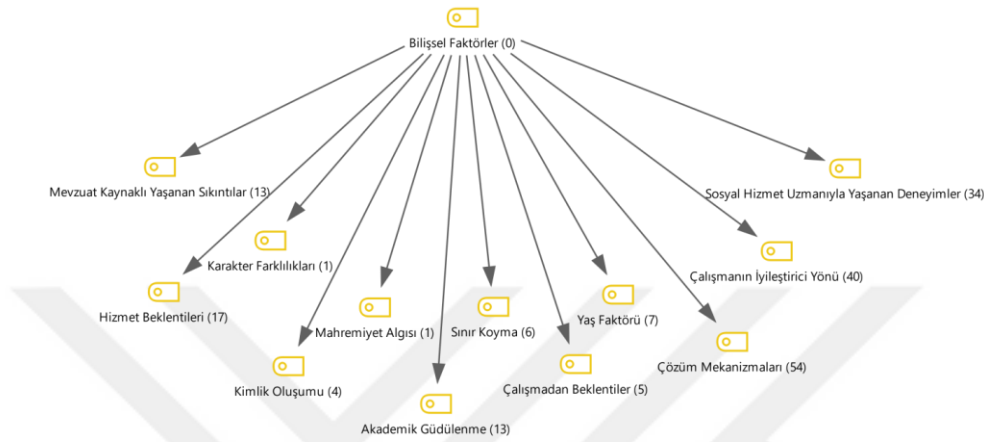
Çalışma kapsamında yapılan oturumlar sonucunda yapılan biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin aile içindeki ilişki değişim deneyimlerinin temelinde bilişsel faktörler olduğu, bu faktörlerin bir kısmının sosyal hizmet uzmanıyla yaşanan deneyimler, yasal mevzuat ve koruyucu aile hizmetinin beklentilerine dayandığı anlaşılmaktadır.

Koruyucu aile olunan çocuğun karakteri, yaşı, karakteri, mahremiyet algıları sebebiyle koruyucu aile ve koruyucu ailenin biyolojik çocuğu ile olan ilişkileri etkilemektedir. Bunun yanı sıra koruyucu ailelerin sınır konusunda sorun yaşadıkları bildirilmiştir.

Koruyucu ailelerin yaşanan sorunlar karşısında çözüm mekanizmaları geliştirdikleri öğrenilmiştir.

Çalışma kapsamında katılımcıların, çalışmadan beklentileri ve çalışmanın iyileştirici yönünden bahsettikleri görülmüştür.

Aşağıdaki şekilde bilişsel faktörler temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 7.3: Bilişsel Faktörler

7.3.3.1. Çözüm Mekanizmaları

Şekil 3'te görüldüğü üzere, bilişsel faktörler kategorisi üzerinde en sık tekrarlanan veri kodu, 'Çözüm Mekanizmaları' kodu olmuştur. Katılımcılar yaşadıkları sorunlara ilişkin bulmuş oldukları çözümlere değinilmiştir. Katılımcılardan bazıları yaşadıkları koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklarının problemleri sebebiyle, çocukların yüksek yararı için oyun terapisi yöntemini kullanmış ve sürekli iletişim kurarak empati geliştirmeyi amaçlamıştır:

Dediğim gibi şöyle altı ay kadar bir oyun terapisi aldık. Onun dışında hep konuştuk. Zaten ben konuşmayı, empati geliştirmeyi seven bir anneyim. Büyük kızıma da aynı şekilde küçük kızıma da aynı şekilde. O şekilde yönlendirmeler yapmaya çalıştık her ikisine de. (Nilüfer)

Vallahi, dediğim gibi biz bir süre oyun terapisine gittik. (Şakayık)

Kişisel bakımla ilgili korkular yaşayan çocukları için katılımcılar, bir çözüm bulduklarını ifade etmiştir. Bu, çocuğun rahatlamasına yardımcı olan özgün bir strateji olduğunu göstermiş ve aynı zamanda ebeveynin çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yaklaştığını göstermiştir:

Evet, benim kişisel bakımda banyo da söyleyeceklerim vardı. Çok korkuyordu Y. İlk geldiği zaman. Aştık tabii ki. Ama o zaman biz havuz gözlüğü aldık. Öyle bir çözüm bulduk. (Hanımeli)

Katılımcılar, yaşanan probleme ilişkin ilişkiyi sürdürerek ve iletişim kurarak çözüm sağlamayı tercih etmiştir. Katılımcılar çevrelerinden aldıkları destekler ile çocuklarının dil gelişimini kitap okuma, etkinlik yapma ve bol bol konuşma gibi yöntemlerle güçlendirmiştir. Diğer yandan çocuklarına gerçekçi bir konuşma yaparak duygusal destek sağlamış ve çocuğunun farkındalığını yüksek tutarak başa çıkma becerilerini geliştirmiştir. Katılımcıların deneyimleri, çocukların dil gelişimine yönelik çeşitli stratejilerin etkili olabileceğini göstermektedir.

Çevremden bu konuda çok destek aldım. Onların yönlendirmesiyle, özel eğitim setleri alarak. Zaten pandemi sürecine denk gelmişti. Birebir kendim kitap okuyarak, etkinlik yaparak, bol bol konuşarak ağız hareketleriyle. Bunların hepsini çok şükür telafi ettik. (Lale)

Hiçbir şey çözüm olmadı ve o konuşma çok şey oldu ve farkındalığı çok yüksek bir kız neyin ne olduğunu çok iyi anlayabilen bir çocuk. O konuşmam çok etkili oldu. En son o konuşmayı çok ciddiye artık. Hani 'N. yapabileceğim hiçbir şey yok senin hayatında. Annenle ilgili hiçbir şey yapamam. Soruların cevaplarını hepsi istediğin kadar titreyebilirsin. İstedığın kadar ağlayabilirsin. İstedığın kadar karın ağrısı çekebilirsin. Ama buna yapabileceğim herhangi bir ilaç, herhangi bir tedavi, herhangi bir şey yok. Bundan sonraki zamanda bunu kabullenmek zorundasın. Bu hayat senin hayatın' demem belki çok etkili oldu. (Menekşe)

Katılımcılar çocuklarının sağlık kayıtları konusundaki desteklerini uzman rehberliğinde çözmeyi istemiştir. Bu durum, çocukların sağlık yönetimi sürecinde uzman rehberliğinin önemine işaret etmiş ve her iki katılımcının da uzmanın rolünü vurgulamıştır:

MHRS üzerinden ben çocuklarının kaydını yaptım. Oradan çok rahatlıkla olarak kendi telefonumu girerek randevularını alabiliyorum. Sorun yaşamıyorum. Kimlik konusunda da belli bir ücret biz ödedik. Uzmanımız da kendi takip ederek kimliklerini çıkardı çocukların. (Papatya)

Uzmanla ben bu mevzuyu çözeceğim. (Karanfil)

7.3.3.2. Çalışmanın İyileştirici Yönü

Bilişsel faktörler içerisinde sıklık bakımından tekrar eden 2. Kod ‘Çalışmanın İyileştirici Yönü’ kodu olmuştur. Bu kod bağlamında katılımcılar, yapılan çalışmanın kendileri için olumlu yönlerini ifade etmiştir. Katılımcılar; konuşmanın, birlikte paylaşılan deneyimlerin ve güvenin önemine değinerek destek almanın kendilerine iyi geldiğini ifade etmiştir:

Adaptasyon evresinde birileriyle konuşmak iyi geliyor. Yalnız olmadığımızı görüyoruz. Bu görüşme şu anda bile bana iyi geldi. (Leylak)

Kesinlikle, yalnız olmadığımızı hissediyoruz. Paylaşmak iyi hissettiriyor. Ama güven olduktan sonra her şey açılıyor. Aşılıyor yani sorun olmuyor iyi ki paylaşıyoruz. Yalnız olmadığımızı hissetmek gerçekten güzel. (Papatya)

Ve hani alışıl gelmiş bir aile yapısı değil tabii ki bizlerin ki. Ha bile isteye girdik hepimiz az çok biliyorduk başımıza gelecekleri ama. Tabii yaşayınca biraz daha farklı oluyor bazı durumlar. Özellikle en çok devlet ayağı kısmında hani ben eksikler olduğunu düşünüyorum. Oradan fazla desteklenmediğimizi özellikle hep bunu dile getiriyoruz ya psikolojik açıdan desteklenmediğimizi ve yalnız kaldığımızı düşünüyorum. Ama sizlerle bir arada olmak, aynı şeyleri yaşamış olmak, aynı yollardan geçtiğimizi bilmek gerçekten rahatlatıcı oldu tabii ki hepimiz için. (Nilüfer)

Katılımcılar, yapılan görüşmelerin, daha önce öğrenmedikleri yöntemleri öğrenmelerine, farklı fikirleri zaman içinde anladıklarını ve görüşmeler sonucunda güzel kazanımlar edindiklerine inandıklarını dile getirmiştir:

Ben de arkadaşlarım gibi düşünüyorum. Öğrenmediğimiz daha önce duymadığımız yöntemleri öğreniyoruz. Böyle küçük küçük fikirleri zamanla öğrendiğimizde, aklımıza gelmeyen basit şeyler belki ama çok güzel sonuçlar alacağımız için katılımları çok faydalı olacağını düşünüyorum. (Hanımeli)

Hocam öncelikle teşekkür ediyorum ben buna bir eğitim olarak bakıyorum kesinlikle. Çünkü biz çocuklarımızla yola +1 olarak devam ediyoruz ve ciddi anlamda elimizi taşın altına koyduk. Bu sıkıntılardan için. Zaten kendi birazcık çocuklarımızla yaşayabileceğiniz problemler aslında. Ama biz daha iyi ne yapabiliriz diye araştırıyoruz. Yatırım gibi (Lale)

Bana çok faydası oldu. Yani ben elimden geldiği kadar böyle görüşmelere işte, dernekte olsun, böyle görüntülü olarak olsun katılmaya çalışıyorum. Dediğim gibi her yeni insan, her yeni hikaye, bir yeni bir şey öğretiyor. Bilmediğiniz bir şeyi ya da çözemediğiniz bir şeyi çözümlemiş oluyorsunuz. (Leylak)

Benim için çok şey bana çok şey kattığına inanıyorum. Evet, çok faydalandım o konuda. Yeni şeylerde, yeni projelerde bekliyoruz. (Menekşe)

Görüşmelerdeki paylaşımların duygusal yoğunluğu sebebiyle katılımcılar birbirlerine içlerini dökmüş, sırlarını paylaşmış ve birbirleriyle kardeş gibi hissetmişlerdir. Bu bağlamda, bu etkinliklerin arkadaşlık ilişkilerini güçlendirdiği ve anlamlandırdığı söylenebilir:

Valla gayet güzel böyle şeyler yeni yeni arkadaşlar ediniyoruz. Yeni yeni dostluklar ediniyoruz. Birbirimizden bir şeyler öğreniyoruz. Güzel çok memnunum ben bu durumdan yani daha sık olsa yine katılırım hiç sıkıntı değil yani. (Şakayık)

Allah yine nasip etti aranızda olmayı. Çok teşekkür ediyorum. Çok güzeldi. Çok paylaşımlarımız oldu. Birbirimize içimizi döktük. Sırlarımızı paylaştık. Ne diyeyim, kardeş olduk zaten hep yani hepimiz bir çatı altındayız. (Yasemin)

Katılımcının bu gibi çalışmalara katılmanın kendi yaşamına benzer bir terapi etkisi yarattığını ifade etmiştir. Bu tür çalışmalara katılan katılımcıların duygusal rahatlama, denge ve olumlu bir deneyim sunarak adeta terapi etkisi yarattığını söylemiştir:

Öncelikle bu çalışmalar bizim için terapi gibi oluyor bunu söylemek istedim. (Gül)

7.3.3.3. Sosyal Hizmet Uzmanıyla Yaşanan Deneyimler

Katılımcılar, sosyal hizmet uzmanıyla yaşamış oldukları deneyimleri şu şekilde ifade etmiştir. Koruyucu ailelerin uzman değişikliklerinin yarattığı bilgi eksikliği, dosya kontrolü sorunları ve sürekli değişen uzmanlarla baş etme zorluğu gibi faktörler nedeniyle bu sürecin kendileri için zorlayıcı olduğunu söylemiştir:

Hocam şöyle bir şey var. İlk 2 uzmanımız çok kısa süre kaldı. N. yerleştirildikten sonra 6-7, 6 yıldır falan da başka bir uzmanla çalışıyorduk. Ve şu 2-3 ay içerisinde de her 2 defa uzmanımız değişti ve konuyla ilgili hiçbir bilgisi yok. O kadar sıkıntılı bir dönem geçiriyorum ki yani 2 tane 3 ay içerisinde 2 tane uzman değişti. N.'in hakkında hiçbir bilgisi yok şu anda. (Menekşe)

Yani 10 senede kaç tane uzman değiştirdiğimizi ben hatırlamıyorum. En son geçen seneden beri biz de 3 uzman değiştirdik. Annemizin görüş yasağı vardı, dosyaya değişti, başka uzmana geçti. Bazı bilgiler yoktu. Ve uzmanımız görüş yasağı olduğunu bilmiyordu. Israrla söyledik, yani 'görüş yasağı var' diyoruz. 'Hayır' diyor 'dosyasında yok'. 'Dosyasını okudunuz mu?' 'Okudum'. Mecburen 2 önceki uzmana ulaştım. Yani böyle bir araştırmalara girmek zorunda kalıyoruz.(Papatya)

Katılımcılar sosyal hizmet uzmanlarının çocukların duygusal ihtiyaçlarına daha hassas bir şekilde yaklaşmalarını ve çocuğun yaşadığı korkuları anlamalarını beklemiştir. Bunun yanında, biyolojik ailenin durumunun daha detaylı bir şekilde değerlendirilmesi taleplerini dile getiriyorlar. Bu deneyimlerin sonucunda koruyucu aileler, sosyal hizmet uzmanlarının duygusal ve psikolojik boyutları da göz önünde bulundurarak çocuklar ve aileleriyle daha etkili bir iletişim kurmalarının önemini vurgulamıştır.

Biz de bu konuyla ilgili çok büyük sıkıntı yaşamıştık. Kızım ailemizde ilk dahil oldu, Sosyal Hizmetler uzmanını görmek istemiyordu. Kendini odasına kapatıyordu. Battaniye, yorgani kafasına çekiyordu. Odaya girmesine dahi müsaade etmiyordu. İşte ben diyordum hani 'beraber girelim' çünkü şeyden korkuyordu çocuk, bizim yanımızdan alınacağını düşünüyordu, ondan çok korkuyordu. Hatta bizim oyun terapilerine başlama sebepimiz de buydu. Yani bunu düşünmeleri lazım, bilmeleri lazım. Bizden daha çok psikoloji açısından donanımlı insanlar olması lazım.(Nilüfer)

Benim sıkıntılarım çocuğa dönüşte yani biyolojik aileye dönüşte sosyal hizmet görevlimizin biyolojik aileyi daha çok araştırmasını gerçek anlamda bize nasıl araştırıyorlarsa onların da gerçekten çocuğu almak için artık uygun ortamın olduğu, kendi psikolojilerinin ve düzgün olup olmadığı. Yani bu buna benzer konuların gerçek anlamda güzelce araştırdıktan sonra çocuğu vermelerini istiyorum açıkçası, bu konularda bir şey yapılabilirse. (Hanımeli)

Kurumlarındaki görevlilerin sayısının ve iş yükünün yeterli olmadığını belirtilmiştir. Sosyal hizmet uzmanlarının çok çalışmaları gerektiğini ve bu nedenle bir çocuğa yeterli süreyi ayıramayabileceklerini ifade edilmiştir. Bu durum, çocukların bireysel ihtiyaçlarını karşılamada ve sağlıklı bir gelişim sürecini desteklemede zorluklar yaratabileceği düşünülmüştür:

Evet, evet aynen öyle hocam bir de şu var bizim hani kurumlarımızdaki görevliler de yeterli değil. Benim mesela görevlim 32 tane çocuk baktığını söylüyor. Ben

onlara da hak veriyorum. Hangi biriyle ne kadar süre ayırabilir ki, Yani çok çalışan olması lazım. (Leylak)

Bazı katılımcılar, uzmanlarıyla olumlu deneyimler yaşadıklarını belirtmiştir:

Danışmanımızdan yana çok şanslıyım ki yani tamamen şanslı olduğumu düşünüyorum. (Şakayık)

7.3.3.4. Hizmet Beklentileri

Katılımcıların koruyucu aile olma süreci içerisindeki uzmanla, kurumla ve koruyucu aile hizmetine dair talep ettikleri değişiklikler şunlardır. Koruyucu aileler, bakımını sağladıkları çocukların geçmiş yaşantıları hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyduğunu ve bu bilgilerin çocuklarına nasıl daha iyi davranacakları konusunda yardımcı olabileceğini düşündüğünü belirtiyor. Ayrıca, çocuklarının yaşadığı deneyimlere uygun bir şekilde yaklaşabilmek için daha fazla yönlendirmeye ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir:

Hani bazı bilgiler verilmesi lazım çocuk hakkında. Bunlar hani önemli şeyler ona göre davranabileceğiz biz çocuklara. Davranmamız gerektiğini sonra sonra anlıyorum. Ben insanlarla görüştüğümde, bazı kitaplar önerildi onları okudukça öyle öğrendim. Ama ilk başta mesela hani çocuk, tamam tamamen tabii ki açmamaları lazım ama. Yarım saatlik bir süreçte çocuğu biz aldık, geldik. Ama yaşadıklarıyla ilgili hiçbir bilgim yok. En azından küçük bir bilgim olsa ya da hani bana işte bunları yaşadığı için şöyle davranmanız gerekiyor, böyle böyle davranabilirsiniz deseler bu iş daha kolay olacaktı. (Leylak)

İlk etapta mesela biyolojik aileyle ilgili ya da çocukla ilgili bilgi alma anlamında. Tamamen hastalıkla ilgili geçmişi hepsinin büyük kızımda hemşire olduğu için hatta onun doktoru da aynı hastanedeydi. Bütün bilgileri biz o biz oradan aldık. Yani bu bilgileri bize verseler gerçekten katılıyorum ben de buna. Ya ben en başından beri hep şeyi savundum yani bilmiyorum hani hepimizin danışmanı aynı olsa. Tek aile en azından biyolojik aile tek, diğer yer daha vakıf olunur gibi geliyor. Hani acaba bu tarz kardeşleri en azından bir danışmana toplanması nasıl olur? (Şakayık)

Koruyucu aileler sosyal hizmet uzmanlarının alanlarında uzman ve etik standartlara bağlı olarak hareket etmeleri gerekliliğine vurgu yapmıştır. Sosyal hizmet uzmanlarının doğru bir şekilde seçilmesi ve etkin bir biçimde görevlerini yerine getirmelerini vurgulamıştır:

Sosyal hizmet uzmanları alanında uzman olmalı. Bence oraya hak ederek gelmeli. Gerçekten alanında iyi bir çalışma yapıp da gelmesi gerekiyor. Özellikle sosyal hizmet uzmanları konusunda çocuk istemiyor görüşmeyi, koruyucu aile görüşmeleri istemiyor ama biyolojik aile talep etti diye sosyal hizmet uzmanı baskı yapmaya çalışıyor koruyucu aileye. Bu büyük bir sıkıntı. Çünkü sonrasında biz baş ediyoruz çocuklarla. Ama bilmiyorum bununla bir şey yapılabilir mi? Bir şey değerlendirilebilir mi? Nasıl bir yasal çözüm ya da yasa yapıcı nasıl davranabilir (Menekşe)

Katılımcılar yeni koruyucu ailelere sağlanan desteklerin, özellikle ilk yıl içinde karşılaşabilecekleri zorluklara odaklanmadığını ifade etmiştir. Yeni koruyucu ailelerin eğitim ve rehberliğe ihtiyaç duydukları, bu süreçte karşılaşabilecekleri zorluklara hazırlıklı olmalarının önemine vurgu yapmıştır:

Mesela eskiden bu desteklere alamıyorduk. Yani ben kendi adıma hiç kimseden bir destek alamamıştım. Şimdi derneğe gelen yeni ailelere destek veriyoruz. Fakat kurumun asıl burada eksigi yeni koruyucu ailelere ilk 1 senenin ne kadar zor geçeceğini anlatmamaları. Bu yani nasıl baş edeceklerine dair bir eğitim verilmek bence ilk önce aileye. (Papatya)

7.3.3.5. Mevzuat Kaynaklı Yaşanan Sıkıntılar

Koruyucu aileler kimi zaman yasal mevzuat sebebiyle bazı zorluklara karşılaştıklarını ifade etmiştir. Okul kayıtları konusunda daha esnek bir sistem ve vasi ya da koruyucu ailelerin daha etkin bir rol alabileceği çözümler düşünülebileceğini, koruyucu ailelerin karar alma yetkisinin artırılması, çocukların ihtiyaçlarının hızlı ve etkili bir şekilde karşılanmasına yardımcı olabileceği belirtilmiştir. Koruyucu aileler, bu bağlamda daha fazla sorumluluk ve yetki verilmesi konusunda yapılacak düzenlemeler çocukların refahını artırabileceğini düşünmüştür:

Yani çocukların okul kayıtları sadece özel okullarda değil normal okullarda da sıkıntı yaratıyor. Sistem otomatikman çocukları biyolojik ailelerinin bulunduğu yerdeki okula atıyor. Sonra o okuldan kendi istediğiniz okula aldırabilmek için büyük bir mücadeleye giriyorsunuz. Yani çok zorlu oluyor. Veli ya da vasiye ihtiyaç var (Gül)

Bir de şey koruyucu ailelere biraz daha yetki verilmesi aslında bu anlamda çok gerekli bir şey olduğunu düşünüyorum. Hani koruyucu ailelerde biraz daha yetki çoğalmalı ki bunları danışarak değil de hani direkt gidip halledebilmemiz gerektiğini düşünüyorum. (Hanımeli)

7.3.3.6. Akademik Güdülenme

Bilişsel faktörler arasında sıklık bakımından tekrar eden bir diğer kod ‘akademik güdülenme’ kodu olmuştur. Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların akademik güdülenmelerine dair katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır. Katılımcılar paylaştıkları deneyimlerde, çocukların akademik sorunlarını tespit etmiş, motivasyonunu artırmak ve derslere olan ilgilerini güçlendirmek için kullanılan çeşitli stratejilere odaklanmıştır:

Ders çalışma, disipline olma problemi var. Hep bilgisayarda oyun oynamak istiyor. Ben ona bir amaç, bir ülkü kazandırmak istiyorum. (Karanfil)

Bu cümleyi çok kullanıyorum, inanın özellikle derslerinde de kullanıyorum. Yapacağın şekilleri soruyorlar mesela ‘aa o çok zor diyor, ‘ben yapamam onu’ diyor mesela. ‘Hadi diyorum, uçak yapın, hadi helikopter yapın o şekillerle jengalarla’ ‘ben onu yapamam’ diyor. Mesela ‘yok diyorum, yapabilirsin sen, bak çok güzel yaparsın sen’ ondan sonra ağabeyiyle hatta yarışa girerler bazen. (Hanımeli)

Öğretmeni öve öve bitiremedi. ‘Birçok çocuğu geçtin, kızım’ dedi. ‘Yani sınıftaki birçok çocuğumuzu geçtin, her yönden’ dedi. ‘Arkadaşlarınla uyumun, işte terbiyen, güzel kalbin için’ sarıldı, övdü. ‘Çok teşekkür ederim’ dedi. (Yasemin)

7.3.3.7. Yaş Faktörü

Bilişsel faktörler arasında sıklık bakımından 7. Sırada tekrar eden kod ‘yaş faktörü’ kodu olmuştur. Biyolojik çocuklar ve koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar arasında yaş farklılıkları ve koruyucu aile olunan çocuğun aileye katıldığı yaşa dair katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır. Katılımcılar farklı yaş gruplarındaki çocuklarının koruyucu aile süreçlerini ve bu süreçlerin yaşlarına olan etkilerini paylaşmıştır. Koruyucu aileler çocuğun alındığı yaşın adaptasyon süreci üzerinde etkili olabileceği ve bebeklik döneminden itibaren alınan çocukların aile içi dinamiklere daha çabuk adapte olabileceği anlaşılıyor. Ayrıca, geçmişten gelen alışkanlıkların

törpülenmesinin veya değiştirilmesinin bazen zorlayıcı olabileceğini vurgulamıştır:

Benim 11 yaşında biyolojik kızım, 3 buçuk yaşında da koruyucu aile olduğum oğlum var. 3 Haziran tarihinde koruyucu aile olarak aldık. Gelecek ay 1 yıl olacak. Daha küçük yaşta almanın kolaylaştırıcı bir etkisi olduğunu gözlemliyorum çevremden. (Lilyum)

Şöyle diyebilirim. Bebek olsaydı, biz 6 buçuk yaşındaydı beraber olmaya başladığımızda çocuğun bir takım öğrendiği alışkanlıklar var geçmişinden kaynaklanan. Bunları törpüleyemedik, onları değiştiremedik diyeyim. Yani bebekten bize gelmiş olsaydı büyük kızımızı nasıl yetiştirmişsek aynı kurallarla onu da yetiştirdik. Daha sıkıntısız, daha sorunsuz bir onun için hayat olurdu onun için de bizim için de. Ama o sürtüşmeyi, inatlaşmayı, aksiliği yenemedi. (Gül)

7.3.3.8. Sınır Koyma

Koruyucu ailelerin, koruyucu ailesi oldukları çocuklarda sınır problemleri yaşadıkları öğrenilmiştir. Bu konuya ilişkin şunları söylemişlerdir. Katılımcılar çocukların sınırlara karşı direnç gösterdiğini ve bu durumun ebeveynlerle çatışmalara yol açtığını belirtmiştir. Esneklik gösterilse de çocukların kuralları kabullenmekte zorlandığı ve belirlenen sınırlara uymak konusunda direnç devam etmiştir:

Yok yok kabullenme yok, istemiyoruz, öyle bir şey olsun diye ama yani şu an biz rahat davranıyoruz ya da kuralları daha esnek, esnetiyoruz diye her sıkıştırıldığımızda ya da her kurallara uymasını beklediğimizden de aynı tezle karşımıza çıkacak diye düşünüyorum. (Gül)

Mesela ödevleri bile öyle yapıyoruz zaten. Mesela ödevler arasında 15 dakika bilgisayara ya da telefona tablete bakmak istiyor. 10 dakika, 15 dakika tekrar uyardım gidiyorum mesela bu sefer bağıyor orada bana. Yakınsam vuruyor ya da 'git şuradan' diye bağıyor mesela. Kabullenmiyor kesinlikle, o dakikalar, saatlerce otursa oturacak. Onun için 1 saat 10 dakika gibi düşünüyor. (Hanımeli)

7.3.3.9. Çalışmadan Beklentiler

Katılımcılar, çalışmadan beklentilerini ve yapılan çalışmaya katılma motivasyonlarını şu şekilde belirtmişlerdir. Koruyucu aileler, özellikle psikolojik destek konusunda ihtiyaçlarının olduğunu ve kurumların bu konuda daha fazla kaynak sağlaması gerektiğini söylemiştir:

Bu süreçte küçük kızımın zorlandığını görüyorum. Grup çalışmasından beklentim onun bu süreci daha kolay atlatabilmesine katkı sağlamak ve deneyimlerimi paylaşmak. (Şakayık)

Benim beklentim şu şekilde: Kurumlar biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelere destek vermiyor. Bir eğitim ya da 3-5 seanslık bir psikolog görüşmesi ayarlansa çok daha kolay olurdu. Ben zorlanıyorum. Kurumun ihtiyacı olan kişilere psikolojik destek vermesi gerekiyor. (Lilyum)

7.3.3.10. Kimlik Oluşumu

Bilişsel faktörler arasında sıklık bakımından bir diğer tekrar eden kod 'kimlik oluşumu' kodu olmuştur. Koruyucu aileler, çocuklarına yaşam becerileri kazandırmak ve kimlik oluşumlarına rehberlik etmek adına çaba sarf ettiklerini göstermiştir. Ayrıca biyolojik ailenin etkilerinin çocuğun kimlik oluşumu üzerinde önemli bir rol oynayabileceği vurgulanmıştır:

Empatiyi ona biraz öğrettim aslında. Biraz öğrettim. Karşısındakinin kırıldığını, ben de ona sesimi yükseltmeye başladım mesela. (Yasemin)

Oğlumun rol model aldığı kişi, kesin biri yok şu anda. Karışık o biraz. Biraz ağabey, biraz baba, biraz da biyolojik baba. Herkesten bir şeyler kapmaya çalışıyor ama bunu biz geçen hafta psikologtan öğrendik. Bazı hiç görmediğimiz şeyler var ailede. Neden oluyor? Neden oluşuyor diye. Meğerse şey biyolojik babadan kaynaklanan bir olay. (Papatya)

7.3.3.11. Mahremiyet Algısı

Koruyucu ailesi olunan çocuğun mahremiyet algısına ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir. Katılımcılar, mahremiyet algısının koruyucu ailelik sürecindeki zorlukları ve kişisel hayat üzerindeki etkilerini yansıtmıştır. Özellikle koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuk ile sürekli birlikte olma durumu, kişisel alanın kısıtlanmasına ve özel bir hayatın sürdürülememesine neden olmuştur:

Gerçekten yıprandım. G. şey yapmıyor, işte bir 5 dakika bana nefes aldurmuyor hala. Biz hala geldiğinden beri birlikte yatıyoruz. Hiç kimsede kalmıyor. Bir özel hayatım yok. Hiçbir arkadaşım yalnız bir yere gidemiyorum. Dışarıya çıkamıyorum. Asla kalmıyor yani. Aşamadık bunları. (Yasemin)

7.3.3.12. Karakter Farklılıkları

Bilişsel faktörler arasında sıklık bakımından en az tekrar eden kod 'karakter farklılıkları' kodu olmuştur. Biyolojik çocuklar ve koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklar arasında karakter farklılıklarına dair katılımcılar şu ifadeleri kullanmıştır. Koruyucu aileler çocukların farklı yaşantılar ve geçmiş deneyimleri nedeniyle gelişen karakter özelliklerine işaret etmiştir. Her çocuğun kişisel özellikleri, aile geçmişi, yaşadığı zorluklar ve deneyimleri onları farklı şekillerde etkilemiştir. Katılımcıların deneyimleri, çocukların yaşadığı bu farklılıkları anlama ve kabul etme sürecini vurgulamıştır:

Çok çabuk sıkılıyor, yenilirse yenilgiye dayanamıyor. Hırslı ve inatçı, çok inatçı bir çocuk. Büyük oğlumun hayal gücü biraz daha fazla küçüklükten beri öyledir. Yani ona bakarak bir şeyler yaptığı, çok yapsa da çok güzel şeyler yapıyor hani. Yaptığı çok güzel şeyler oluyor ama istediğinde yapıyor bunu işte. Yani onun o da çok azdır. Yani sayılıdır, saysam sayarım yani 5 yıl oldu nerdeyse bana geleli. Saysam sayarım diyebilirim yani o kadar az. Ağabeyi resim yapar, bir ara mesela ona bakarak sürekli resim yapmak istedi. Resim yaptı, yaptı, yaptı. Güzel çok güzel bir resim yaptı. Ondan sonra bıktı mesela. Hani çok çabuk bir şeyden vazgeçebiliyor. (Hanımeli)

7.3.4. Tinsel Faktörler

Çalışma kapsamında yapılan oturumlar sonucunda yapılan biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin aile içindeki ilişki değişim deneyimlerinin temelinde tinsel faktörler olduğu, koruyucu aile olma süresince koruyucu aile olma motivasyonu olduğu, koruyucu aile olma noktasında en yüksek motivasyonun geçmiş yaşam deneyimlerinden kaynaklandığı öğrenilmiştir.

Bazı katılımcılarda dini faktörler motivasyon kaynağı olurken, bazı katılımcılar tarafından yanlış görüldüğü öğrenilmiştir.

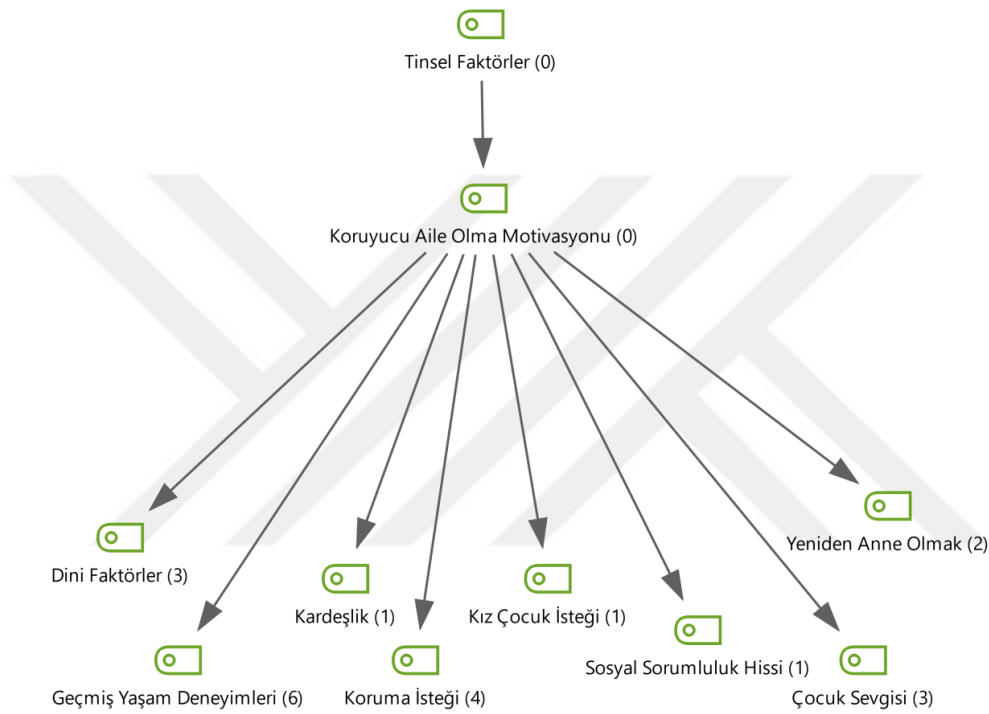
Sosyal sorumluluk duygusu ile korumaya ihtiyacı olan çocukları koruma isteği koruyucu aile olmanın tinsel faktörlerinden birinin oluşturmuştur.

Yeniden anne olma isteği duyan ancak biyolojik çocuk için uygun şartlarda olmayan katılımcılar tarafından koruyucu ailelik tercih edilmektedir. Kız çocuk sahibi olmak yine bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Bunun yanı sıra biyolojik çocuklarının kardeşi olmasını isteyen koruyucu aileler ya da kardeş sahibi olmak isteyen koruyucu aileler olduğu görülmüştür.

Katılımcılar tarafından çocuk sevgisinin koruyucu ailelik açısından önemine değinilmiştir.

Aşağıdaki şekilde tinsel faktörler temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 7.4: Tinsel Faktörler

7.3.4.1. Koruyucu Aile Olma Motivasyonu

Biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin ilişki değişim deneyimleri tinsellik faktörleri koruyucu aile olma motivasyonu başlığı altında toplanmıştır.

a) Geçmiş Yaşam Deneyimleri

Şekil 4’te görüldüğü gibi tinsellik kodu içerisinde en sık tekrar eden kod ‘geçmiş yaşam deneyimleri’ kodu olmuştur. Katılımcıların kendi yaşamlarında yaşadıkları bazı olaylar koruyucu aile olmalarına sebep olabilmektedir. Bu koda ilişkin katılımcıların ifadeleri şu şekildedir. Koruyucu ailelerin, koruyucu aile olma süreci bazen bireylerin çocukluk hayalleri ve içsel motivasyonlarıyla şekillenmiştir. Bu süreç, çocuklara

destek olma, sevgi ve güven ortamı sağlama arzusuyla hareket eden bireyler için anlamlı ve duygusal bir deneyim olabilir.

Daha önce de bahsetmiştim, belki benim çocukluk hayalimdi zaten. Ben tek çocuk olduğum için ailemden istediğim şeydi bu. O zamandan daha tohumları atılmış bir şeydi. Çok şükür nasip oldu, kısmet oldu. (Nilüfer)

Benim de aynı şekilde küçüklük hayalimdi. (Papatya)

Katılımcıların başkalarının hayatlarına dokunma isteği, empati, sevgi ve paylaşma değerlerine dayanmaktadır. Bu ortak nokta, kendi yaşadıkları deneyimleri kullanarak, çocuklara rehberlik etmek, destek olmak ve sevgiyle dolu bir aile atmosferi sunmak arzusunu görülmüştür:

Ben az önce söylemiştim ben annesiz büyüdüm. 12 yaşında annemi kaybedince. Çok mükemmel bir babayla büyüdüm o ayrı bir şey. Çok güzel bir babayla büyüdüm ama dediğim gibi hep birinin hayatına dokunmaktı asıl amacım. Kızlar büyüyecekti. Bana da ihtiyaçları yavaş yavaş azaldı (Leylak)

Anlatayım, bizim ilk en büyük kızımdan böyle bir şey çıktı. Büyük kızımı ben hamileydim eşimden ayrıldığımda. Yani herkesin çok hoş bakmadığı bir dönemde ben boşandım. Sonra işe girdim, çalıştım onu büyüttüm falan neyse. Sonra üniversiteyi okuttum, okuttum diyorum ama ben tek başıma okutmadım. Çok yardımlar yardımlarla işte burslarla okudu. Bana dedi ki 'anne' dedi 'burslarla okudum' dedi. 'Çok yardım edenler oldu' dedi. 'Bunları biz bir şekilde ödemeliyiz' dedi. 'Tabii bunu yapanlara değil de, ne yapabiliriz? (Şakayık)

b) Koruma İsteği

Katılımlar arasında tinsel faktörler bağlamında bir diğer tekrar eden kod 'koruma isteği' kodu olmuştur. Koruyucu aileler, korunmaya ihtiyacı olan çocuklara ilişkin hassasiyet geliştirdiklerini ve çocukları koruma istediklerini ifade etmiştir. Katılımcılar, koruyucu aile olarak çocuklara yuva olma ve sevgi verme amacıyla bu sorumluluğu üstlenmiştir. Çocukların sadece fiziksel ihtiyaçları değil, duygusal ihtiyaçları da göz önünde bulundurulmuştur:

Ben hani bir çocuğa yuva vermek istedim, işte sevgi vermek istedim. Annesizliğin ne olduğunu bildiğim için bir anne olmak istedim, aile olmak istedim. (Leylak)

Yani sanıyorum bu şeyden dolayı hani evet bizim çocuklarımızı, biyolojik çocuklarımızı biz çevremiz, ailemiz akrabalarımız bir şekilde koruyoruz. Ya da bu yaşa kadar koruduk. Ama onların bir yerde bir eksikleri kalıyor. Sanıyorum bunlara hızlıca kapamak, hızlıca örtmek, 'biz de onların arkasındayız, biz de varız' diye daha biz yüksek sesle söyleme ihtiyacı duyuyoruz. (Nilüfer)

Sofraya bir tabak fazla koymak işin en kolay kısmı, en dert etmeyeceğimiz ya da aklımızdan bile geçirmeyeceğimiz kısmı. O da hiçbir sıkıntı yok ama o bağlanma, çocuğun hayatına artılar katabilmek. (Gül)

c) Çocuk Sevgisi

Çocuk sevgisi, katılımcılar açısından koruyucu aile olma motivasyonlarından biri oluşturmuştur. Katılımcılar bu koda ilişkin şunları ifade etmiştir. Katılımcılara göre çocuk sevgisi bir diriliş, eve ayrı bir neşe olarak tanımlanmıştır. Biyolojik çocuk olup olmamasından bağımsız olarak, sevimliliği ve canlılığı beraberinde getirdiği ileri sürülmüştür:

Bir çocuğun elinden tutmak, kalbinden tutmak. Ve evin eve ayrı bir neşenin gelmesine benzetiyorum ben, çünkü her gelen bir çocukla eve ayrı bir neşe geliyor. Valla bu ister biyolojik çocuk olsun, ister kalbiyolojik önemli değil. Hele de küçükse sevimliliği yine doyum olmuyor diye düşünüyorum. Bize de canlılık geliyor aslında. Hem kızsak da canlılık, onlarla oyun oynasak da canlılık. Yani her şeyiyle bir diriliş yani diye düşünüyorum ben, bu şekilde tabir edebilirim. (Hanımeli)

ç) Dini Faktörler

Dini faktörler, kimi katılımcılar için koruyucu aile olmak için motivasyon kaynağı oluştururken; kimi katılımcılar tarafından olumlu bakılmamıştır. Katılımcılar bu konu ile ilgili şunlara söylemiştir. Katılımcılardan bazıları koruyucu aile oldukları çocuklarına dini bir bakış açısıyla yaklaşmış ve bu koruyucu aile olma motivasyonunu etkileyen önemli bir faktör olmuştur:

En başından beri bana sorduklarında 'çocuklarımızda zaten Allah'ın emaneti ama emanetin emaneti'. Öyle baktım olaya yani bilmiyorum bir benzetme midir, bir şey midir ama hep öyle öyle düşünerek adım atmıştım yani. (Şakayık)

Bazı katılımcılar ise koruyucu ailelik gibi bir sosyal hizmetin, sadece çocuklara yardım etmek amacıyla, dini bir niyet yapılmaması gerektiği vurgulamıştır:

Bir de dikkat edilmesi gereken bir konu bence. Nasıl ifade edeceğimi bilemiyorum da Allah rızası için diyeyim. Bu işi yapmaya kalkanlar var. (Papatya)

d) Yeniden Anne Olmak

Bazı katılımcılara göre koruyucu aile olmak için en önemli motivasyon yeniden ebeveyn olmayı istemek olduğunu ifade etmiştir:

Yeniden anne olmak için istek duymak lazım. (Lale)

e) Kardeşlik

En az tekrar eden kodlar birisi 'kardeşlik' kodu olmuştur. Biyolojik çocukların kardeş istekleri ve katılımcıların biyolojik çocuklarının kardeşi olması isteği şu şekilde açıklanmıştır. Biyolojik çocuğun kardeş isteği, ailenin bu isteği değerlendirmesi ve sonucunda koruyucu aile olmaya karar vermeleri önemli bir motivasyon kaynağı olmuştur:

Büyük kızımız bir kardeşi olsun çok istedi. Zaten 9 yıl sonra olan bir bebektir. Bizim de yaşımız ilerlediği için yeni bir kardeş mümkün değil. Koruyucu aile olalım istedik. Ailece istedik bunu. Kızım çok istedi özellikle. Buradaki çocuk yuvasının önüne gidip "Hadi gidip çocukları görelim" diye çok diretti. (Gül)

f) Kız Çocuk İsteği

En az tekrar eden bir diğeri 'kız çocuk isteği' kodu olmuştur. Katılımcılar bu kodla ilgili şunları ifade etmiştir. Katılımcının kız çocuğu isteği ve bu isteğin gerçekleşmemesi üzerinde duygusal bir etki bırakarak koruyucu aile olmasını etkilemiştir

Bir kız çocuğu isteği var üzerimde. Bu benim eksik yanımdı belki de, kız kardeşi çok istemişim, 2 tane erkek kardeşten sonra. Ben tektim hep bir kız kardeşim olsun istedim olmadı. Sonra evlendikten sonra bir tane erkek çocukları sonra benim hep içimde şeydi. Bir kız çocuğum olsun, bir kız çocuğum olsun diye bir takım sıkıntılarım olmuştu. (Menekşe)

g) Sosyal Sorumluluk Hissi

En az tekrar eden bir diğeri kod 'sosyal sorumluluk hissi' kodu olmuştur. Katılımcılar bu kodla ilgili şunları belirtmiştir. Katılımcılar, çocuklarla kurdukları ilişkinin bir sosyal sorumluluk hissi oluşturduğu ve bu ilişkinin her iki tarafın hayatını da etkilediği söylenmiştir:

'Bir çocuğun hayatına dokunmak' diye aslında çocuklar bizlerin hayatına dokunuyor bu konuda eksik yanlarımızı tamamlamak için. Bence benim kanaatim o, benim pek çok hayatıma dokunduğu noktaya baktığım zaman ben onun hayatına dokunmuyorum. Onlar benim hayatıma dokundular. (Menekşe)

7.3.5. Sosyal Faktörler

Çalışma kapsamında yapılan oturumlar sonucunda yapılan biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin aile içindeki ilişki değişim deneyimlerinin temelinde sosyal faktörler olduğu, koruyucu ailelerin, kimi zaman sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları, toplumsal kabulün etkileri öğrenilmiştir. Bununla beraber çocuklar arasında özellikle okul çağı gruplarında akran zorbalığı görülmüştür.

Bazı katılımcılar koruyucu ailesi oldukları çocukları ile toplumsal katılım aşamasında daha aktif rol oynamaktadır. Bazı katılımcıların ise, çocuklarda içe çekilme davranışı gözlemledikleri ifade edilmiştir.

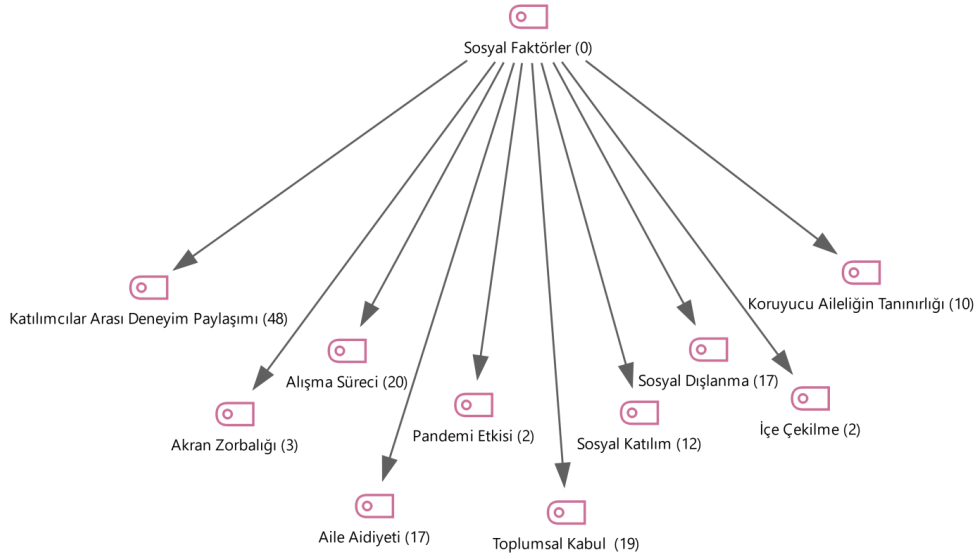
Koruyucu aile olma sürecinde koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuğun, aileye alışmasının bir süreç içerisinde gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu noktada koruyucu ailesine ait hissetme ihtiyaçları duydukları belirtilmiştir.

Katılımcılar tarafından, koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların sosyal faktörlerinin pandemi koşullarından ve yasaklarından etkilendiği ifade edilmiştir.

Koruyucu ailenin tanınırlığının, kamoyu tarafından desteklenmemesinin ailelere olumsuz etkisi olduğu görülmüştür.

Katılımcıların birbirleriyle deneyim paylaşımlarına olanak sağlanmıştır.

Aşağıdaki şekilde sosyal faktörler temasına ilişkin kategoriler ve kodlar özetlenmiştir.

Şekil 7.5: Sosyal Faktörler

7.3.5.1. Katılımcılar Arası Deneyim Paylaşımı

Şekil 5’te görüldüğü üzere, sosyal faktörler kategorisi üzerinde en sık tekrarlanan veri kodu, ‘katılımcılar arası deneyim paylaşımı’ kodu olmuştur. Katılımcıların birbirleriyle sosyal ilişki kurmaları ve birbirlerine destek olmalarına olanak sağlanmıştır. Katılımcılar, diğer katılımcıların yaşadıklarına karşı duygu ve düşüncelerini aktarmış, tavsiyelerde bulunmuştur:

Ben L. Hanım için çok üzuldüm gerçekten. Yani bizim yapabileceğimiz bir şey var mı? Sizi çok iyi anlıyorum. Şu an herhalde kaybetme duygusuyla karşı karşıyasınız. O kadar emeğin üzerine. (Yasemin)

Yani G. Hanımla aynı şehirdeyiz, tanıyoruz da. Benzer sıkıntıları da yaşadığımız, yaşadık, ya da yaşıyoruz. Ya da yaşıycaz. Burada da görüşebiliriz, burada da buluşabiliriz. Ş. İle buluşacağız bir gün. (Gül)

P. hanıma bir tavsiyem olacak aslında oğlu çok küçük yaşta benim de o yaştaiken oğlum kreşe gidiyordu. Kalbiyolojik oğlum kreşte öğretmenlerimizle biz diyalog halindeydik böyle o konular hakkında. Yani şayet kreşe gidiyorsa ya da başlarsa hani okul öncesinde ana sınıfı olsun, birinci sınıf öncesi olsun. Hani daha çok bu konularda bilgiyi öğretmenleriyle danışabilirsiniz diyeyim daha doğrusu. (Hanımeli)

Bu da önermek istiyorum. Ben biyolojik oğlumda da bunu denedim. Deneyimledim. Kızımda da aynı şekilde, kütüphanenin çocukların üzerinde kesinlikle çok etkisi

var. Öncedeki arkadaşına şunu öneriyorum ben. Önce bir kütüphanenin bir havasını alsınlar. Birlikte bir kitap seçsinler, ikisi de oturup birlikte okusunlar.
(Lale)

'Sır versem saklar mısın?' kitabın ismi bu. Resmini de çekip atarım gruba.
(Nilüfer)

Katılımcılar benzer deneyimlere sahip olmanın insanları bir araya getirerek destekleyici bir ortam oluşturabildiği ve bu paylaşımların duygusal rahatlama sağladığını belirtmiştir:

Yalnız olmadığımızın farkındayız. Yalnız değiliz. Ben mesela hani bir babasız bir çocuk büyüttüm 31 yaşına kadar getirdim. Sonra E.'yı aldım, ben yoktur gibi geliyordu. Geçen akşam fark ettim ki yanılmıyorsam, G. hanım'da galiba aynı şekilde onun da hikayesi öyleymiş mesela.. Bunu öğrenmek hani o bile rahatlattı.
(Şakayık)

7.3.5.2. Alışma Süreci

Sıklık bakımından bir diğer tekrar eden kod 'alışma süreci' kodu olmuştur. Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların, koruyucu ailelerine alışma süreçlerine dair yaşadıkları deneyimler katılımcılar tarafından şu şekilde paylaşılmıştı. Biyolojik çocukların, koruyucu çocuğu kabullenmekte zorlandıkları, kıskandıkları ve bu süreçte saldırgan davranışlar sergileyebildikleri katılımcılar tarafından paylaşılmıştır. Bu duruma alışma süreci ve aile desteğiyle aşılmıştır:

Hayır, büyük kızım o tavizi hiç göstermedi. Alışma süreci kapsamında 15 gün alıp eve getirmiştik. Biyolojik kızım, hiç kabullenemedi. Alışamamıştı. Bu kadar saldırgan bir çocuk istemediğini, kuruma geri götürmemizi söyledi. Ama ben yapamadım. Çok çaba sarf ettim. Kızıma da anlattım. Onun çok zor bir geçmişi olduğunu, o yüzden bu davranışları yaptığını. Vicdanım el vermedi onu tekrar oraya bırakmaya. (Yasemin)

Biyolojik kızım çok kıskançtı. Biz süreç içerisinde yavaş yavaş onu alıştırdık. Kalbiyolojik kızım ilk geldiğinde herkese nefretle bakıyordu. Artık sevgiyle bakıyor. Yalnız şöyle bir durum oldu. Biz daha önce hiç birlikte vakit geçirmemiştik. Yeni yeni bize o günü anlatıyor. Eve giderken korktuğunu o yüzden ağladığını söyledi mesela. (Nilüfer)

Koruyucu aileler, koruyucu aile oldukları çocuğun alışma sürecinde kaydettiği olumlu gelişmeler ve yaşadığı zorlukların üstesinden gelme çabaları, ailelerin çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı bir şekilde yaklaştığını gösterilmiştir. Psikiyatrik destek ve ilaç tedavisiyle birlikte sağlanan sakinleşme, çocuğunuzun duygusal refahının gelişimine katkıda bulunmuştur:

1 buçuk ayda herhalde alıştı. Şu anda psikiyatrik yardım alıyoruz. 2 ilaç kullanıyor. Çok daha sakinleşti. İlaçlar çok iyi geldi. En azından artık bağırmadan bizi dinleyebiliyor. Artık ona dokunmamız konusunda daha rahat. Önceden hiç dokundurmuyordu. (Leylak)

7.3.5.3. Toplumsal Kabul

Sosyal faktörler bağlamında 3. Sıklıkta tekrar eden kod 'toplumsal kabul' kodu olmuştur. Katılımcılar tarafından bu koda ilişkin şu veriler paylaşılmıştır. Katılımcılar, koruyucu ailelerin ve çocukların karşılaştığı zorlukları anlamının ve toplumsal kabul konusunda farkındalık yaratmanın önemine ve okul yönetimi, öğretmenler, öğrenciler ve veliler gibi kişiler tarafından kabul görmedikleri deneyimleri ifade etmiştir:

Hatta okulla ilgili bizim büyük sıkıntılarımız olarak biz okula başlamıştık. Şu kadar söyleyeyim. Kaydımızı almamışlardı vs ve öğretmenimize müdürün söylediği şu cümle vardı, ve hâlâ bunu ben sindiremiyorum. 'Yurttan bir çocuk geliyor aldın başına belayı'. Yani bir müdür, okul müdürü, eğitimci. (Nilüfer)

Sonra buna şey demişler arkadaşları 'G. evlat edinilmiş'. Çocuklar biraz acımasızlar bu konuda. İşte 'sen evlatlıksın' falan demişler. Bu öğretmenin kulağına gidiyor. Gerçekten de Allah razı olsun. Çok iyi bir öğretmene denk geldik. (Yasemin)

Ben bunu ilk zaman okul müdürümüzle ve öğretmenimizle paylaştım. Koruyucu ailede olduğunu daha önce böyle bir deneyim yaşadığını zorluklar yaşadığını söyledim. Ona rağmen öğretmenimiz işte kulak çekmeler, saçını çekmeler. İşte ne bileyim sözel olarak onu tehdit etmelerde bulunmuş. (Leylak)

Bazı katılımcılar ise, koruyucu aile olma sürecinde okul tarafından desteklendiklerini ve kabul edildiklerini belirtmiştir:

Valla ben okul sorunu yaşamadım çocuğumla okulla alakalı. Hani yapacakları bütün yardımı yaptılar sağ olsunlar. O konuda sıkıntı yaşamadım. (Hanımeli)

Katılımcılar koruyucu aile olma kararı alırken karşılaşılan toplumsal kabul sorunlarına değinmiş, aile içindeki destek ve ailenin düzenini koruma endişesi olduğu görülmüştür:

Şeyde işte biyolojik çocuklarım olduktan sonra bu konuyu eşime açtım. Fakat eşim artık sorumluluk almaktan biraz çekindi. Bir de onların önünde kötü bir örnek vardı. Bir evlatlık olayından yaşanan kötü bir şey vardı. Annem, kayınvalidem karşı çıkıyordu o yüzden. 'Ailenizin düzenini bozmayın falan' diye. İlk etapta ben o yüzden söyleyemedim. Oğlum ailemize katıldığında söyleyemedim. Tabii ki 3 ay zarfında o kadar çok sevdiler ki. O zaman açıkladık. 'Anne geri gitmeyecek böyle böyle biz onu koruyucu ailesi olduk' diye. Tabii çok mutlu oldular. (Papatya)

7.3.5.4. Sosyal Dışlanma

Katılımcıların koruyucu aile olduktan sonra sosyal dışlanmaya maruz kaldıkları ifade edilmiş ve yaşanan deneyimler şu ifadelerle aktarılmıştır. Katılımcılar sosyal dışlanmanın koruyucu aileler ve çocuklar arasında karşılaşılan zorluklardan biri olduğunu gösteriyor. Özellikle okul müdürü tarafından yaşanan zorbalık, bu konuda bilinçsiz önyargılara dayalı ayrımcılığın örneği olmuştur:

Bence okul müdürümüzden bu zorbalığa maruz kaldık ve özel okul olmasına rağmen bu zorbalığa maruz kaldık. Çok şükür onun dışında diğer aileler olsun işte diğer öğretmenlerimiz olsun. Pozitif ayrımcılıkla aslında olaya yaklaştılar sağ olsunlar. (Nilüfer)

Fakat ön yargılar çok fazla, etiketlenmeler çok fazla. Ben oğlumda bunu yaşadım ilk önce devlet okuluna gitti. Orada çok fazla etiketlendi. Her yapılan suç oğlumun üzerine kaldı. Çok mücadele ettik. (Papatya)

Koruyucu aileler, çevrelerinden kendilerine ve koruyucu aile oldukları çocuklarına yönelik bakış soru ve yorumlardan rahatsızlık duyduklarını, bu ifadelerin etiketleyici olduğunu belirtmiştir:

Üçüncü şahıslarla böyle görüştüğümüz zaman işte koruyucu aile olduğumu söylediğimde işte 'ay ailesi yok mu, ay annesi babası yaşıyor mu, ay ölmüş mü, ne olmuş, niye bırakmışlar?' gibi yani şey ne derler gündüz kuşağı, gündüz kadın kuşağı programları soruları alabiliyorum. (Lilyum)

Katılımcılar ebeveynlik rollerinin koruyucu aile oldukları çocuklara göre değişmediği, ancak toplum tarafından böyle yorumlanabileceğini söylemiştir:

Ben zaten diğer 2 kızım da otoriter bir anne olarak bilirim çevremde. Ama aynı şeyi, aynı otoriteyi, küçük kızım da uyguladığımda 'bak bağıyorlar'. Hani diğer ikisini nasıl büyüttüysem bunu da öyle büyüttüm ama çevreden acayip bir baskı var. Hani üvey evlat gibi görüyorlar çocukları. (Leylak)

7.3.5.5. Aile Aidiyeti

Katılımcılar, koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların aileye ait hissetme noktasında çeşitli deneyimler yaşadıklarını ve çocukların bu konuda aile tarafından desteklenmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Koruyucu ailede bakımı sağlanan çocukların, fiziksel bağlamda koruyucu ailelerine benzememelerinin aile aidiyeti önünde bir engel oluşturduğu görülmüştür:

Evet, aynen. Şöyle bir şey söyleyebilirim hocam. Benim saçlarım çok düz. Kendisinin saçları kıvrıcık. En büyük tararken sıkıntı yaşıyor. Ve söylediği tek şey 'Keşke senin saçlarına benzeydi saçlarım ve tarak su gibi aksaydı saçımdan. Bu kadar zorlanmazdım' diyor. (Menekşe)

Koruyucu aileler, koruyucu ailesi oldukları çocuklarının soy ismi konusunda rahatsızlık duydukları, farklı soy isme sahip olmalarının aile aidiyetini doğrudan etkilediğini ve çocuklarda uyum sorunlarına sebebiyet verdiğini açıklamıştır:

O eve gelmeden önce kapıda bir isimliğimiz vardı. Evde 3 kişiyiz. 3'ümüzün de ismi yazılıydı kapıda. O geldikten bir süre sonra bu isimliği yeniledik. Yenileyince onun ismini de ekledik. Soy ismi olmaksızın ekledik. Ve büyük kızımızın da soy ismi olmaksızın eklendi. S. Bunu görünce kapıda şöyle bir şey söyledi. 'Şimdi aile olduk işte' (Nilüfer)

Ama soy ismi sıkıntısı bizde de var. Hani ben bu seneki kitapların üstüne kendi soy ismini yazdım. Onun ismi de uzun. O arkasına bizim soy ismimizi yazmış. Soy ismi, bizim soy ismimizi almak istiyor. Zaten baştan beri de söylediği tek şey. (Leylak)

Okullardaki soyağacı çalışması kaldırılmalı. Kızım soy ağacında hem hayat bilgisi, hem ingilizce dersinde babasının yanına beni koydu (Yasemin)

Katılımcılar, koruyucu ailede bakımı sağlanan çocuklarının aile aidiyeti ve koruyucu aileye sahip olmak hakkında problem yaşadıklarını ifade etmiştir:

Ö.'de 'neden ben senin karnından doğmadım? Neden kalbinden doğdum?' diye bana çok baskı yapıyor. Hatta zaman zaman gelip benim karnıma yumruk attığı zamanlarda oluyordu. (Lale)

7.3.5.6. Sosyal Katılım

Sosyal faktörler arasında bir diğer tekrar eden kod 'sosyal katılım' kodu olmuştur. Koruyucu aileler, biyolojik çocukları ile koruyucu aile oldukları çocukların farklı karakter özelliklerine sahip olabileceği söylemiş, bazı çocukların sosyal katılım noktasında diğerlerinden daha aktif rol oynadıklarını öne sürmüştür:

Eee benim büyük kızım sessiz sakin bir çocuk çekingen hatta biraz da biz onun biraz girişken olsun, gözü açulsın diye her türlü şeyi yapmaya çalıştık. Her türlü ortamın götürmeye çalıştık. Küçük kızımızın tam tersi tuttuğunu koparan bir çocuk girişken, konuşkan, geveze yani büyüğünün yapamadığı şeyleri küçük onun adı da yapabilir (Gül)

7.3.5.7. Koruyucu Aileliğin Tanınırlığı

Koruyucu ailenin tanınırlığının düşük olmasının katılımcılar tarafından etkilerine değinilmiştir. Katılımcılar koruyucu ailelik konusunda toplumda hala yeterli bilgi ve farkındalığın olmadığını söylemiştir. Bu durum, koruyucu ailelikle ilgili yaygın bir bilinç eksikliği olduğunu ve insanların bu konuda tam anlamıyla bilgi sahibi olmadığını göstermiştir:

Bizde biz burada kendi bölgemizde bu konuyla ilgili hiç dernek yoktu. Sosyal hizmet uzmanımızın da biraz teşvikiyle bir dernek kurduk. Şu an başka kurucu başkanı da benim başkanım da benim. Çok da güzel çalışmalar yapıyoruz. G.' de çalışmalara dahil oluyor, dahil oldukça çok daha mutlu oldu. Buna inanıyorum. (Nilüfer)

Tabi olur ilk önce şunu söyleyeyim, ben de gerçekten koruyucu aileyi tam olarak herkes bilmiyor yani. Hani işte depremde de gördük. Herkes kuyruk olmuş koruyucu aile olmak için falan filan ama gidiyorlar yani öylesine bilmiyorum. Beni birebir arayanlar oldu. Hani bir şeyler söylemeye çalışıyorum şey diye koruyucu ailelik falan 'yok' diyor. 'Ben' diyor, 'sıraya gireceğim' diyor. 'Ben de alacağım oradan bir tane çocuk' yani bu nasıl bir kafa yapısıyla yaklaşıyor bazı insanlar

çözmüştür. Gerçekten bunun tam anlamıyla anlaşılması lazım. Ondan sonra biraz daha kolay olacak sanki bütün işler. Gerçekten çok iyi anlaşılıyor. Çok iyi bilinmiyor. (Şakayık)

7.3.5.8. Akran Zorbalığı

Katılımcıların koruyucu aile oldukları çocuklarının, koruyucu ailede olmaları sebebiyle akran zorbalığına maruz kalabildikleri ifade edilmiştir. Koruyucu aileler, olumsuz yaşam deneyimlerine sahip olan koruyucu aile oldukları çocukların akran zorbalığına uğramaları ve bu duruma karşı sessiz kaldıklarını belirtmiştir:

Arkadaşlarını çok seviyor ama ben bu sebeple biraz arkadaş az önce başka bir hanımefendi de söyledi, arkadaş kaybı. Ben biraz burada akran zorbalığına uğradığımı düşünüyorum. Çünkü şey yapıyor yani mesela başka bir komşum onları dışarıda bahçede oynarken gördüğünde hep Y.'a karşı bir şeyler yaptıklarını görmüş. Fakat Y. Bize bunu hiç anlatmıyor. Konuşurum engel olurum ya da çocuğa dönerler diye bir kendini şey yapmaya çalışıyor yani. (Karanfil)

7.3.5.9. Pandemi Etkisi

Katılımcılar tarafından çocukların sosyal boyutunu etkileyen bir diğer etmenin yaşanan pandemi olduğunu belirtilmiştir. Katılımcılar pandeminin çocuklar üzerinde olumsuz bir etkisi olduğunu söylemiştir:

Sınıftaki arkadaşlarına hiç iletişim kurmuyordu. Kimseyle iletişim kurmuyordu aslında. Belki pandemi de girdi. Çocukları çok etkiledi bu. Yani 3 yıl çocuklar arkadaş görmedi, biliyorsunuz hepimiz eve kapattık çocuklarımızı. Etkisi oldu. (Yasemin)

7.3.5.10. İçe Çekilme

Katılımcılar tarafından en az tekrar eden kod 'içe çekilme' kodu olmuştur. Katılımcılar, koruyucu ailesi oldukları çocukların insanlardan soyutlanarak içlerine çekildiklerini ifade edilmiştir. Katılımcılardan bir tanesi koruyucu ailesi olduğu çocuğunun davranışlarında bir değişiklik yaşandığı ve önceki yıllara kıyasla içe çekilmiş hale geldiği belirtmiştir. Bu bağlamda aile ve okul arasında iletişim ve işbirliği, çocuğun sağlıklı bir şekilde gelişimini desteklemede önemlidir:

Rehber öğretmeniyle görüşmek için N. için. O güne kadar çok özgüveni yüksek, kendini çok güzel ifade edebilen bir çocuktur. Ama rehber öğretmenin söylediğine göre; ben o söyledikten sonra fark ettim ki bu sene daha içe dönük. Daha çekingen sorulan sorulara kaçamak cevap veren ya da hakkını savunamayan bir pozisyona girmiş (Menekşe)

SEKİZİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmaya ilişkin sonuçlara, tartışmalara ve bulgular üzerinden düzenlenen önerilere yer verilmiştir.

8.1. Sonuç

Bu araştırmada biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin koruyucu aile olma süreçlerine ve korunan çocuğa dair deneyim ve tecrübeleri araştırılmıştır. Araştırma kapsamında ekolojik kuramdan yararlanılmıştır. Çalışma dijital ortamda koruyucu ailelerle sosyal grup çalışması şeklinde yapılmıştır. Katılımcıların birbirleriyle sosyal ilişki kurmaları desteklenmeye çalışılmıştır. Oturumların gündemleri ekolojik kuramın alt boyutları olan; fiziksel, duyuşsal, bilişsel, tinsel ve sosyal boyutlara göre belirlenmiştir. Görüşmelerin süresi ortalama 90-120 dakika sürmüştür. Bu görüşmeler 8 oturum yapılmıştır. Oturumlara ek olarak katılımcıların talepleri üzere ek bir oturum düzenlenmiş, bu oturuma psikolog katılımı sağlanmıştır. Yapılan bu oturumda koruyucu ailelerin, koruyucu aile olma süreçlerine dair soruları ve düşünceleri psikolog tarafından desteklenmektedir. Yapılan görüşmeler ekolojik kuram bağlamında değerlendirilmiştir. Görüşmeler sonucunda veriler MAXQDA nitel araştırma programı kullanılarak tematik içerik analizi şeklinde yapılmıştır. Sonuç olarak grup süreci katılımcılar için koruyucu aile olma deneyimlerini paylaştıkları, birbirlerine destek oldukları, grup desteğini hissettikleri, “yalnız” hissetmedikleri, kendileri, biyolojik ve koruyucu aile oldukları çocukları hakkında farkındalık arttırdıkları terapötik bir alan olduğu görülmüştür.

Tez çalışmasına özgün değer katan ve onu bu alanda önemli kılan husus, biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelere yönelik sosyal grup çalışması olmamasıdır. Yapılan taramalarda ve alansal çalışmalarda söz konusu çalışmanın konusuna ilişkin incelemeler yapılmış ve tezin değişkenleri, örnekleme ve içeriği ile ilgili olarak daha önce benzer bir çalışmanın yapılmadığı anlaşılmaktadır. Bununla beraber koruyucu ailelerde biyolojik çocuk faktörünü amaçsal durum olarak ele almaktadır. Biyolojik çocuğu

olan koruyucu ailelerin deneyimlerinin incelendiği çalışmaya rastlanamamış, ekolojik sosyal grup çalışması yapılmadığı görülmüştür. Bu bağlamda bu tez bir ilk olma özelliği taşımaktadır.

Araştırmanın temel sınırlılığını, grup üyesi sayısının 10 kişi ile sınırlı olması ve görüşmelerin dijital olarak gerçekleşmesidir.

Çalışmanın bulguları ekolojik kuramın alt boyutları olan; duyuşsal, bilişsel, sosyal, fiziksel ve tinsel boyutlar olmak üzere 5 bölümde incelenmektedir. Duyuşsal faktörler bölümünde; biyolojik çocuk ile kalbiyolojik çocuk arasındaki ilişki, psikolojik destek talebi, kendini kanıtlama isteği, güven hissi, negatif duygular, biyolojik ailenin etkisi, ilgi ihtiyacı ve koruyucu aile ile kalbiyolojik çocuk arasındaki bağlanma alt temaları yer almaktadır. Bilişsel faktörler bölümünde; mevzuat kaynaklı yaşanan sıkıntılar, hizmet beklentileri, karakter farklılıkları, kimlik oluşumu, mahremiyet algısı, akademi güdülenme, sınır koyma, çalışmadan beklentiler, yaş faktörü, çözüm mekanizmaları, çalışmanın iyileştirici yönü ve sosyal hizmet uzmanıyla yaşanan deneyimler alt temaları yer almaktadır. Sosyal faktörler bölümünde; katılımcılar arası deneyim paylaşımı, akran zorbalığı, alışma süreci, aile aidiyeti, pandemi etkisi, toplumsal kabul, sosyal katılım, sosyal dışlanma, içe çekilme ve koruyucu aileliğin tanınırlığı alt temaları yer almaktadır. Fiziksel faktörler bölümünde; biogenetik faktörler, biyolojik çocuk ve kalbiyolojik çocuk arasındaki yaş, cinsiyete dayalı farklılıklar, ergenlik sorunları, travmatik deneyim, özbakım eksikliği ve şiddet döngüsü alt temaları yer almaktadır. Tinsel faktörler bölümünde; koruyucu aile olma motivasyonu altında, dini faktörler, geçmiş yaşam deneyimleri, kardeşlik, koruma isteği, kız çocuk isteği, sosyal sorumluluk hissi, çocuk sevgisi ve yeniden anne olmak alt temaları yer almaktadır.

Bu araştırmanın sonucu olarak, yapılan sosyal grup çalışmasında biyolojik çocuğu olan koruyucu ailelerin ilişki değişim deneyimleri değerlendirilmiştir. Kurum hizmetinin ve verilen eğitimlerin yetersiz kaldığı görülmüştür. Koruyucu ailelerin ve koruyucu ailelerin psikolojik destek ihtiyacı olduğu bilgisine erişilmiştir. Ayrıca gerçekleştirilen sosyal grup çalışmasının koruyucu aileler için destekleyici faktör olduğu belirtilmiştir.

8.2. Öneriler

- I. Koruyucu ailelerle çalışan sosyal hizmet uzmanlarının, mesleki eğitimlere katılarak koruyucu aile olma süreci hakkında özel eğitim almaları gerekmektedir.
- II. Koruyucu ailelere, koruyucu aile oldukları çocuklara ve biyolojik çocuklara yönelik psikolojik destek sağlanmasının çocukların üstün yararına olacağı görülmektedir. Psikolog desteğinin hem aile içi dinamikleri iyileştirmede hem de çocukların psikososyal gelişimi açısından kilit bir rol oynayabileceği düşünülmektedir.
- III. Koruyucu ailelerle biyolojik aileler arasında dengeli bir etkileşim mekanizmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Bu, çocuk refahının ve aile ilişkilerinin sürdürülebilir bir şekilde desteklenmesi için uygun bir denge ve işbirliği sağlanmalıdır.
- IV. Koruyucu aile eğitim programları iyileştirilmeli ve geliştirilmelidir.
- V. Koruyucu aile konusunda kamuoyu farkındalığı arttırmak için, medya ve eğitim kurumları başta olmak üzere bilinçlendirme programları düzenlemesi gerekmektedir. Bu programlar, koruyucu aile kavramını anlamayı teşvik etmeli, öğretmenlere ve okul personeline rehberlik sağlamalı, aynı zamanda velilere doğru bilgileri ulaştırılmalıdır.
- VI. Koruyucu ailelerin aktif katılımını ve birlikte hareket etmelerini teşvik etmek için sivil toplum kuruluşları bilgilendirme kampanyaları düzenleyerek ailelere bu çalışmalara katılmalarının ve dayanışma içinde olmaları sağlanmalıdır. Ayrıca, sivil toplum kuruluşları, koruyucu ailelere yönelik eğitim programları düzenleyerek ve bu aileleri bir araya getirerek deneyimlerini paylaşabilecekleri etkileşimli topluluklar oluşturulmalıdır.
- VII. Diğer araştırmacılara koruyucu ailelere yönelik karma araştırma yapılması önerilmektedir. Böylece nicel verilerle geniş bir perspektif sunarken; nitel verilerle derinlemesine incelemek mümkün olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abukan, B. (2020). Çocukluk çağı travmalarının koruyucu aile içinde sağaltımı üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 31(1), 241-260.
- Acar, A. (1990). *Türk aile yapısı ve Kızılcahamam aile yapısı üzerine bir araştırma* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Adams, R., Dominelli, L., & Payne, M. (2015). *Sosyal hizmet: temel alanlar ve eleştirel tartışmalar*. Nika Yayınevi.
- Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı. (2016). *2016 yılı faaliyet raporu*. [2016-yili-faaliyet-raporu.pdf \(aile.gov.tr\)](https://www.aile.gov.tr/2016-yili-faaliyet-raporu.pdf)
- Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı. (2019). *2019 yılı faaliyet raporu*. [acshb 2019 yılı faaliyet raporu.pdf \(aile.gov.tr\)](https://www.aile.gov.tr/2019-yili-faaliyet-raporu.pdf)
- Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı. (2022). *İstatistikler*. [T.C. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı | Aile ve Sosyal Politikalar Alanındaki İstatistikler](https://www.aile.gov.tr/2022-istatistikler)
- Aile ve Sosyal Hizmet Bakanlığı. (2023). *Evlat Edinme Hizmeti*. <https://www.aile.gov.tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/evlat-edinme-hizmeti/>
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2023). *Koruyucu Aile Hizmeti*. <https://www.aile.gov.tr/koruyucu-aile/koruyucu-aile>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Koruyucu Aile Adayları İçin El Kitabı*. <https://www.aile.gov.tr/media/80617/2021koruyucu-aile.pdf>
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2017). *Türkiye’de Çocuklara Yönelik Koruyucu ve Önleyici Politikaları Değerlendirme Çalıştayı Raporu*, 10. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Yayınları.
- Akyüz, E. (2019). Medeni kanun ile sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu kanununu açısından korunmaya muhtaç çocuklar. *Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences*, 20(1), 11-20.

- Apaydın, H. (2001). Aile içi iletişimin çocuğun dinsel gelişimine etkisi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 12(2), 319-337.
- Ashman, K. K., & Hull, G. H. (1999). *Understanding generalist practice*. Nelson Hall Publisher.
- Ataç, İ. (2022). *Sosyal politika uygulaması olarak türkiye 'de koruyucu aile sistemi: karşılaştırmalı bir analiz* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi.
- Aykara, A., & Akçay, S. (2010). Kronik hastalığı olan bireylerin toplumla bütünleşmelerinde sosyal hizmet uygulamaları. *Ufkun Ötesi Bilim Dergisi*, 10(1-2), 51-66.
- Baginsky, M., Gorin, S., & Sands, C. (2017). The fostering system in england: evidence review. *Department For Education King's College London and Quest Research and Evaluation Ltd Social Service in Government*, 1(2), 1-30.
- Bal, H. (2004). *İletişim sosyolojisi*. Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları.
- Balcı, E. (2019). Türkiye'de çocuk hizmetleri ve sosyal hizmet. *Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını*, 1(2), 6-17.
- Barker, R. (1999). *Social work dictionary*. DC Nasw.
- Baykara Acar, Y., & Acar, H. (2002). Sistem kuramı- ekolojik sistem kuramı ve sosyal hizmet: temel kavramlar ve farklılıklar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(1), 29-35.
- Baymur, F. (1978). *Genel psikoloji*. İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- Baysal, A. E. (2017). *Koruyucu aile uygulamaları ve sonuçları: İstanbul örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sabahattin Zaim Üniversitesi.
- Bell, T., & Romano, E. (2017). Permanency and safety among children in foster family and kinship care: a scoping review. *Trauma, Violence & Abuse*, 18(3), 268-286.

- Bıyıklı, L. (1983). Koruyucu Aile Bakımı. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 16(1), 11-16.
- Biehal, N. (2007). The uses of foster care in england: policy, organisation and discourse. *In 1st International Network Foster Care Research Conference*, 1(3), 5-23.
- Bronfenbrenner, U. (1979). *Basic concepts the ecology of human development*. Harvard University Press.
- Canan, İ. (2009). *Aile içi eğitim*. Gül Yurdu Yayınları.
- Canatan, K., & Yıldırım, E. (2016). *Aile sosyolojisi*. Açılım Kitap Yayınları.
- Capstone F. C., F. C. UK., & Excel Fostering Ltd. (2021). *Koruyucu aile türleri*. <https://www.capstonefostercare.co.uk/about-fostering/types-of-fostering>
- Cattaneo L. B., & Chapman A.R. (2010). The process of empowerment a model for use in research and practice. *American Psychologist*, 65(7), 646-659.
- Coffey, R., & Cooke, S. (2007). *Barnardo's Analysis Of Foster Care Referral Data In England*.1-16.
- Cohen, L., & Manion, L. (1996). *Research methods in education*. , Routledge.
- Compton, B. R., Glaway, B., & Cournoyer, B. R. (2005). *Social work processes*. Brooks/ Cole.
- Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2008 5 Ekim). *Resmî Gazete*, 27015.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. (1995, 27 Ocak). *Resmî Gazete*, (22184),4-15.
- Çocuk Koruma Kanunu (5395 S. K.). (2005, Haziran). *Resmî Gazete*, 25876, 3-35.
- Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik (2006, 24 Aralık) *Resmî Gazete*, 26386.

- Dal, V., & Akbaş, E. (2020). Koruyucu aile hizmetinde sivil toplum örgütlerinin rolü. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 24(3), 523-546.
- Demirbilek, S. (2000). Korunmaya muhtaç gençlerin topluma kazandırılmasında yetiştirme yurtları. *Dokuz Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 15(2), 137-152.
- Derezotes, D. S. (2000). *Advanced generalist social work*. Sage Publications.
- Dinçer, Ç. (2008, 17 Kasım). *Çocuklarda öz saygı*. <http://www.egitim.com/aile/0651/0651.ortak/0651.12cocuklardaozsaygi.asp?bid=06&menunı=0>
- Doğan, B. (2020). *Alman çocuk koruma sisteminde türkiyeli ailelerin kültür ve göç bağlamında koruyucu aile olma deneyimi* [Yayımlanmamış Doktora Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Doğan, R. (2013). Bir koruma tedbiri olarak koruyucu aile kurumu ve koruyucu aile yönetmeliği. *Ankara Barosu Dergisi*, 2(1), 145-170.
- Duyan, V. (2016). *Sosyal hizmet temelleri yaklaşımları müdahale yöntemleri*. Sosyal Çalışma Yayınları.
- Düsseldorf Başkonsolosluğu Aile ve Sosyal Politikalar Ataşeliği. (2021, 22 Nisan). *Koruyucu aile bakım modelleri*. www.dusseldorf.aile.gov.tr. <https://dusseldorf.aile.gov.tr/koruyucu-aile-bakim-modelleri>
- Erbay, E. (2019). Güç ve güçlendirme kavramları bağlamında sosyal hizmet uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(42), 2148-9424.
- Erdal, L. (2014). Türkiye'de sosyal politika ve koruyucu aile hizmet modeli. *Sosyoekonomi*, 22(22), 171-192.
- Erden, M. (2007). *Eğitim bilimine giriş*. Arkadaş Yayınevi.
- Erözenci, A. (2013). *Bir türk filmi olarak kanser, kanserle iletişim*. Ayrıntı Yayınları.

- Ertürk, A. (2020). *Koruyucu ailelerin gözünden koruyucu aile uygulamaları: Gebze örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Üsküdar Üniversitesi.
- Erükü Akbaş, G., & Öztürk, B. (2022). Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri'nde koruyucu aile sistemi: fırsatlar ve güçlükler. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 83- 99.
- Eryiğit Günler, O. (2019). Kronik hastalıkların yol açtığı bazı toplumsal problemler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(42), 392-400.
- Fisher, P. A., & Gilliam, K. S. (2012). Multidimensional treatment foster care: an alternative to residential treatment for high risk children and adolescents. *Psychosocial Intervention*, 21(2), 195-203.
- Freud, A. (2018). *Çocuklukta normallik ve patoloji*. Metis Yayınları.
- Goodall, J. (2013). Parental belief and parental engagement: how do they interact? *Journal of Beliefs & Values Studies in Religion & Education*, 34(1), 87-99.
- Gökçe, B. (1990). *Aile ve Aile Tipleri Üzerine Bir İnceleme* (B. Dikeçligil ve A. Çiğdem, der.) Aile Yazıları I. Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları Bilim Serisi 5/1, 205-223.
- Gökçearslan Çifci, D. E. (2009). Türkiye'de ve dünyada korunmaya ihtiyacı olan çocuklara yönelik hizmetlerin tarihsel gelişimi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 19(19), 53-66.
- Gökdoğan Şahin, E. (2019). *Koruyucu ailelerin koruyucu aile hizmetine ilişkin değerlendirmeleri: zonguldak ili örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Gray, M. (2011). Reconceptualizing theory and practice back to basics: a critique of the strengths perspective in social work. *The Journal of Human Services*, 92(1), 113-127.
- Hall, M. P. (1965). *The social service of modern England*, Routhedge & Kegan Paul Cxd. Newcity Pres.

- Holmes, G. E., & Ssleeby, D. (1993). Empowerment, the medical model, and the politics of clienthood. *Journal of Progressive Human Services*, 4(1), 61-78.
- Ifoster (2021). 438,000 Children in Foster Care. <https://www.ifoster.org/>
- Ijzendoorn, M. H. (2011). Children in institutional care: Delayed development and resilience. *Monogr Soc Res Child Development*, 76(4), 8-30.
- İzci, L. (2020). Türkiye ve İngiltere’de koruyucu aile sisteminin karşılaştırılması. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(50), 140-163.
- Johnson, R. M., & Barth, R. P. (2000). From placement to prison: the path to adolescent incarceration from child welfare supervised foster or group care. *Children And Youth Services Review*, 22(7), 493-516.
- Kahraman, F. (2007). *Türkiye’de çocuk refahı alanında koruyucu aile hizmeti: Sakarya ve Kocaeli örneği* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Sakarya Üniversitesi.
- Kalaycı, H. (2022). Korunmaya muhtaçlık olgusu ve tarihsel gelişim süreçlerinin sosyolojik bir değerlendirmesi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 199-217.
- Karataş, K. (2007). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile uygulamaları üzerine bir değerlendirme. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 18(2), 7-20.
- Karatay, A. (2017). Türkiye’de koruyucu aile: kökenleri, gelişimi ve bugünü. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 389-427.
- Kasapoğlu, A. (2011). *Aile sosyolojisi*. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.
- Kelly, M. P., & M. Millward, L. M. (2004). *Identity and illness*. Routledge.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal bir kurum olarak ailenin işlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.

- Kır, İbrahim, (2010), *Eğitim bilimine giriş*. İdeal Kültür Yayıncılık.
- Kirst-Ashman, K., & Hull, G. H. (1999). *Understanding generalist practice*. Nelson-Hall Publishers.
- Koruyucu Aile Yönetmeliği. (2012). *Resmî Gazete*, 28497.
- Koşar, N. (1989). *Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Yayınları.
- Koşar, N.G. (1992). *Sosyal hizmetlerde aile ve çocuk refahı alanı*. Pentagon Yayınları.
- Kuntbay, G. (1962). *Koruyucu aile bakımı*. Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları.
- Lee, J. (2001). *The empowerment approach to social work practice*. Columbia University Press.
- Matheson, I. (2008). Foster care standards: A four country study. *New Zealand Family and Foster Care Federation*, 1(5), 110-118.
- Özabacı, N., & Erkan, Z. (2014). *Aile danışmanlığı kuram ve uygulamalara genel bir bakış*. Pegem Akademi.
- Özbesler, C. (2009). Koruyucu aile hizmetlerinde değerlendirme süreci. *Aile ve Toplum Dergisi*, 11(4), 85-94.
- Özdemir, N., Sefer, N., & Türkoğan, D. (2008). Bir sosyal sorumluluk projesi örneği: korunmaya muhtaç çocuklar. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 283-305.
- Özgüven, İ. (2000). *Evlilik ve aile terapisi*, Ankara: Pdrem (Psikolojik Danışma Rehberlik Eğitim Merkezi Yayını).
- Parin, S ve Bilan, S. (2007). Devlet ve çocuk ilişkisi bağlamında sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumları üzerine bir analiz. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, 1(4), 119-128.
- Payne, M. (1997). *Modern social work theory*. MacMillan Press.
- Peterson, R., & Green, S. (2009). *Families first: keys to successful family functioning*. Family Roles.

- Polat, Z. (2008, Temmuz 28). *Aileden beklentiler*. 2.3.5. Aile Üyelerinin Kuralları ve Rollerini adresinden alınmıştır.
- Satir, V. (2018). *Temel aile terapisi*. Beyaz Yayınları.
- Sayın, K., & Paslı, F. (2021). Almanya, İngiltere ve Türkiye'nin koruyucu aile sistemlerinin karşılaştırılması. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 194-215.
- Seyyar, A., & Genç, Y. (2010). *Sosyal hizmet terimleri sözlüğü*. Sakarya Yayıncılık.
- Sezal, İ. (1981). *Sosyal bilimlerde temel kavramlar*. Birlik Yayınları.
- Sezal, İ. (2003). *Sosyolojiye giriş*. Martı Yayınevi.
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin kendilik algılarının anne baba tutumları ve bazı faktörlerle ilişkisi. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(7), 1-19.
- Simon, B. (1994). *The empowerment tradition in american social work: a history*. Columbia University Press.
- Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 S. K.). (1983, Mayıs). *Resmî Gazete*, 18059, 3-23.
- Sosyal ve Ekonomik Destek Yönetmeliği, (2015, 3 Mart). *Resmî Gazete* (29284), 1-6.
- Şenocak, H. (2005). Korunmaya muhtaç çocuklara sağlanan bakım yöntemleri. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 51, 177-228.
- Şimşek, M. (2007). *Açıklamalı ve içtihatlı aile mahkemelerinin görevine giren davalar ve uygulama*. Adalet Yayınevi.
- Şimşek, Z. (2008). Kurum bakımındaki çocuk ve ergenlerde davranış ve duygusal sorunların epidemiyolojisi; ulusal örnekleme karşılaştırmalı bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(3), 235-246.
- T.C. Anayasası (2709 S. K.). (1982, Kasım). *Resmî Gazete*, 17863, 61.
- T.C. Devlet Planlama Teşkilatı. (2001). Sekizinci beş yıllık kalkınma planı. *Çocuk özel ihtisas komisyonu raporu*. 2573-ÖİK: 586).

- Tarhan, N. (2004). *Makul çözüm, aile içi iletişim rehberi*. Timaş Yayınları.
- Tezcan, M. (1985). *Eğitim sosyolojisi*. Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Tezel, Z., Demirel, B., & Kaya, Z. Ş. (2018). Ailelerin koruyucu aile olmaya karar vermelerinde etkili olan etmenler ile koruyucu aile olmanın anlam ve önemi. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 19(43), 15-36.
- Thompson, N. (2016). *Güç ve güçlendirme*. Nika Yayınları.,
- Turner, R. H. (1965). *The famil, socioloji* (Brown., Selznick, Eds.). Book Press.
- Türk Medeni Kanunu (4721 S. K.). (2021, Aralık). Resmî Gazete, 24607, 347.
- Walsh, F. (2017). *Normal aile süreçleri büyüyen çeşitlilik ve karmaşıklık*. Pegem Akademi.
- Yavuz, C. (2016). *Korunmaya muhtaç çocukların koruma ve bakım altına alınma nedenleri* [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Yavuzer, H. (1990). *Ana-Baba Okulu*. Remzi Kitabevi.
- Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18), 499-525.
- Yazıcı, E. (2014). Türkiye’de çocuk koruma sistemi ve koruyucu aile bakım yönteminde yeni yaklaşımlar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(2), 247- 270.
- Yıldırım, B. (2014). *Bir Yaklaşımın Anatomisi: Güçlendirme*. (V. Işıkhani, Ed.). Sosyal Hizmet ve Mülakat Prof. Dr. Gönül Erkan'a Armağan. Sosyal Hizmet Araştırma, Uygulama Ve Geliştirme Derneği, 183-190.
- Yıldız, S. A. (2004). Ebeveyn tutumları ve saldırganlık, *Polis Bilimleri Dergisi*, 6(3-4), 131-150.

Yılmaz, H. (2004). *Sevgili anne ve babacığım, lütfen bu kitabı okur musunuz?.* Çizgi Kitabevi Yayını.

Yolcuoğlu, İ. G. (2009). Türkiye'de çocuk koruma sisteminin genel olarak değerlendirilmesi. *Aile ve Toplum*, 11(5), 43-57.

Yolcuoğlu, İ. G. (2010). Çocukların ihmal- istimara uğramasında aile ve çocuklara yönelik risk faktörleri ve sosyal hizmet müdahalesi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(1), 73-83.

Zastrow, C. (2018). *Sosyal hizmete giriş.* Nika Yayınevi.

EKLER

EK 1: Ekolojik Kuram Odaklı Sosyal Grup Çalışmasında Ele Alınması Planlanan Konular İle İlgili Taslak Program

Görüşme	Gündem	Amaç
1	Tanışma ve grup kurallarını oluşturmak	Grup üyeleriyle grup liderlerinin birbirleriyle tanışması, üyelerin gruptan beklentilerinin konuşulması, görüşmelerin kurallarının oluşturulması, gruba ısınma egzersizleri.
2	Koruyucu aile olduktan sonra ne oldu?	Grup üyelerinin koruyucu aile olma süreçlerindeki ve korunan çocuk ile ilgili deneyimlerin paylaşılması ve yaşanan zorluklarla nasıl baş ettiklerinin aktarılması planlanmıştır. Bu vesileyle henüz o deneyime ilişkin çözümü olmayan diğer koruyucu ailelerin potansiyel çözüm yollarıyla tanışmalarının sağlanması.
3	Korunan çocuğun fiziksel faktörlerinin aile içi ilişkilerinde meydana getirdiği değişiklikler nelerdir?	Koruyucu aile olma sürecinde korunan çocuğun biogenetik faktörlerinin, kalıtsal ve diğer fiziksel özelliklerinin aile içi ilişkileri ne düzeyde etkilediğinin incelenmesi.
4	Koruyucu ailelerin koruyucu aile olma sürecinde sosyal ilişkilerinde meydana gelen değişiklikler	Koruyucu aile olma sürecinden sonra sosyal ilişkilerinin ve yaşantılarının ne düzeyde etkilendiğinin incelenmesi.

	nelerdir?	
5	Koruyucu ailelerin tinsel bakış açılarının koruyucu aile olmaları etkisi nelerdir?	Koruyucu ailelerin koruyucu aile olmalarına sebep olan tinsel araçların ve koruyucu aile olduktan sonraki süreçteki tinsel ritüellere bağlılığın incelenmesi.
6	Biyolojik çocuk ile korunan arasındaki bilişsel faktörlerin aralarındaki ilişkiye etkileri nelerdir?	Biyolojik çocuk ile korunan çocuk bilişsel farklılıkların değerlendirilmesi. Var olan bu farklılıkların biyolojik koruyucu ailelerin gözünden nasıl yorumlandığının incelenmesi.
7	Koruyucu aile olduktan sonra kurallar, sınırlar ve roller içerisinde meydana gelen değişiklikler nelerdir?	Koruyucu aile olduktan sonraki süreçte kurallar, sınırlar ve rollerde ne gibi değişimlerin olduğunun incelenmesi.
8	Gruba ilişkin son değerlendirmenin yapılması ve grubu sonlandırma	Grup sürecinin genel değerlendirilmesinin yapılması. Grup üyelerindeki değişimlerin tespiti. Grup sürecinin sonlandırılması.

EK 2: Görüşme Formu

Bu çalışma, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Fakültesi, Sosyal Hizmet Anabilim dalında, Doç. Dr. Mustafa KARATAŞ danışmanlığında Yüksek Lisans Tez çalışması için veri tabanı oluşturmak amacı ile yürütülmektedir. Bu araştırmada sizin bilgilerinize ihtiyaç duyulmuştur. Aşağıda kişisel bilgilerin yer aldığı "Görüşme Formu" bulunmaktadır. Elde edilen cevaplar gizli tutulacak ve bilimsel amaçlar için kullanılacaktır. Sizden beklenen; formu içten, samimi ve eksiksiz bir şekilde doldurmanızdır. Cevaplarınızı seçeneğin önündeki kutuya (X) işareti

koyarak ya da boşlukları doldurarak veriniz. Katılımınız için teşekkür ederim.

Nur Sena YILMAZ

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

Koruyucu Aile Bireylerinin Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Sorular

1. Görüşme yapılan kişinin cinsiyeti nedir?

Koruyucu anne mi? ()

Koruyucu baba mı? ()

2. Yaşınız: _____

3. Eğitim durumunuz nedir?

() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek lisans/Doktora

4. Çalışıyor musunuz?

() Evet () Hayır

5. Meslek: _____

6. Medeni haliniz nedir?

() Bekar () Evli () Boşanmış () Eşi ölmüş () Diğer.....

7. Gelir Düzeyi: Düşük Orta Yüksek

8. Çocuklarınız dışında evde bakmakla yükümlü olduğunuz başka biri var mı?

() Evet () Hayır

9. Varsa bu kişi kimdir? _____

10. Ailenizde biyolojik çocuğunuz var mı? Evet () Hayır () –

11. Varsa kaç tane? 1 () 2 () 3 () 4 ()

12. Biyolojik çocuk/çocuklarınızın yaşı kaçtır? _____
13. Biyolojik çocuk/çocuklarınızın cinsiyeti/cinsiyetleri nedir?

14. Kaç yıldır koruyucu ailesiniz? _____
15. Kaç tane korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımını üstlendiniz?
1 () 2 () 3 () 4 ()
16. Bakımını üstlendiğiniz çocuğun/çocukların cinsiyeti/cinsiyetleri nedir?
Kız () Erkek ()
17. Bakımını üstlendiğiniz ilk çocuğun şimdiki yaşı kaçtır? _____
18. Bakımını üstlendiğiniz ilk çocuk kaç yaşında ailenize katılmıştır?

19. Bakımını üstlendiğiniz çocuk/çocuklar biyolojik anneleriyle-babalarıyla görüşüyorlar mı? Evet () Hayır ()
20. Evet ise, ne sıklıkta görüşüyorlar?
Ayda 1 () 3 ayda bir () 6 ayda bir () Yılda bir defa ()
21. Çocuklar diğer biyolojik akrabalarıyla görüşüyorlar mı?
Evet () Hayır ()
22. Biyolojik çocuğunuz/çocuklarınızla bakımınıza aldığınız çocuğun/çocukların kardeşlik, arkadaşlık durumları nasıldır?
İyi () Çok iyi () Kötü () Çok kötü ()

ÖZ GEÇMİŞ

Nur Sena YILMAZ

A. EĞİTİM

Yüksek Lisans: İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Bilim Dalı, 2024, İstanbul

Lisans: : İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, 2021, İstanbul

Yandal: : İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Psikoloji Bölümü, 2022, İstanbul

B. YAYINLARI

Türkiye’de Aileye Yönelik Sosyal Politikalar